

HÅLLBARHETSBEDÖMNING ÖVERSIKTSPLAN FÖR STRÄNGNÄS KOMMUN

MED MKB FÖR STRATEGISK MILJÖBEDÖMNING

HÅLLBARHETSBEDÖMNING ÖVERSIKTSPLAN FÖR STRÄNGNÄS KOMMUN

Med MKB för strategisk miljöbedömning

BESTÄLLARE

Strängnäs kommun

Kontaktperson: Eddie Lundgren
eddie.lundgren@strangnas.se

KONSULT

WSP Sverige AB

WSP Sverige AB
121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7
Tel: +46 10 7225000

wsp.com

Kontaktperson: Sofia Nöu
sofia.nou@wsp.com

Fotograf framsida: Robert Andersson

UPPDRAGSNAMN
HKB Strängnäs ÖP

UPPDRAGSNUMMER
10329675

FÖRFATTARE

Robin Andersson, Sofia Nöu och Mats
Klingvall

DATUM
2024-04-26

Granskad av
Camilla Rydling

Godkänd av
Sofia Nöu

SAMLAD BEDÖMNING AV ÖVERSIKTSPLANEN

Strängnäs kommuns uppdaterade översiktsplan är kommunens samlade strategi för hur mark, vatten och bebyggelse ska användas, utvecklas och bevaras. Planen syftar till att ge vägledning för att Strängnäs kommun ska utvecklas hållbart och säkerställa att höga värden bevaras och stärks samtidigt som utvecklingen bidrar till att nyttja kommunens potential.

För alla nya översiktsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras. Syftet med en sådan bedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Miljöbedömningen genomförs parallellt med, och integrerat i, planprocessen. Strängnäs kommun har valt att utvidga bedömningen till att också inkludera sociala och ekonomiska konsekvenser. Detta avsnitt sammanfattar konsekvensbeskrivningen för Strängnäs kommuns nya översiktsplan inför granskning. Texten utgör en *icke-teknisk sammanfattning* av arbetet.

Under miljöbedömningsprocessen har löpande avstämningsmöten och arbetsmöten genomförts mellan projektgruppen för översiktsplanen och projektgruppen för hållbarhetsbedömningen. Den iterativa processen har resulterat i flera förändringar av översiktsplanen som har höjt hållbarhetsprestandan.

Strängnäs är en kommun med stora natur- och kulturvärden och ett varierat landskap. Den största delen av kommunens yta utgörs av skogs- och jordbruksmark samt skärgård. Kommunen har en lång strandsträcka på cirka 44 mil och inom kommungränsen finns ett 80-tal större öar. Oavsett var man befinner sig i Strängnäs kommun är det nära till vatten, antingen till Mälaren eller till mindre sjöar och vattendrag. Det finns många riksintresseområden i kommunen, bland annat för friluftsliv, naturmiljö, kulturmiljö och yrkesfiske. Det centrala läget i Mälardalen gör att kommunen är en attraktiv boendeort med närhet till arbetsmarknader i Eskilstuna, Västerås och Stockholm. De senaste åren har invånarna ökat med cirka 2 procent per år. Planen tar höjd för en befolkningsökning på 1,5 procent per år vilket medför att kommunens befolkning 2040 beräknas till 50 000 invånare.

Enligt planen ska majoriteten av utvecklingen ske i Strängnäs stad (50 procent), 30 procent av utvecklingen planeras ske i Läggesta/Marielund, Mariefred och Åkers styckebruk, 10 procent i Stallarholmen och resterande utveckling, 10 procent, sker på landsbygden. Utvecklingen på landsbygden ska ske på de ställen och på sådant sätt som stöttar förutsättningarna för att kunna tillgodose behovet av service och hållbara transporter. För att möjliggöra för en hållbar utveckling som beaktar olika samhällsintressen även på landsbygden, så pekar utvecklingsstrategin ut landsbygdsnoder (Härad, Vansö-Lundby och Länna) där tillväxt bedöms kunna samordnas och prövas för att undvika allt för storskalig spridd bebyggelse.

Översiktsplanen tar ett helhetsgrepp kring hållbarhet genom ett eget kapitel som behandlar social-, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Genomgående genom planen lyfts klimatet och klimatförändringar och kommunen visar på en vilja att både minimera kommunens klimatpåverkan och rusta samhället för kommande klimatförändringar.

Planen har tydliga riktlinjer och en bra struktur, dock är planen väldigt omfattande vilket gör att viktiga budskap kan gå förlorade. Underlag för att kunna göra bedömningar saknas för vissa aspekter, vilket även kan innebära att information går förlorad i den kommande planeringen.

Översiktsplanen innebär eller riskerar innebära negativ påverkan för alla miljöaspekter. Områden med värdefulla natur- och kulturvärden föreslås bebyggas och investeringarna kommer innebära klimatutsläpp. Den ökande bebyggelsen kommer innebära en ökad påverkan på kommunens vatten.

För de sociala aspekterna har planen däremot generellt en positiv påverkan då den tillkommande och mer koncentrerade bebyggelsen kan medföra ökade möjligheter att behålla eller utöka service på landsbygden samt till viss del underlätta för hållbara beslut i vardagen.

För de ekonomiska aspekterna bedöms planen medföra såväl negativa som positiva konsekvenser. Planen ger i vissa fall inte heller tillräckligt med underlag för att kunna göra en bedömning.

De negativa effekterna och konsekvenserna bedöms vara större i nollalternativet jämfört med den nya översiktsplanen eftersom nollalternativet bedöms ge en mer otydlig vägledning och medge en mer spridd bebyggelse än den nya översiktsplanen samt att planen hanterar klimatförändringar på ett bättre och mer samlat sätt.

Nedan sammanfattas bedömningen av översiktsplanens konsekvenser. Alla bedömningar är i jämförelse med nuläget och tar sikte på horisontåret 2040. Symbolerna till höger redovisar vilka globala hållbarhetsmål aspekten relaterar till samt om aspekten finns med i miljöbalken. Läs mer om indelningen av och innehåll i aspekter i metodavsnittet samt under respektive avsnitt. Bedömning av hur planen bidrar eller inte bidrar till de svenska miljö kvalitetsmålen kan läsas i avsnitt 10.

Teckenförklaring:

Planen bedöms ha positiva konsekvenser

Planen bedöms varken ha positiva eller negativa konsekvenser

Planen bedöms ha negativa konsekvenser

MILJÖKONSEKVENSER

Vatten

Avsnitt 6.1

Översiktsplanen tillsammans med de övriga strategiska dokumenten har en stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till kommunens blåstruktur och ger förslag på åtgärder. Att planen pekar ut lämpliga områden för våtmarksåtgärder bedöms som positivt. Det finns goda intentioner och mål i planen som bedöms ge en tydlig vägledning i det kommande planarbetet. Kopplat till MKN bedöms planen ge tydlig styrning som leder till att den planerade utvecklingen inte kommer att försvåra att MKN uppnås.

Natur

Avsnitt 6.2

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små negativa konsekvenser för aspekten natur. Flera av de föreslagna bebyggelseområdena tar mark med naturvärden i anspråk. Vissa bebyggelseområden ligger i områden som är utpekade som extra värdefulla i kommunens grönstruktur. Planen har många bra och tydliga riktlinjer som innebär att den negativa påverkan minimeras. Det bedöms som positivt att kommunen ska uppdatera grönplanerna och utveckla deras arbete med grönfrågorna, det är dock svårt att i dagsläget bedöma vilken inverkan på den kommande planeringen det kommer ha. Samtidigt är de områden som tas i anspråk för bebyggelse relativt små i jämförelse med kommunens hela storlek. Andra faktorer, som hur den produktiva skogs- och jordbruksmarken brukas kan komma att ha större betydelse för Strängnäs naturvärden och grönstruktur.

Bebyggelse, kulturmiljö och landskap

Avsnitt 6.3

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små negativa och små positiva konsekvenser för aspekten bebyggelse, kulturmiljö och landskap. En kommun med en så pass hög andel kulturhistoriskt värdefulla miljöer kommer ofrånkomligen att hamna i intressekonflikter mellan utveckling och bevarande. Trots detta bedöms kommunen genom tydliga riktlinjer och rimliga förhållningssätt ha god potential att hantera befintliga värden för kulturmiljön med respekt samtidigt som man främjar ny bebyggelse.

Klimatpåverkan

Avsnitt 6.4

Översiktsplanen för ett resonemang kring kommunens nuvarande utsläpp, men skulle tydligare kunna lyfta fram utmaningar som följer av en ökad befolkningssmängd och nybyggnation. Det är positivt att Strängnäs kommuns ambition för minskad klimatpåverkan är i linje med Sveriges internationella åtaganden. Översiktsplanen speglar dock inte till fullo klimatfrågans dignitet och den omställning i samhällets alla system som måste till om nationella och internationella mål ska nås. Planen bedöms medföra ökade utsläpp genom ett ökat byggande samt byggande på skogsmark som i viss omfattning kan verka som kolsänka. Enligt kommunens kartläggning sker dock utvecklingen på mark inom de lägre klasserna för kolförråd, vilket är positivt. Koncentration av bebyggelse i strategiska lägen samt åtgärder för att öka andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik kan mildra de negativa konsekvenserna till viss del. Det är positivt att planens ambition är att en större andel av resorna görs med kollektivtrafik, gång och cykel. Planen är dock fortsatt positiv till fortsatt bebyggelseutveckling på landsbygden vilket innebär att flera områden fortsatt bedöms ha ett högt bilanvändande i vardagen. En befolkningsökning omkring 10 procent på landsbygden kommer leda till att bilberoendet i närtid på landsbygden fortsatt kommer vara högt och innebär svårigheter att uppnå klimat- och energiplanens mål. Sammantaget bedöms den planerade utvecklingen innebära ökad klimatpåverkan och små till måttliga negativa konsekvenser för klimatet i jämförelse med nuläget.

SOCIALA KONSEKVENSER

Hälsa och livsmiljö

Avsnitt 7.1

Utbyggnad enligt översiktsplanen kan medföra ökad biltrafik inom kommunen och speciellt i vissa orter, vilket medför ökade luftföroreningshalter och bullernivåer. Strängnäs är en landsbygdskommun som till största del har god luftkvalitet och bullernivåer i dagsläget. Den utveckling som planen medger bedöms inte försämra det. Det bedöms dock finnas en risk för att negativa konsekvenser uppstår i vissa delar av kommunen där det exempelvis planeras för förtätning. Sammantaget medför översiktsplanen varken positiva eller negativa konsekvenser för luftkvalitet och buller i jämförelse med nuläget. Planens eventuella påverkan på miljö kvalitetsnormerna kan inte bedömas eftersom den framtida trafikökningen inte är beräknad samt utformningen av tillkommande utvecklingsområden inte heller är fastslagen.

Trygghet och tillgänglighet

Avsnitt 7.2

För att öka både trygghet och tillgänglighet behöver man inkludera både befintliga och nya miljöer. Att på olika sätt involvera kommuninvånare och nyttja deras unika lokalkunskap bedöms vara en mycket bra metod för att öka trygghet och trivsel i kommunen. Att bjuda in till delaktighet kan även skapa ett engagemang hos lokalinvånare som stärker den lokala identiteten och känslan av tillhörighet till sin hemort. Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små till måttliga positiva konsekvenser för aspekten trygghet och tillgänglighet. Planen har goda intentioner kopplat till trygghet och lyfter ett antal platser som är i behov av trygghetsskapande åtgärder. Kopplat till tillgänglighet bedöms planen ha vissa bra riktlinjer, men sett till helheten saknas ett helhetsgrepp och planen ger inte särskilt mycket styrning.

Hållbart vardagsliv och levande samhällen

Avsnitt 7.3

I flera av de strategier som presenteras i översiktsplanens utvecklingsinriktning lyfts viktiga prioriteringar som har bäring på människors vardagsliv. Vid utveckling av Strängnäs mark- och vattenområden ska jämlikhet- och jämställdhetsperspektiv, integrations- och delaktighetsfrågor samt barnperspektiv utredas och integreras. Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små till måttligt positiva konsekvenser avseende på hållbart vardagsliv och levande samhällen. Tydligare ställningstaganden i vissa avsnitt skulle stärka planens tydlighet och förmåga att vara stöd till fortsatt arbete.

Inkludering och social sammanhållning

Avsnitt 7.4

Översiktsplanen har goda intentioner för att vara en inkluderande kommun och bedöms ha goda möjligheter att uppnå en sammanhållen utveckling av hela kommunen för såväl tätort som på landsbygd. I och med att allt arbete ska bygga på integration och delaktighet samt prioritera särskilt utsatt gruppers behov skapas goda förutsättningar för en ökad social sammanhållning. Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra positiva konsekvenser för aspekten inkludering och social sammanhållning.

Risk och klimatanpassning

Avsnitt 7.5

Översiktsplanen uppmärksammar ett antal risker som behöver hanteras i den planerade utvecklingen i kommunen. Det handlar bland annat om klimatrelaterade risker som ras, skred, översvämning vid skyfall, värmeböljor men också förorenad mark. Viss utveckling sker inom områden som har en eller flera risker dock har planen tagit ett helhetsgrepp kring potentiella risker och hanterar dem på ett bra sätt. Det finns generella riktlinjer som understryker att risker ska hanteras tidigt i planeringen, men det finns även fördjupade riktlinjer som exempelvis konkretiserar var och hur man ska hantera en specifik risk. Sammantaget bedöms översiktsplanen uppnå acceptabla risknivåer.

EKONOMISKA KONSEKVENSER

Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

Avsnitt 8.1

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små negativa konsekvenser för hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön. Planen medför irreversibla ianspråktaganden av både skogsmark och till viss del jordbruksmark. På det stora hela är det en liten andel av skogs- och jordbruksmarken som påverkas av bebyggelse, men det kan ha stor påverkan på lokala värden. Översiktsplanen har även vägledning som mildrar de negativa effekterna av den exploatering som sker på jord- och skogsbruksmark. Huvudinriktningen för planeringen inom kommunen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter, vilket minimerar behovet av att ianspråka jungfrulig mark. Kommunen har på ett tydligt sätt beskrivit hur processen med ianspråktagande av jordbruksmark ska gå till och motiverar på ett övergripande sätt det väsentliga samhällsintresset. Det finns bra övergripande intentioner och ställningstaganden kopplat till hushållning med vatten, det saknas dock riktlinjer och tillräcklig vägledning för hur detta ska säkerställas.

Kommunal ekonomi

Avsnitt 8.2

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra risk för små negativa konsekvenser inledningsvis för den kommunala ekonomin. Positiva konsekvenser kan dock förväntas på sikt till följd av markförsäljning och ökade skatteintäkter om det sker en befolkningsökning av personer i arbetsför ålder. Det finns dock en otydlighet om bebyggelseordning, prioriteringar och vilka investeringsbehov som finns i kommunen. Om befolkningen på sikt ökar kan översiktsplanen på längre sikt medföra positiva konsekvenser.

Förutsättningar för näringslivet

Avsnitt 8.3

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små till måttligt positiva konsekvenser för aspekten förutsättningar för näringslivet. Det finns flera förslag i planen som sannolikt kommer att stärka tillväxten och befintligt företagsklimat. Dessutom har kommunen utformat ett antal strategier inom ramen för "Etableringsplanen" och "Attraktionskraft för ett bättre företagsklimat". Prioriterade effekter av kommunens etableringsplan tillsammans med önskad förflyttning utifrån ett visionsarbete har tagits fram. Bland annat ska "utbildningsnivån höjas" genom att "säkra den framtida kompetensförsörjningen och skapa större möjligheter för kunskapsintensiva branscher att etablera sig" samt "prioritera mer kunskapsintensiva tjänsteföretag". I översiktsplanen saknas dock konkreta förslag på hur förflyttningen ska gå till och hur målen i visionsarbetet ska realiseras vilket leder till att det är svårt att göra djupare bedömningar av planen konsekvenser för näringslivet.

INNEHÅLL

SAMLAD BEDÖMNING AV ÖVERSIKTSPLANEN	3
MILJÖKONSEKVENSER	4
SOCIALA KONSEKVENSER	5
EKONOMISKA KONSEKVENSER	7
1. INLEDNING	10
2. ÖVERSIKTSPLANEN	11
3. FÖRUTSÄTTNINGAR	13
3.1 OMRÅDESBESKRIVNING	13
3.2 PLANER OCH GÄLLANDE BESTÄMMELSER	14
3.3 VÄGLEDANDE OCH STYRANDE DOKUMENT	17
4. METOD	17
4.1 ARBETSSÄTT	17
4.2 BEDÖMNINGSMODELL	18
4.3 VÄRDERING AV KONSEKVENSER	19
5. AVGRÄNSNING	21
5.1 AVGRÄNSNING I TID	21
5.2 AVGRÄNSNING I RUM	21
5.3 AVGRÄNSNING I SAK	21
6. MILJÖKONSEKVENSER	22
6.1 VATTEN	22
6.2 NATUR	26
6.3 BEBYGGELSE, KULTURMILJÖ OCH LANDSKAP	29
6.4 KLIMATPÅVERKAN	31
7. SOCIALA KONSEKVENSER	36
7.1 HÄLSA OCH LIVSMILJÖ	36
7.2 TRYGGHET OCH TILLGÄNGLIGHET	39
7.3 HÅLLBART VARDAGSLIV OCH LEVANDE SAMHÄLLEN	42
7.4 INKLUDERING OCH SOCIAL SAMMANHÅLLNING	45
7.5 RISK OCH KLIMATANPASSNING	48
8. EKONOMISKA KONSEKVENSER	52
8.1 HUSHÅLLNING MED MARK, VATTEN OCH DEN FYSISKA MILJÖN I ÖVRIGT	52
8.2 KOMMUNAL EKONOMI	55
8.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NÄRINGSLIVET	58
9. KUMULATIVA EFFEKTER	60
9.1 KLIMAT	60

9.2 MILJÖ	61
9.3 BEFOLKNING OCH HÄLSA	61
10.ALTERNATIV	61
10.1 NOLLALTERNATIVET	61
10.2 AVFÄRDADE ALTERNATIV	62
11.ÖVERSIKTSPLANEN OCH MILJÖKVALITETSMÅLEN	63
12.FORTSATT ARBETE	65
12.1 MILJÖFRÅGOR	65
12.2 SOCIALA FRÅGOR	66
12.3 EKONOMISKA FRÅGOR	66
13.UPPFÖLJNING AV KONSEKVENSER	66
14.REFERENSER	68
BILAGA 1. RIKSINTRESSEN OCH ANDRA OMRÅDESSKYDD	70

1. INLEDNING

En översiktsplan beskriver en kommuns avsikter i fråga om mark- och vattenanvändning, bebyggelseutveckling, riksintressen och allmänna intressen i övrigt. Alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan. Strängnäs kommuns gällande översiktsplan (ÖP2014) antogs av kommunfullmäktige år 2014.

Strängnäs kommun har beslutat att komplettera/revidera delar av den gällande översiktsplanen som lyfts i aktualitetsförklaringen för kommunens översiktsplaner som togs fram 2018 (SBN/2018:529) som även kommunfullmäktige beslutade att ställa sig bakom (KS/2018:359–212) under samma år. Arbetet ska följa Länsstyrelsen Södermanlands sammanfattande redogörelse från 2017 (Länsstyrelsens dnr: 401-3156-2017). Översiktsplanen var ute på samråd under våren 2023. Granskning av planen genomfördes mellan 20 december 2023 till 1 mars 2024. Översiktsplanen planeras antas under våren 2024.

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en kommun som upprättar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. En översiktsplan anses alltid medföra sådan påverkan. Miljöbedömningsarbetet ska dokumenteras i en konsekvensbeskrivning.

I syfte att skapa ett bredare beslutsunderlag har kommunen valt att genomföra miljöbedömningen som en del av en bredare *hållbarhetsbedömning*. I denna konsekvensbeskrivning redovisas därför planens konsekvenser i termer av hållbar utveckling samlat, med de delar som utgör miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalkens krav tydligt markerade.

Rapporten har följande delar: I kapitel 2 beskrivs kortfattat planens huvudsakliga innehåll. Kapitel 3 redovisar förutsättningarna för planeringen i kommunen. Kapitel 4 summerar den metod som använts i arbetet med hållbarhetsbedömningen och kapitel 5 den avgränsning som gjorts. Planens miljömässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser redovisas i kapitlen 6–8. I vart och ett av avsnitten i dessa kapitel ges konkreta förslag på hur planen kan utvecklas och kompletteras inför nästa skede.

Kumulativa effekter redovisas i kapitel 9. Alternativ och miljöns sannolika utveckling om planen inte antas redovisas i kapitel 10. I kapitel 11 görs en bedömning av översiktsplanens koppling till miljökvalitetsmålen. I kapitel 12 och 13 beskrivs det fortsatta arbetet och uppföljningsbehovet.

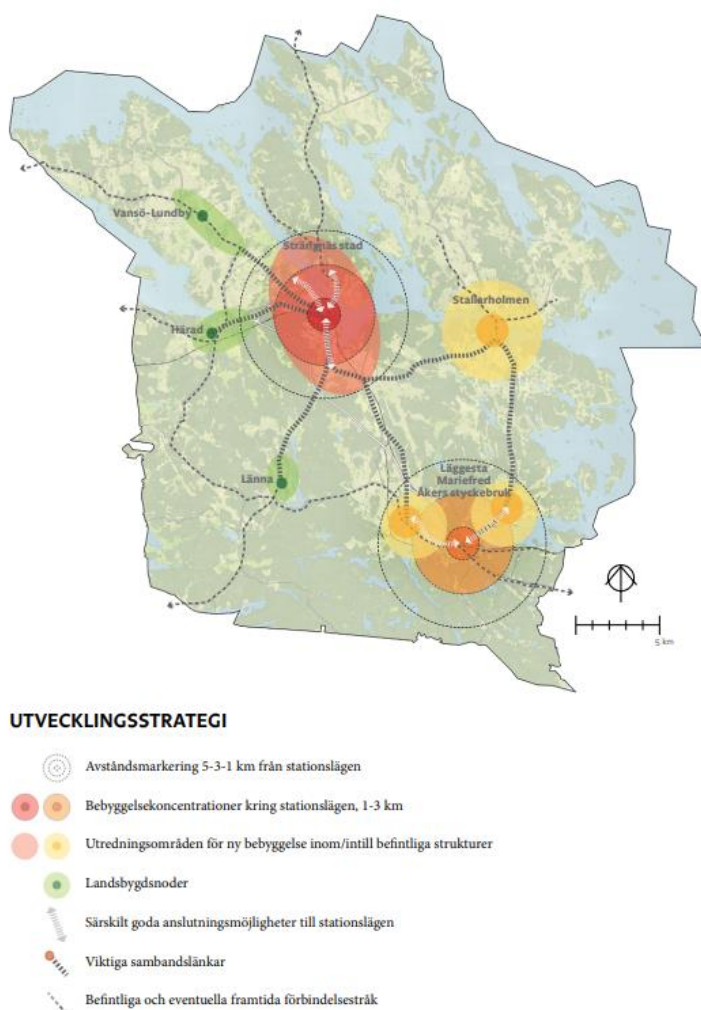
Riksintressen och andra områdesskydd redovisas i Bilaga 1.

2. ÖVERSIKTSPLANEN

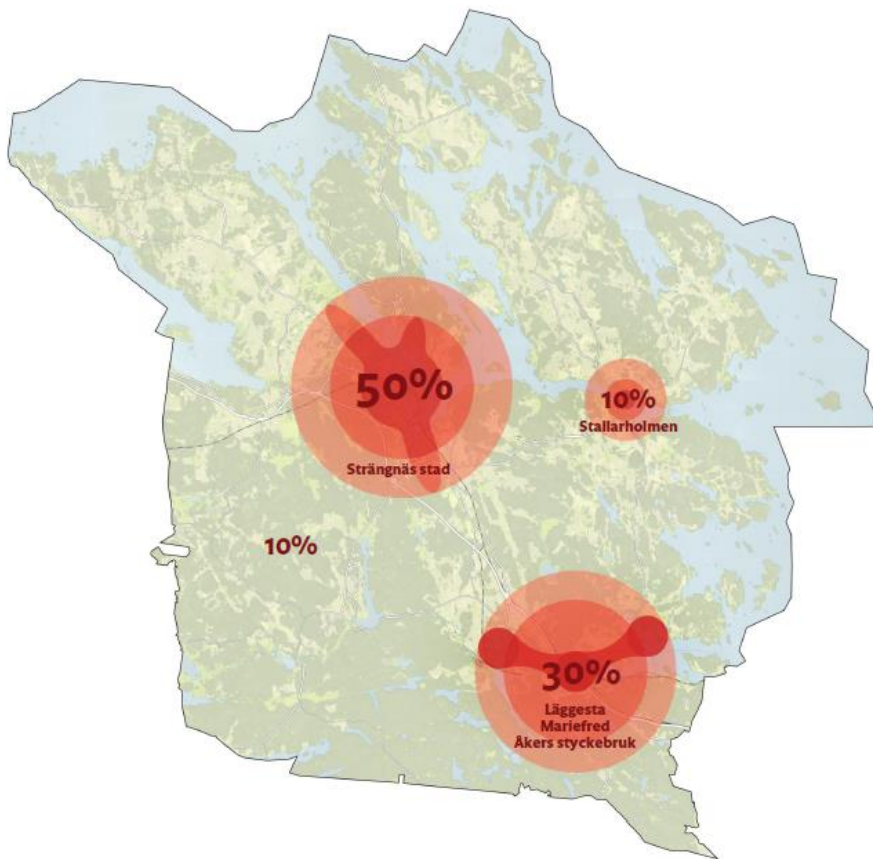
Strängnäs kommuns nya översiktsplan är kommunens samlade strategi för hur mark, vatten och bebyggelse ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen följer Boverkets ÖP-modell och består av en utvecklingsinriktning, en mark- och vattenanvändningskarta samt ställningstaganden om allmänna intressen och riksintressen. Översiktsplanen tar sikte på år 2040.

Arbetet med Översiktsplan 2040 (ÖP2040) bygger till stor del på den inriktningen som beslutades om i Översiktsplan 2014 (ÖP2014). Detta görs för att fortsatt möjliggöra den långsiktiga strategiska viljeinriktningen kommunen följt sedan 2014 och som ska möjliggöra en hållbar samhällsutveckling. Att fortsätta följa samma långsiktiga strategiska mål och inriktningar under en lång tid gör det möjligt att nå det hållbara samhället och bedriva en fast och målmedveten planering under en lång tid inom stadsbyggnadsområdet.

Översiktsplanens huvudscenario består av den övergripande utvecklingsstrategin (se Figur 1), dess sju fokusområden samt temaområden som tillsammans utgör grunden för en långsiktigt hållbar utveckling i Strängnäs kommun med 1,5 procent årlig befolkningstillväxt. Fördelningen av befolkningsutvecklingen kan ses i Figur 2.

Figur 1. Utvecklingsstrategin som visar inriktningen för var tillväxten bör ske för att skapa hållbara strukturer.

Figur 2. Huvudscenariots fördelning av tillväxten.

Planens fokusområden kan betraktas som viktiga utgångspunkter för miljöbedömningsarbetet av den övergripande utvecklingsstrategin. Beslutade fokusområden är:

- Hållbart vardagsresande där fler väljer att gå, cykla och åka kollektivt
- Forma variationsrika livsmiljöer där möten främjas
- Skydda landskapsbilden på lång sikt
- Attraktivt och hållbart växande Strängnäs med vidareutvecklande av kommunens identitet som Mälarkommun
- Skapa förutsättningar för minskad miljöbelastning och förbättrad hantering av klimatförändringar
- Bidra till en bättre folkhälsa genom samhällsplaneringen
- Främja ett mångsidigt näringsliv

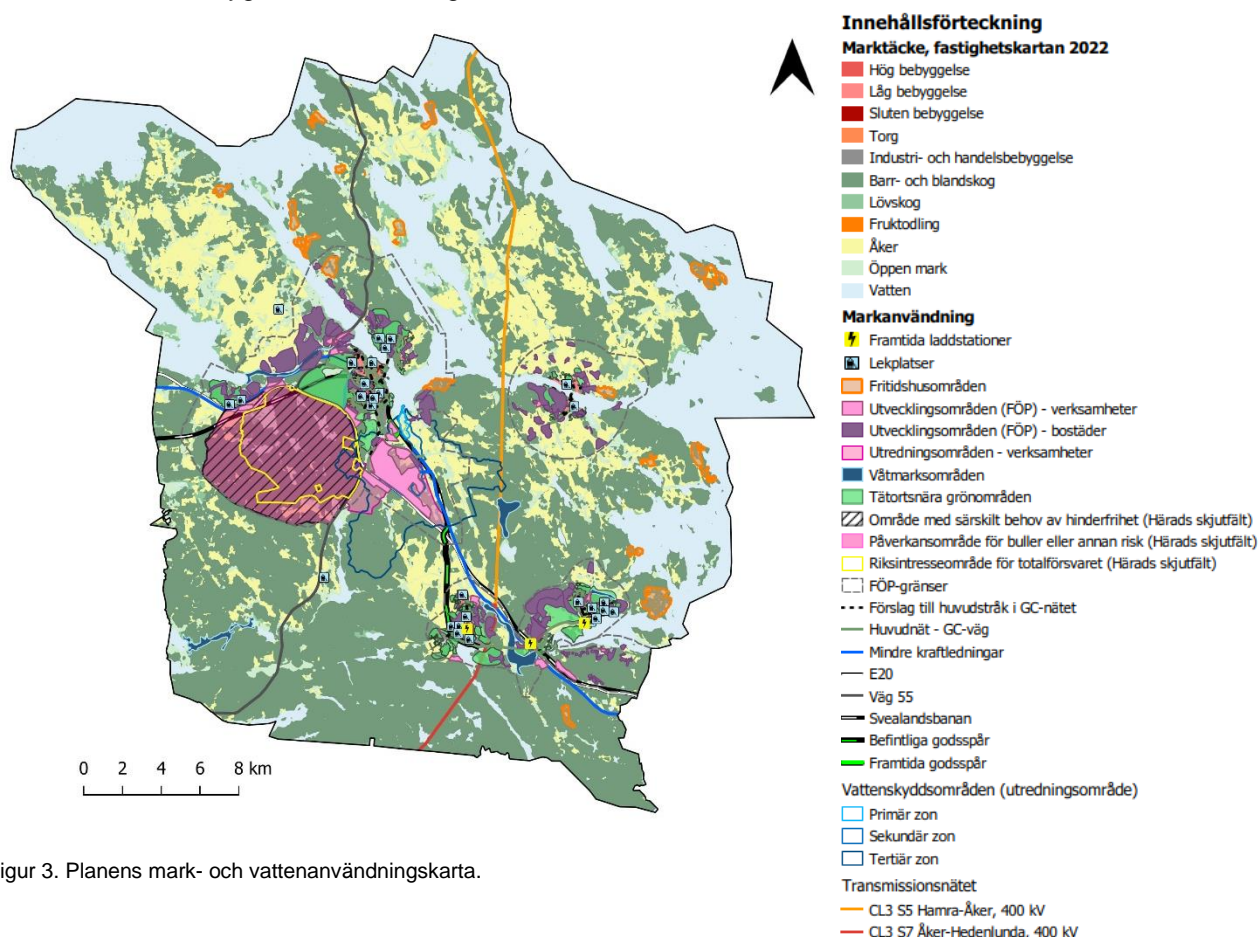
Den övergripande utvecklingsstrategin sätter fysiska "ramar" för hur och var kommunen ska utvecklas. Den övergripande utvecklingsstrategin består av fem *temaområden*:

- 1 Fortsätt att stärka utvecklingen runt kommunens järnvägsstationer i Strängnäs stad och Läggesta/Marielund med Mariefred och Åkers styckebruk
- 2 Främja ett levande och tryggt stadsliv i kommunens centralort
- 3 Skapa förutsättningar för Stallarholmen att utvecklas
- 4 Koppla samman kommunens delar/samhällen
- 5 Främja en levande landsbygd

En mark- och vattenanvändning har tagits fram utifrån utvecklingsstrategin. Strängnäs kommuns strategiska inriktning för mark- och vattenanvändning går i dagsläget på djupet i fem fördjupade översiktsplaner för kommunens större tätorter, Figur 3. Utöver FÖP-områdena pekas även

kommunens landsbygdsnoder ut. Inom dessa förtydligas var bebyggelsekoncentrationer finns som kan byggas vidare på, samt den övriga pågående markanvändningen.

Vidare beskriver översiktsplanen mer i detalj vad som ska gälla och beaktas för ett flertal andra markanvändningsområden, så som fritidshusområden, tätortsnära skog och rekreationsområden, militära områden, vägar och järnväg, såväl som för odlad mark med flera. Utanför utpekade FÖP-områden och landsbygdsnoder ska en generell restriktivitet råda.

Figur 3. Planens mark- och vattenanvändningskarta.

3. FÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 OMRÅDESBESKRIVNING

Strängnäs kommun ligger i centrala Mälardalen i Södermanlands län och har en landyta på 739 km², se Figur 4. Kommunen gränsar till Eskilstuna, Västerås, Enköping, Ekerö, Nykvarn, Södertälje, Gnesta och Flen. Strängnäs kommun hade vid årsskiftet 2021 38 129 invånare¹, varav 15 363 är bosatta i kommunens centralort Strängnäs. De senaste åren har invånarna ökat med cirka 2 procent per år.

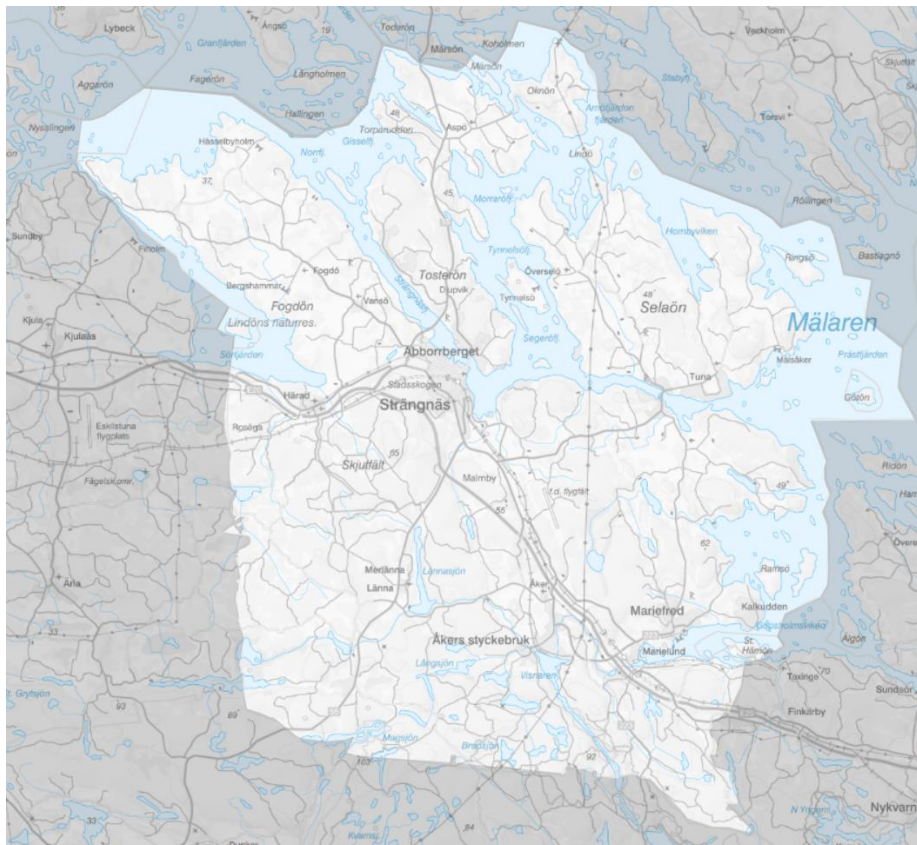
Det centrala läget i Mälardalen gör att kommunen är en attraktiv boendeort med närhet till arbetsmarknader i Eskilstuna, Västerås och Stockholm. Enligt SCB:s definition finns sju tätorter i kommunen, Strängnäs stad, Stallarholmen, Mariefred, Åkers styckebruk, Länna, Härad och Vansö.

Samhällsservicen inom kommunen är främst koncentrerat till de fyra största tätorterna, Strängnäs, Mariefred, Stallarholmen och Åkers styckebruk. En stor andel av kommunens befolkning pendlar till arbeten och utbildningar i andra närliggande kommuner. Svealandsbanan (Arboga-Eskilstuna-

¹ Befolkningsmängd Strängnäs kommun <https://www.strangnas.se/kommun-och-politik/kommunfakta/befolkningsmangd-strangnas-kommun>

Stockholm) har tågstopp vid Strängnäs Resecentrum samt vid Läggesta hållplats. Det finns även stads-, regional-, express- och lokalbussar.

Kommunen har en lång strandsträcka på cirka 44 mil och inom kommungränsen finns ett 80-tal större öar. Oavsett var man befinner sig i Strängnäs kommun är det nära till vatten, antingen till Mälaren eller till mindre sjöar och vattendrag. Mälaren och dess öar kan ses som kommunens centrala miljö för mänsklig rekreation i form av fiske, jakt, bad, båtliv och mycket annat. Exploateringsstrycket är störst i kommunens orter som ligger i strandnära lägen, vilket kräver noggranna avgränsningar mot Mälaronrådets kvalitéer för friluftsliv och natur- och kulturvärden.

Figur 4. Karta över Strängnäs. Källa: Strängnäskartan, 2021.

3.2 PLANER OCH GÄLLANDE BESTÄMMELSER

3.2.1 Sörmlandsstrategin

I den regionala utvecklingsstrategin, Sörmlandsstrategin, tillämpas ett perspektiv på hållbar utveckling där social hållbarhet är målet, ekonomin är medlet och ekologin sätter ramarna. De tre dimensionerna är ömsesidigt beroende av varandra. Syftet med utvecklingsstrategin är att ange de långsiktiga prioriteringarna för hur hållbar regional utveckling ska skapas inom länet.

I strategin används en modell för att, utifrån människan och befolkningen i centrum, belysa att hållbar utveckling är resultatet av ett flerdimensionellt samspel mellan olika faktorer enligt nedan, som är ömsesidigt beroende av varandra.

Sörmlandsstrategins fem prioriterade inriktningar är:

- Jämlika livsvillkor och god hälsa för alla, med särskilt fokus på barn och unga
- Goda boende- och livsmiljöer som ger jämlika möjligheter till arbete, välbefinnande och välfärd
- En hållbar fysisk och digital tillgänglighet och mobilitet

- Kompetensförsörjning och livslångt lärande
- Ett växande och dynamiskt näringsliv som bidrar till hållbar omställning

Strategin kopplar till de globala målen och Agenda 2030. Regionen har utarbetat en modell för hållbar regional utveckling, där det bland annat handlar om att perspektiv som miljö och jämställdhet ska integreras i regionens verksamhet. Modellen beskriver samspelet mellan de faktorer som tillsammans främjar hållbar utveckling.

3.2.2 Översiktsplan 2014

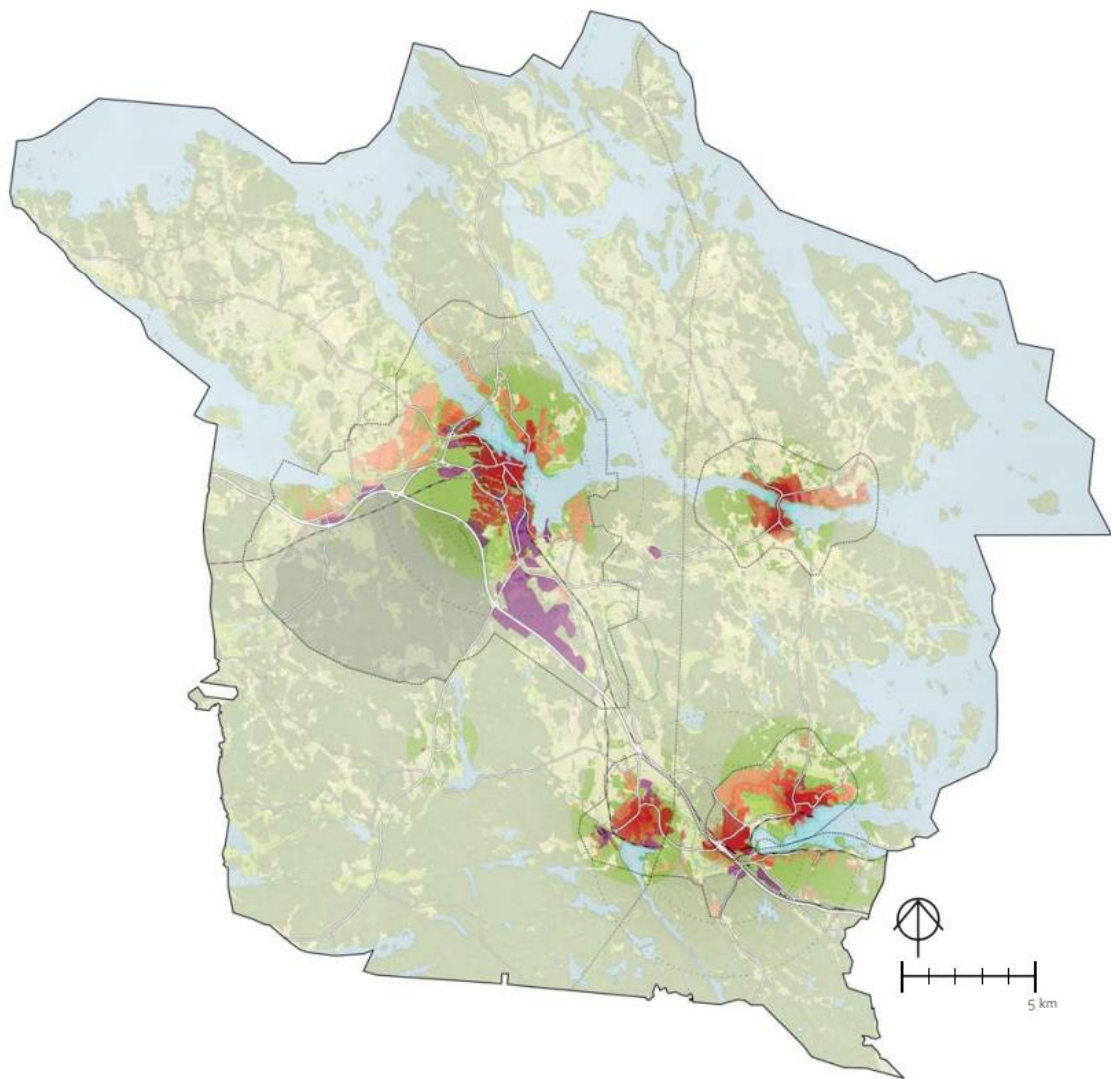
I gällande översiktsplan för Strängnäs kommun, ÖP 2014, presenteras en övergripande inriktning för utvecklingen av kommunen. I den tillhörande markanvändningskartan illustreras inriktningen för framtida markanvändning, se Figur 5.

Översiktsplanen har sju fokusområden:

- Underlätta för persontransporter till fots, med cykel och kollektivtrafik
- Forma variationsrika livsmiljöer där möten främjas
- Skydda landskapsbilden på lång sikt
- Vidareutveckla kommunens identitet som Mälarkommun
- Skapa förutsättningar för minskad miljöbelastning och förbättrad hantering av klimatförändringar
- Bidra till en bättre folkhälsa genom samhällsplaneringen
- Främja ett mångsidigt näringsliv

Strategin för utvecklingen av den fysiska miljön tar avstamp i kommunens flerkärniga struktur, med två städer och flera mindre samhällen. Strategin består av fem delar:

1. Fortsätt att stärka utvecklingen runt kommunens järnvägsstationer i Strängnäs stad och Läggesta med Mariefred och Åkers styckebruk
2. Främja ett levande stadsliv i kommunens centralort
3. Skapa förutsättningar för Stallarholmen att utvecklas
4. Koppla samman kommunens delar/samhällen
5. Främja en levande landsbygd på ett hållbart sätt

ÖVERSIKTLIG MARKANVÄNDNINGSKARTA

	Bostadsområden, täthet		Byggnader
	Verksamhetsområden		Vägar
	Tätortsnära skog och rekreationsområden		Järnvägar
	Militära områden		Odlad mark
	Markreservationer		Öppen mark och skog
	Kraftledning		Vattenområden
	Föreslagna båtlinjer		
	Gränser för antagna och kommande fördjupningar av översiktsplanen		

Figur 5. Markanvändningskarta tillhörande Strängnäs kommuns översiktsplan 2014. Källa: Strängnäs kommun, 2014.

3.3 VÄGLEDANDE OCH STYRANDE DOKUMENT

Parallellt med översiktsplanen finns det ett flertal program, planer och policydokument som på olika sätt relaterar till planens syfte och mål och därför varit vägledande i kommunens översiktsplanearbete. Dessa kan vara befintliga, planerade eller under framtagande. Vilka dessa vägledande och styrande dokument är och i framtiden kan komma att vara listas nedan.

- FÖP Strängnäs-Härad (2009)
- FÖP-Tillägg Gripsholms Hagar (2013)
- FÖP Åkers Styckebruk (2015)
- FÖP Hedlandet (2013)
- FÖP Stallarholmen (2019)
- Grönplan del A (Antagen av kommunfullmäktige 2014-09-29)
- Grönplan del B1 (Antagen av kommunfullmäktige 2009-10-26)
- Grönplan del B2 (Antagen av kommunfullmäktige 2009-08-03)
- Grönplan del B3 (Antagen av kommunfullmäktige 2015-11-30)
- Hållbarhetsstrategi för Strängnäs kommun (Antagen av kommunfullmäktige 2024-02-26)
- Klimat- och energiplan för Strängnäs kommun (Antagen av kommunfullmäktige 2021-04-26)
- Stadsbyggnads- och kulturmiljöprogram för Strängnäs kommun (2012)
- Trafikstrategi 2040 (Godkänd av PBN 2012 -11-06)
- Vattenplan (Planeras antas av kommunfullmäktige våren 2024)

4. METOD

Syftet med hållbarhetsbedömningen är att bidra till helhetssyn och kvalitetssäkring vid framtagandet av översiktsplanen. Arbetet med hållbarhetsbedömningen har samordnats och integrerats med planarbetet så långt tidplanen tillåtit. Hållbarhetsbedömningen utgör även en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalkens krav. Syftet med att genomföra en sådan bedömning är enligt lagtexten i 6 kap *”att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas”*. Miljöbedömningen ska fungera som stöd för, och ge underlag till, arbetet med att hitta en lämplig utformning av planen. Den ska främja ökad miljöhänsyn och göra det möjligt att redan tidigt i planarbetet väga miljökonsekvenser mot andra samhällsintressen.

4.1 ARBETSSÄTT

Genom att integrera mål för hållbarhet i den översiktliga fysiska planeringen ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete med hållbar utveckling. Arbetet med hållbarhetsbedömningen har samordnats och integrerats med planarbetet på flera sätt. Nedan presenteras hur processen för hållbarhetsbedömningen har integrerats med det övriga översiktsplanearbetet.

Arbetet med hållbarhetsbedömningen inleddes genom framtagande av en nulägesanalys där kommunens nulägesförutsättningar beskrevs samt möjligheter och utmaningar ringades in. Sedan har flertalet deltidsgranskningar utförts för att ge input till planarbetet.

Genom hela processens gång har löpande avstämningsmöten och arbetsmöten genomförts mellan projektgruppen för översiktsplanen och projektgruppen för hållbarhetsbedömningen.

Beskrivningar och bedömningar har gjorts av WSP:s konsultgrupp med särskild kunskap om konsekvensbedömningar. Arbetet har utförts med stöd av allmänt tillgängligt material (från exempelvis myndigheter och kommunen själv) samt utredningar som tagits fram i arbetet med planen. Några fristående beräkningar eller modellkörningar har inte gjorts inom ramen för hållbarhetsbedömningen.

4.2 BEDÖMNINGSMODELL

Hela arbetet med hållbarhetsbedömningen görs med de globala hållbarhetsmålen som utgångspunkt². Utifrån detta har sedan en struktur för hållbarhetsbedömningen tagits fram med preciserade rubriker, se Figur 6 nedan.

Bedömningsmodellen är indelad i de tre kategorierna miljökonsekvenser, sociala konsekvenser och ekonomiska konsekvenser. Varje hållbarhetskategori har flertalet aspekter under sig. För varje aspekt finns bedömningsgrunder som grundar sig på såväl lagkrav, allmänna råd och riktlinjer samt framtagna indikatorer. De avsnitt av konsekvensbeskrivningen som motiveras av krav i miljöbalken är markerade med "MB" i respektive avsnittsrubrik.

Under miljökonsekvenser samlar vi konsekvenserna som planen medför på olika miljöaspekter så som vatten, naturmiljö, klimatpåverkan samt landskap och kulturmiljö.

De sociala konsekvenserna ringar bland annat in påverkan och risk för oss människor så som luft, buller, riskfaktorer men också frågor som rör social sammanhållning, trygghet, förutsättningar för ett hållbart vardagsliv, tillgång till rekreation och möjligheten till en rik fritid.

Under de ekonomiska konsekvenserna samlar och beskriver vi påverkan och konsekvenser som planen har på olika ekonomiska faktorer så som hushållning med naturresurser, kommunal ekonomi och förutsättningar för näringslivet.

På samma sätt som MKB-delarna av hållbarhetsbedömningen avgränsas och fokuseras i samråd med länsstyrelsen så har en avsmalning och prioritering gjorts av vilka sociala och ekonomiska perspektiv som ska hanteras i hållbarhetsbedömningen, utifrån planens syfte och inriktning.

Symbolen **MB** indikerar krav och innehåll i MKB enligt miljöbalken 6 kap. 2 §. Övriga rubriker är bedömningsaspekter ur ett hållbarhetsperspektiv.

Figur 6. Generell modell för hållbarhetskonsekvensbedömning.

² En fördjupning av de globala målen går att läsa på <https://www.globalamalen.se/>

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är ett samlingsbegrepp för de funktioner hos naturen som ger människan nytta som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Det handlar bland annat om förmågan att rena vatten, reglera vattenflöden, rena luft och bilda bördiga jordar som ger oss nytta som exempelvis vatten att dricka, mat att äta och ren luft att andas. Ekosystemtjänster är beroende av levande organismer och fungerande ekosystem. Tjänsterna delas vanligtvis in i kategorierna försörjande, reglerande, kulturella och stödjande.

Ekosystemtjänster berör flertalet av hållbarhetsaspekterna som bedöms i detta dokument. För att undvika upprepning konsekvensbedöms inte ekosystemtjänsterna separat utan de ingår i andra rubriker i hållbarhetsbedömningen. Till exempel hanteras ekosystemtjänsterna:

- *biologisk mångfald/habitat* och *ekologiskt samspel* i avsnittet natur (6.2),
- *rekreation* i avsnittet hållbart vardagsliv och levande samhällen (7.3), och
- *klimateanpassning* (skyfall och värmeöar) i avsnittet risk (7.5).

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Särskilda regleringar med ekosystemtjänster som begrepp saknas i lagstiftningen. Flera av de strukturer som ger upphov till ekosystemtjänster benämns dock i PBL som allmänna intressen som alltid ska beaktas i planering och byggande. Exempel på sådana intressen är jord- och skogsbruk, tillgång till parker, grönområden och natur. I miljöbalken nämns fler allmänna intressen som ska beaktas, exempelvis ekologiskt särskilt känsliga områden, riksintressen och tätortsnära grönområden.

Inom det nationella miljömålsarbetet finns två etappmål som rör stadsgrönnska. Boverket har tagit fram en vägledning och metod för hur (bland annat) kommuner kan integrera stadsgrönnska och ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning. Statens målsättning är att kommunerna i planering, byggande och förvaltning senast 2025 ska integrera och tillvarata ekosystemtjänster i urbana miljöer.

4.3 VÄRDERING AV KONSEKVENSER

Vid bedömning av en plans hållbarhetsanpassning analyseras i huvudsak planens strategier, riktlinjer och markanvändningskarta. Rättesnöret är frågan – bidrar planen till eller motverkar planen en hållbar utveckling. För att kunna besvara frågan och bedöma konsekvenserna av en plan bedöms huruvida planen ger tydlig vägledning i den fortsatta planeringen. För att ge tillräcklig vägledning måste strategier, riktlinjer och markanvändningskarta vara samstämmiga och eventuella målkonflikter måste ha hanterats.

För att beskriva en plans konsekvenser används ofta begreppen *påverkan*, *effekt* och *konsekvens*.

- **Påverkan** är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som planens genomförande medför.
- **Effekt** är den förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel förlust av värdefulla naturmiljöer, buller eller luftföroreningar.
- **Konsekvens** är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa eller biologisk mångfald.

För att beskriva konsekvenserna används följande skala:

- Stora, måttliga eller små negativa konsekvenser
- Varken positiv eller negativ konsekvens
- Stora, måttliga eller små positiva konsekvenser

Ett värde kan vara olika stort, vilket får betydelse för hur stor konsekvensen blir, Figur 7. Vid bedömning av konsekvenser vägs ingreppets omfattning och det berörda objektets värde alternativt känslighet in. Om ett område med högt värde/hög känslighet störs i stor omfattning innebär det stora negativa konsekvenser medan små störningar i ett område med högt värde innebär måttliga negativa konsekvenser.

Intressets värden/ känslighet	Ingreppets/ störningens omfattning (storlek på effekter)					
	Låga	Måttliga	Höga			
Stora positiva	Stora positiva konsekvenser					
Måttliga positiva				Måttliga positiva konsekvenser		
Små positiva						
Ingen störning	Ingen konsekvens					
Små negativa	Stora negativa konsekvenser					
Måttliga negativa				Måttliga negativa konsekvenser		
Stora negativa						

Figur 7. Princip för bedömning av konsekvenser som uppstår till följd av planens genomförande.

Bedömningen av påverkan och konsekvens görs i förhållande till nuläget om inget annat anges.

En översiktsplan är ett planeringssteg som ligger tidigt i planprocessen och det är inte alltid möjligt att bedöma konsekvenserna av de ställningstaganden som görs. För vissa aspekter har därför bedömningarna delvis karaktären av riktninganalyser som visar på en trolig utveckling.

Effekter och konsekvenser av planen kan i vissa fall påverkas av utvecklingen i kringliggande kommuner samt i regionen som helhet. Samlade effekter kan också uppstå när många var för sig små bidrag samverkar och förstärker eller motverkar varandra över tid. I värsta fall kan enskilda förändringar som var för sig uppfattas som "små" samverka och tillsammans ge stora konsekvenser. Sådana s.k. kumulativa effekter är svåra, men viktiga, att uppmärksamma i konsekvensbeskrivningen.

5. AVGRÄNSNING

Avgränsningen av de delar av hållbarhetsbedömning som styrs av miljöbalken krav syftar till att koncentrera arbetet till de frågor som är väsentliga för de val och beslut som behöver fattas för den aktuella planeringsnivån. Avgränsningen redovisas nedan. Ett samråd om avgränsningen genomfördes med länsstyrelsen 25 januari 2022.

5.1 AVGRÄNSNING I TID

Horisontåret för hållbarhetsbedömningen är satt till år 2040, samma som för översiktsplanen. Det medför att tidsperioden för bedömningarna av miljöpåverkan är satt till år 2040. Vid den tiden bedöms huvuddelen av den utveckling som presenteras i planen ha genomförts och givit resultat.

5.2 AVGRÄNSNING I RUM

Den rumsliga avgränsningen utgörs i första hand av kommungränsen och de konsekvenser som på något sätt bedöms påverkas av den tänkta mark- och vattenanvändningen. För vissa miljöaspekter kan påverkan uppstå även utanför själva kommunen, vilket innebär att influensområdet är större än planområdet. För exempelvis påverkan på vatten kan planen påverka recipienter som delvis är belägna i angränsande kommuner. Sociala och ekonomiska effekter av översiktsplanen har även dessa en utbredning som skiljer sig från kommunens fysiska gräns. Exempelvis bostadsförsörjningen, transportrörelser och arbetsmarknadsregioner sträcker sig utanför kommunens gränser. Det geografiska område som påverkas varierar således beroende på vilken aspekt som studeras.

5.3 AVGRÄNSNING I SAK

Planen har konsekvensbedömts utifrån dess ställningstaganden och inriktningar för mark- och vattenområden. Dessa har analyserats och konsekvensbedömts på en övergripande nivå. Utformning och lokalisering av byggnader samt prövning av andra verksamheter som kan antas vara miljöstörande prövas och bedöms i senare planeringsskeden och prövningsprocesser.

De *miljöaspekter* som bedöms vara betydande och som har konsekvensbedömts är:

- Vatten (ytvatten, grundvatten)
- Natur (bland annat biologisk mångfald och ekologiska samband)
- Bebyggelse, kulturmiljöer och landskap
- Klimatpåverkan
- Risk och klimatanpassning
- Hälsa och livsmiljö (inkl. buller, luftkvalitet)
- Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

De övriga aspekter som konsekvensbedömts presenteras i Figur 6 i avsnitt 4.2. Frågor rörande strålning (elektromagnetiska fält, markradon) bedöms inte vara relevanta för miljöbedömningen av översiktsplanen då detta är aspekter som mer ändamålsenligt hanteras i kommande detaljplanering.

6. MILJÖKONSEKVENSER

6.1 VATTEN

Ytvattnet är det vatten som finns i hav, sjöar och vattendrag. Dagvatten är det vatten som tillfälligt ansamlas på markytan till följd av nederbörd, is/snösmältning eller uppträngande grundvatten. Via ytavrinning eller dagvattensystem kan dagvattnet nå våra ytvatten. Grundvatten bildas när nederbörd tränger ner i marken. Gränsen där samtliga hålrum, sprickor och porer i marken är vattenfyllda kallas för grundvattennivån. Inom ett avrinningsområde styrs grundvattennivån av ett antal olika faktorer såsom marknivåns höjdskillnader, väderleksförhållanden, närliggande vattendrag samt lokala berg- och jordarter. I urbana miljöer påverkas grundvattenförhållandena även av hårdgjorda ytor, ledningar i mark med mera.

Yt- och grundvatten ingår som en integrerad del av det hydrologiska kretsloppet och det sker också ett ständigt utbyte mellan yt- och grundvatten. Avgörande för de olika vattnens kvalitet är deras naturliga egenskaper samt den omgivningpåverkan de utsätts eller tidigare utsatts för. Påverkan på yt- och grundvatten är starkt beroende av markanvändning. En ökad andel hårdgjorda ytor såsom asfalt minskar infiltrationen till grundvattnet och ökar mängden dagvatten. Föroreningsmängden i dag- och grundvatten är beroende av vilka verksamheter som finns.

Nuläge och förutsättningar

I Strängnäs kommun finns det totalt 27 ytvattenförekomster som utgörs av 16 sjöar och 11 vattendrag, se Bilaga 1. Kommunen omfattas av tre huvudavrinningsområden, Norrström, Trosaån och Nyköpingsån. Norrströms avrinningsområde är stort och utgörs av delavrinningsområden på flera nivåer. De delavrinningsområden som berör Strängnäs kommun är Mälaren och Mälarens närområden samt Räckstaåns avrinningsområde. Dessa områden är i sin tur indelade i mindre delavrinningsområden.

Strängnäs kommun har uppemot 40 mil kust och ett 80-tal öar. Mälaren och de andra vattenförekomsterna har stor betydelse för Strängnäsborna, exempelvis för rekreation och friluftsliv. Kommunens blåstrukturer är även viktiga för den biologiska mångfalden och fungerar som både livsmiljöer och spridningskorridorer. Mot naturvärden i kommunens vatten består till största delen av övergödning genom läckage av näringsämnen, utsläpp ifrån industrin och båtar, vattenreglering av vattendragen, invasiva arter och andra aktiviteter som förändrar bottenförhållandena eller hindrar fisklek.

Många av sjöarna har sänkts för att ge mer jordbruksmark. Kommunens sjöar har varierande ekologisk status. Sex uppnår god status, fem måttlig status, tre otillfredsställande status och två dålig status. Alla sjöar är klassade som uppnår ej god kemisk status.

Det finns även ett stort antal vattendrag som rinner genom kommunen och majoriteten finns i kommunens södra delar. Tio av vattendragen uppnår måttlig ekologisk status och ett uppnår god ekologisk status. Samtliga vattendrag uppnår ej god kemisk status.

Samtliga grundvattenförekomster har bedömts ha god kvantitativ och kemisk status. Fyra av grundvattenförekomsterna har enligt Vattenmyndigheten en risk för försämring av den kemiska statusen. Bakgrunden till riskbedömningarna är bland annat risk för höga halter av föroreningar från vägar, järnvägar, förorenade områden, jordbruk och tätorter. Inom Strängnäs kommun finns de största grundvattentillgångarna i de stora isälvsavlagringarna, grusåsarna. Totalt finns det 34 grundvattenförekomster. Vattenförekomsterna är avgränsade som flera grundvattenförekomster trots

att flera är sammanhängande områden inom de fyra sammanhängande åsarna Helgaröåsen, Byringeåsen/Lännaåsen, Strängnäsåsen och Selaöåsen.

Majoriteten av kommunen försörjs med dricksvatten från Norsborgs vattenverk, men det finns även en del mindre vattenverk. I Gorsingeholm finns ett industrivattenverk som även skulle kunna fungera som reservvattenverk i händelse av försörjningsbrott från Norsborgs vattenverk.

Drygt 4500 hushåll i kommunen får sitt dricksvatten genom egen grundvattenförsörjning. Lika många hushåll har enskilda avloppsanläggningar. En övervägande del av de enskilda avloppen uppfyller i dagsläget inte kraven i lagstiftningen. Problem med bristande avloppsanordningar har uppmärksamats främst i omvandlingsområdena, det vill säga gamla fritidshusområden där boenden förändras från sommarboenden till året-runt bostäder men där avloppslösningarna inte förbättras för att tillgodose den ökade belastningen.

I Strängnäs kommun är två våtmarker utpekade i myrskyddsplanen (Lennellstorpskärrret och Stampmossen). Myrskyddsplanen för Sverige redovisar landets mest värdefulla myrar som ännu inte har något långsiktigt skydd. Enligt miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker ska samtliga våtmarker i myrskyddsplanen ha ett långsiktigt skydd. Lennellstorpskärrret ligger i en liten dalgång genom vilket kalkhaltigt vatten rör sig. Där finns såväl kalkpåverkad gammal sumpskog, som mer öppna kalkkärrytter och källor. Lennellstorpskärrret är mycket artrikt, det finns bland annat en stor mängd signalarter såsom rödgul trumpetsvamp, skogshakmossa, källmossa, kattfotslav, gräsull och spindelblomster. Det finns också flera rödlistade arter, till exempel orkidén knottblomster, myrstarr och dunmossa. Stampmossen är ett myrkomplex med öppna-, halvöppna kärr och sumpskogar. Vegetationen är till stor del rikkärrstyp. Arter som hittats i området är bland annat Karls spira, ängsnycklar, gräsull, purpurvitmossa och späd skorpionmossa. Båda områdena är även skyddade som naturreservat.

Sörfjärden är klassad som ett RAMSAR-område och är en internationell värdefull våtmark. De grunda vikarna är viktiga lek- och uppväxtplatser för sällsynta fiskarter och är också viktiga som födosöksområden för fåglar.

Kommunen har en ny vattenplan (planeras antas våren 2024, men den har inkluderats i bedömningarna i denna HKB) som syftar till att beskriva de största miljöproblemen för vatten inom kommunen och ta ett helhetsgrepp om vattenförvaltningen. Vattenplanen är ett fördjupat steg i arbetet med frågorna där kommunen jämfört med i översiktsplanen beskriver vissa aspekter mer i detalj. Planen har följande två övergripande mål:

- Yt- och grundvatten ska bibehålla eller uppnå god ekologisk, kemisk och kvantitativ status.
- Den kommunala verksamheten ska kontinuerligt arbeta för en förbättring av yt- och grundvattenkvalitet.

Kommunen arbetar även med att ta fram en vattenförsörjningsplan som även innehåller en uppdatering av dagvattenpolicyn.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljö kvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år.

Tillstånd till ett projekt eller en verksamhet eller godkännande av detaljplan får inte ges om åtgärden, verksamheten eller planen riskerar att orsaka en försämring av status eller äventyrar möjligheten att en miljö kvalitetsnorm uppfylls. Vattenförekomsterna omfattas av ett icke-försämringskrav, vilket innebär att mänskliga verksamheter inte får försämrast statusen för en förekomst. I och med en vägledande dom från EU-domstolen ska icke-försämringskravet gälla på kvalitetsfaktornivå. För kvalitetsfaktorer som redan befinner sig i sämsta statusklass innebär all ytterligare belastning en försämring av status oberoende om den sammanlagda bedömningen inte riskerar att försämrast.

Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status (det s.k. förbättringskravet).

Vid alla planer eller projekt ska det redovisas om möjligheten att uppnå MKN äventyras eller om det finns risk för statusförsämring.

Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplanen medför en ökad exploatering inom avrinningsområdena för kommunens vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av planen påverkar ytvatten genom utsläpp av föroreningar och snabbare flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Detta sker bland annat till följd av exploatering där naturmark hårdgörs.

Med fler boende i kommunen och fler arbetstillfällen följer även fler trafikrörelser. Påverkanskällor i form av trafik har redan idag en betydande påverkan på den ekologiska statusen i kommunens vattenförekomster. Sammantaget kan denna utveckling bidra till negativ påverkan på vattenförekomsterna. För att undvika en ökad belastning och påverkan behöver därmed dagvatten från utvecklingsområdena samt vägar fördröjas och renas innan det når recipienterna. Fördröjningsåtgärder och lösningar för rening av dagvatten måste därmed studeras vidare i den fortsatta planeringen. Kommunen har flertalet strategiska dokument som ett stöd för detta arbete, vilket är positivt. Planen anger de övergripande ramarna och de andra strategiska dokumenten ger en fördjupning i frågorna.

Översiktsplanen förklarar på ett tydligt sätt kopplingen mellan de strategiska dokumenten, vilket är positivt och bidrar till ökad förståelse av kommunens vattenarbete trots att man inte får en helhetsbild i planen. Vattenplanen visar de stora övergripande "penseldragen" för hur samhällsbyggande och nyttjande av vattenresursen bör utformas och tas hänsyn till. VA-planen fokuserar på befintliga VA-tjänster och anläggningar samt tar höjd för utvecklingen av dessa. Översiktsplanen beskriver den byggda miljön och fokuserar på framtida lämpliga utveckling av samhällsbyggande infrastruktur med hänsyn till klimat, mark och vatten i stora drag.

I översiktsplanen framgår det att vattnet är en av de viktigaste ekosystemtjänsterna i kommunen. Detta konkretiseras i fokusområdet för vatten, *vidareutveckla kommunens identitet som Mälarkommun*. Mälärstränderna och vattenområdena utgör ovärderliga inslag i kommunens livsmiljöer, de utgör väsentliga resurser att värna ur flera aspekter. De vattennära områdena är bland annat viktiga ur rekreationssynpunkt. De behöver ses tillsammans och utvecklas som naturliga och attraktiva besöksmål med stora kvalitéer för både kommuninvånare och besökare. Ett långsiktigt vattenvårdsarbete är därför viktigt för att värna om det Mälarnära läget.

Planen lyfter att den fysiska planeringen ska säkerställa en god dagvattenhantering och skapa förutsättningar som inte försämrar vattenkvaliteten. Dagvattenfrågorna ska, enligt dagvattenpolicyn, komma in tidigt i den fysiska planeringen. Grundprincipen som ska gälla är att nederbördsvatten ska återföras till det naturliga kretsloppet så tidigt och så rent som möjligt. Detta innebär i de flesta fall att dagvatten ska omhändertas lokalt (LOD) och om högre föroreningshalter föreligger ska vattnet renas innan det leds till recipient.

Enligt översiktsplanen ska områden med identifierade viktiga grundvattenmagasin skyddas från exploatering. Mark- och vattenanvändning som kan påverka grundvattenkvaliteten negativt ska inte tillåtas. Vidare ska man vid detaljplanering undersöka vilka konsekvenser den föreslagna mark- och vattenanvändning kan få för kommunens vattenmiljöer såväl som för närliggande infrastruktur och bebyggelse. I områden som kräver dagvattenhantering lyfts det att den bör interageras i bebyggelsemiljön för att bidra till estetiska upplevelser, rekreation, lek, naturvärden och biologisk mångfald.

Kommunen ska sträva efter att andelen hårdgjord mark i stadsmiljö minskar och att andelen grönska ökar för att minska volymen dagvatten som måste ledas till recipient. Planen har ett ställningstagande om att kommunen ska bedriva en utformning som utgår ifrån principer för fördelning av markanvändningen i kommunen, exempelvis lyfts UN Habits rekommendationer.

Våtmarkers funktion som vattenrenare lyfts av planen. Enligt planen ska kommunen påbörja ett arbete med att återställa och förbättra förutsättningarna för de våtmarker som finns i kommunen. Planen pekar ut flera platser som är lämpliga för våtmarksåtgärder. Åtgärderna ska främst resultera i ett minskat näringsläckage till recipienten men med åtgärderna följer flera möjliga positiva effekter som en ökad biologisk mångfald, bättre syreförhållanden på bottnarna samt mindre näringsläckage till Östersjön med mera.

Enligt planen ska alla åtgärder inom strandskyddade områden föregås av en biologisk värdering och det får inte ske någon negativ påverkan på vattenmiljöerna. Vidare lyfts att strandskyddsområden som är viktiga för rekreation och friluftsliv ska säkras att dessa hålls tillgängliga i samband med fysisk planering och bygglovsbeslut.

Nya planer eller åtgärder får inte, enligt översiktsplanen, försämra statusen hos en vattenförekomst eller Förhindra att MKN försämrats. Det ska säkerställas att dagvatten från utvecklingsområden samt vägar fördröjs och renas innan det når recipienterna. Detta för att undvika negativ påverkan på kommunens vattenförekomster. Det bedöms som positivt att planen tydliggör att åtgärdssamordnare eller VA-strateg tidigt bör involveras i planprocessen.

Enligt planen ska det strategiska arbetet med vattenkvalitet och MKN för vatten i kommunen utgå ifrån kommunens vattenplan med dess åtgärdsförslag, vattentjänstplan samt VA-policy. Vidare lyfts att inriktningen i dessa strategiska dokument ska följas vid efterföljande planering.

Vattenplanen är ett levande dokument som ska uppdateras vart sjätte år. I vattenplanen finns en åtgärdsplan som innehåller mål som ska leda till att MKN uppnås. Det finns specifika åtgärdsförslag för varje vattenförekomst. Översiktsplanen tillsammans med vattenplanen bedöms ge bra stöd i arbetet med att uppnå MKN.

Vattenfrågorna sträcker sig över kommungränserna varför det är positivt att kommunen tillsammans med andra i mellankommunala och regionala sammanhang ska verka för att genomföra förbättringar för vattenförekomster.

I mark- och vattenanvändningskartan finns inga markerade ytor för dagvattenhantering. Det riskerar därmed att finnas en otydlighet kring vilka områden som särskilt ska prioriteras i kommande planering. I kommande planering är det viktigt att ytor avsätts i ett tidigt skede.

En av de största belastningskällorna för kommunens ytvattenförekomster är enskilda avlopp. Planen resonerar kring problemen och riskerna men det saknas till viss del styrning och åtgärder för hur man ska minska problemen. Det nämns dock att alla etableringar som möjliggörs med byggrätter i nya detaljplaner ska, där det är möjligt, anslutas till vatten- och avloppslösningar i kommunal regi. Utmaningarna kopplat till de enskilda avloppen blir särskilt betydelsefulla om fritidshusområden omvandlas till permanentboende.

En ytterligare stor belastningskälla som finns i kommunen är påverkan på jordbrukssektorn. I planen saknas resonemang och specifika riktlinjer på hur kommunen ska komma till bukt med det problemet. I vattenplanen framkommer det dock vilket åtgärdsbehov det finns kopplat till näringsläckage från lantbruk.

Översiktsplanen tillsammans med de övriga strategiska dokumenten har en stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till kommunens blåstruktur och ger förslag på åtgärder. Att planen pekar ut lämpliga områden för våtmarksåtgärder bedöms som positivt. Det finns goda intentioner och mål i planen som bedöms ge en tydlig vägledning i det kommande planarbetet. Kopplat till MKN bedöms

planen ge tydlig styrning som leder till att den planerade utvecklingen inte kommer att försvåra att MKN uppnås.

6.2 NATUR

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till att bevara eller stärka förutsättningar för biologisk mångfald och ekologiska samband. Skyddet och vårdandet av naturmiljöer är en förutsättning för att kunna bevara den biologiska mångfalden och i förlängningen allt biologiskt liv, likaså de funktioner och processer som är viktiga för att ekosystem och livsmiljöer ska bestå och utvecklas. Robusta ekosystem är en förutsättning för de tjänster och produkter – ekosystemtjänster – som naturen bidrar med.

Nuläge

Strängnäs natur är mångsidig och varierad med en rik biologisk mångfald och många skyddsvärda områden, se Bilaga 1. Kommunen har varierande natur med låga höjder, öppna fält och betesmarker. Naturen utgörs främst av stora uppodlade lerslätter, lövträdsdungar och barrskogsklädda höjder. I söder dominerar skogslandskapet med ett sjösystem och sprickdalar i nordsydlig riktning som ger vildmarkskaraktär. De viktigaste odlingslandskapen finns kring Mälarens fjärdar. Naturen är mycket värdefull för rekreation och biologisk mångfald.

Större delen av kommunen består av skogsmark. Tallskog, granskog och barrblandskog är de arealmässigt dominerande skogstyperna i länet på 76,9 procent. Blandskogar av barr och löv utgörs av 8,7 procent och lövdominerade skogar utgörs av en yta av 8,5 procent enligt data från Riksskogstaxeringen 2021³. Av barr är 52 procent gran och 48 procent tall. Andelen gran ökar i länet, för 40 år sedan var förhållandet det omvända. I skogen utgör ädellövsmiljöerna endast av 0,7 procent av all skogsmark där ek och lind är de dominerande trädslagen. Inslaget av ek och lind i övrig skogsmark är däremot påtagligt i vissa trakter i länet och där kan de ha stor betydelse för bevarande av olika växter och djur. De större arealerna av ädellövsmiljöer ligger utanför det som klassas som skog, till exempel i trädklädda betesmarker, gårdsnära miljöer och i stadsmiljöer. Trots stora arealer brukad skog finns det kvar rester av små och isolerade populationer av utrotningshotade arter. I första hand behöver dessa miljöer värnas så att arterna som finns här kan få möjlighet att leva kvar och sprida sig till nya livsmiljöer.

Det genomsnittliga virkesförrådet i länet är cirka 162 kubikmeter skog per hektar. Skogsmarkens bonitet är i genomsnitt 8,2 kubikmeter skog per hektar och år, för hela landet är motsvarande siffra 5,3 kubikmeter skog per hektar. I länet finns 457 rödlistade arter som har skogen som sin livsmiljö med allt från fåglar, mossor, lavar, till svampar och insekter.

I norra och de östra delarna av kommunen finns betesmarker. Många av länets rödlistade arter är knutna till detta odlingslandskap. I betesmarkerna finns en stor mångfald med allt från marksvampar som lever ihop med gräs och örter, till rikligt med insektsarter som föredrar varma torra marker med många örter och gräs med god fröproduktion. De varma öppna insektsrika markerna lockar i sin tur till sig ett artrikt fågelliv som hittar mat och boplatser bland taggiga buskar, enar och grövre träd. Karaktäristiska växter i Södermanlands gräsmarker är jungfrulin, fältgentiana, kattfot, brudbröd, bockrot, gulmåra, darrgräs, vårbrodd, knägräs, liten blåklocka och prästkrage. Andra karaktärsarter är dagfjärilarna silversmygare, slättergräsfjäril och flera arter av blåvingar samt den utrotningshotade trumgräshoppan. Det finns också fåglar som törnskata, stenskvätta och buskskvätta. Det finns även ett flertal arter av vildbin. Den odlingsbara marken inom kommunen har minskat de senaste 30 åren

³ Skogsdata 2021, Aktuella uppgifter om de svenska skogarna från SLU Riksskogstaxeringen

och den fortsatta förlusten av värdefulla ängs- och betesmarker är ett av de allvarligaste hoten mot odlingslandskapets biologiska mångfald.

Det finns ett stort antal skyddsvärda träd i kommunen, exempelvis många gamla vindkrokiga och solbelysta ädellövträd. Grova ekar och andra ädellövträd, är bland de mest artrika miljöer som finns i landskapet. Grova träd är mycket värdefulla att bevara eftersom de utgör boplats för många arter, både insekter och fåglar.

Strängnäs arbete med grönstruktur styrs och formas av deras grönplaner. Dessa är uppdelade i en A-del och tre områdesspecifika B-delar. Grönplan del A innehåller mål och riktlinjer för utvecklingen av grönstrukturen i ett kommunövergripande perspektiv. Grönplanerna är tänkta att styra efterföljande planering och den skötsel som kommunen bedriver, genom att gå in på djupet kring frågorna i separata handlingar som hade varit svåra att rymma inom översiktsplanen.

Kommunen har tagit fram en analys av den kommunala grönstrukturen som fungerar som komplement till de tidigare grönplanerna. Kartläggningen pekar bland annat ut strategiska stråk och områden med stor andel höga naturvärden. Utöver underlag på en övergripande strategisknivå finns även underlag på bland annat habitatnätverk, spridningssamband och värdetrakter.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Naturvärden

I plan- och bygglagen anges bland annat att man i planeringen ska ta hänsyn till naturvärden. I 3 och 4 kap. Miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. I 7 och 8 kap. i samma lag finns bestämmelser om skydd av områden och djur- och växtarter.

Artskyddsförordningen (2007:845) reglerar fridlysning av djur och växter, samt vad som gäller för arter som pekats ut av EU som särskilt skyddsvärda, så kallade Natura 2000-arter. Dispens från förbuden i förordningen söks hos länsstyrelsen.

Ekologiska samband

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Särskilda skrivningar om just ekologiska spridningssamband saknas.

Översiktsplanens konsekvenser

Stor hänsyn har tagits till att minimera påverkan på naturmiljön. Trots det finns en risk att det blir en negativ påverkan på den biologiska mångfalden och de ekologiska spridningssambanden när naturmark tas i anspråk. Tack vare kommunens stora yta kommer det efter planens genomförande finnas gott om bevarade grönområden och det bedöms mycket positivt. Kommunen visar stor medvetenhet kring dess rika och varierande natur. Utvecklingsstrategin inkluderar naturmiljö och de gröna sambanden genom att i kartan för utvecklingsinriktningen peka ut viktiga grönområden och gröna stråk.

Enligt planens övergripande mål ska planeringen i Strängnäs ske på sådant sätt att den övergripande grön- och blåstrukturen och förutsättningar för biologisk mångfald stärks. I samhällsplaneringen ska hänsyn tas till områden med särskilt höga värden. Ekosystemtjänster och naturbaserade lösningar ska var utgångspunkt i planeringen så att sammantaget fler värden tillskapas än försvinner.

Översiktsplanen ger det övergripande ramverket kring kommunens arbete med de grönstrukturerna. Grönplanerna och vattenplanen fördjupar arbetet och styr det löpande arbetet mer aktivt.

Översiktsplanen medför ianspråktagande av naturmark på ett flertal ställen. För att undvika negativ påverkan på naturvärden och den biologiska mångfalden krävs det att kommunen genomför åtgärder. Planen lyfter att bevarande av områden med höga värden för den biologiska mångfalden ska värderas

högt inom kommunens planeringsarbete. Vidare lyfts att i samband med arbeten som syftar till att förändra markanvändning ska tillämpliga inventeringar göras för att säkerställa att inga hotade djur eller växter påverkas på ett oacceptabelt sätt. I de fall det sker en negativ påverkan i samband med genomförande av detaljplaner i ekologiskt känsliga områden ska detta hanteras med hjälp av balanseringsmetoden. Om kompensationsåtgärder blir aktuella bör de genomföras i sitt funktionella sammanhang men även andra platser inom kommunen kan bli aktuella.

Kommunen ska i planering och i arbetet med skötsel ta hänsyn till gröna och blå samband för att bibehålla och stärka den gröna infrastrukturen. Planering och beslut gällande markanvändning och skötsel av grönytor bör inkludera ett landskapsperspektiv där bevarande av ekologiskt värdefulla landskapssamband ges särskild vikt.

För att säkerställa att värdet av ekosystemtjänster inte går förlorat bör kommunen enligt översiktsplanen lyfta och beakta dessa i beslut som kan antas ha påverkan på naturmiljön. Vidare lyfts att genom att följa kommunens målsättningar i översiktsplanen och grönplanerna i efterföljande planering kan ekosystemtjänster ges förutsättningar för att bevaras. Det bedöms som positivt att mångfunktionella lösningar som kan ge värden för biologisk mångfald ska premieras i arbetet med klimatanpassning.

Översiktsplanen lyfter att kommunen framöver bör se över och revidera de olika grönplanerna med målsättning om att tillgängliggöra dess kartor i digitalt format och minska antalet strategiska dokument, utan att förenkla användningen och förtydliga målsättningar genom färre planer. Vidare lyfts det att kommunen i den fortsatta utvecklingen av grönplaneringen kommer förtydliga och fortsätta med mer detaljerade kartläggningar av tätortsnära grönområden och allmänt tillgänglig grönyta. Det är positivt att kommunen planerar att utveckla arbetet med de gröna frågorna framöver. Det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt de kommande strategiska underlagen kommer att hantera/mildra påverkan på kommunens naturmiljö vid framtida bebyggelseutveckling. Det finns även en risk att kommunen går miste om viktiga strategiska ställningstaganden när underlagen tas fram efter översiktsplanen.

Strandskyddets syften är att trygga allmänhetens tillgänglighet till stränder och att säkerställa goda livsvillkor för djur- och växter. Strandmiljön och dess närområde är ofta viktiga reproduktionsplatser både för fiskar och landlevande arter. Att bedöma vilken betydelse ett strandavsnitt har för allmänheten är ofta relativt enkelt. Att bedöma ett strandområdes biologiska värde kan vara desto svårare. Översiktsplanen lyfter att kommunen därför bör sträva efter att alltid genomföra biologiska värderingar av strandskyddade områden i samband med planläggning eller vid handläggning av dispens- och tillsynsärenden.

Det bedöms som positivt att kommunen tagit fram underlag kring den gröna infrastrukturen i kommunen. Planen medför att vissa områden som bedöms ha högt värde komma att pröva för att ianspråkta. Detta sker bland annat i Mariefred och Strängnäs. Potentiell påverkan på dessa områden är svåra att bedöma i dagsläget eftersom ingen detaljplanering börjat. Med de riktlinjer som finns i planen bedöms riskerna för negativ påverkan minimeras. Det bedöms även finnas god möjlighet till att kommunen kan jobba med att förstärka svagare samband och stråk, vilket är positivt.

Stora opåverkade områden ska enligt miljöbalken 3 kap 2§ så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Det sker utveckling i ytterkanten av stora opåverkade områden i Toresund, Mariefred och Härad. Intrånget sker i utkanten av de utpekade områdena, och enligt planen ska inte gränserna ses som exakta, därav är det svårt att göra en bedömning på eventuella konsekvenser av översiktsplanen. Med de riktlinjer som finns i planen bedöms negativa konsekvenser minimeras.

Det sker intrång i områden som utgör riksintresse för naturvård i Åkers styckebruk och Härad. I Åkers styckebruk planeras utveckling av Löta gårde, området planeras som lämpligt för placering av

camping/friluftsanläggning. Utvecklingen sker i utkanten av riksintresset och bedöms inte påverka dess kärnvärden. Ytterligare utveckling inom riksintresset är Sjöängsgärdet och Tegelhagen där det planeras för bostäder. Enligt FÖP:en ska hänsyn visas till kärnvärden för den biologiska mångfalden, exempelvis måste de naturliga vattendragen värnas vid kommande markanvändning. Framtida påverkan på riksintresset bedöms i senare skede, men om kärnvärdena bevaras bedöms negativ påverkan mineras. Utvecklingen som planeras i Härad finns endast med som planerat bostadsområde på längre sikt och därav finns inga riktlinjer. Det är i dagsläget svårt att bedöma en eventuell påverkan på riksintresset.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små negativa konsekvenser för aspekten natur. Flera av de föreslagna bebyggelseområdena tar mark med naturvärden i anspråk. Vissa bebyggelseområden ligger i områden som är utpekade som extra värdefulla i kommunens grönstruktur. Planen har många bra och tydliga riktlinjer som innebär att den negativa påverkan minimeras. Det bedöms som positivt att kommunen ska uppdatera grönplanerna och utveckla deras arbete med grönfrågorna, det är dock svårt att i dagsläget bedöma vilken inverkan på den kommande planeringen det kommer ha. Samtidigt är de områden som tas i anspråk för bebyggelse relativt små i jämförelse med kommunens hela storlek. Andra faktorer, som hur den produktiva skogs- och jordbruksmarken brukas kan komma att ha större betydelse för Strängnäs naturvärden och grönstruktur.

6.3 BEBYGGELSE, KULTURMILJÖ OCH LANDSKAP

Kulturmiljö är miljöer som människan påverkat genom tiderna och som därför vittnar om historiska och geografiska sammanhang. Det kan gälla allt från enskilda byggnader eller objekt till stora landskapsavsnitt.

Tidsmässigt kan kulturmiljöer vara allt från förhistoriska lämningar till dagens bebyggelsemiljöer. Kulturmiljön är en viktig del av vårt kulturarv som vi medvetet eller omedvetet förmedlar i form av traditioner, idéer och värden mellan generationer. Kulturarvet bidrar till en stimulerande livsmiljö och är en viktig resurs för rekreation, friluftsliv, turism- och besöksnäring. För att kulturmiljövärden ska bestå är det viktigt att kontinuiteten i miljön upprätthålls, till exempel genom att kulturmiljöers ursprung är fortsatt tydliga och att kopplingar mellan olika tider bevaras.

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras i Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval (2015) som "de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag."

Nuläge och förutsättningar

I Strängnäs kommun finns många kulturhistoriska lämningar och spår av mänsklig aktivitet långt bak i tiden. Det finns gravar från brons- och järnåldern som vittnar om tidig mänsklig verksamhet på platser som först steg ur havet när inlandsisen dragit sig tillbaka. Det finns även många runstenar runt om i kommunen som berättar om vikingatidens sjöfarare samt medeltida kyrkor som berättar om den första kristna tiden i landet. Det finns herrgårdar och slott som är en del av det svenska kungahusets och adelns historia, exempelvis Gripsholm, Tynnelsö och Mälsåker. De finns även bevarade bymiljöer på landet, i exempelvis Åkers bruksmiljöer, Mariefred och Strängnäs.

I Strängnäs finns det totalt 9 områden som är utpekade som riksintressen för kulturmiljövärden, se Bilaga 1. Två av dessa är stadsmiljöer. I övrigt finns även slotts- och herrgårdslandskap, ett sjukhusområde och landsbygdsmiljöer representerade. Ett av riksintresseområdena överlappar

kommungränsen mellan Strängnäs och Eskilstuna och berör således båda kommunerna. Det finns 17 byggnadsminnen inom kommunen. Det finns även en stor mängd fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i kommunen.

Kommunen har ett Stadsbyggnads- och kulturmiljöprogram från 2012 som utgör en noggrannare och mer detaljerad redovisning av sakintresset kulturmiljö än vad som redovisas i översiktsplanen. Stadsbyggnads- och kulturmiljöprogrammet består av fem delar fördelade i fyra geografiska områden och därtill landsbygden i stort: Mariefred-Läggesta, Strängnäs-Härad – Tosterö, Stallarholmen – Södra Selaön, Åker – Länna, och Landsbygden. Det finns även ett kulturminnesvårdsprogram för länet. Kulturminnesvårdsprogrammet gavs ut i tryckt form i två böcker. För bland annat Strängnäs kommun behandlas de regionala riksintresseområdena i boken "Sörmlandsbygden 1988:1". Kommunen avser att innehållet i kulturminnesprogrammet ska integreras i kommunens stadsbyggnads- och kulturmiljöprogram.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljöbalken 3 kap 6§ säger att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet så långt som möjligt skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Plan- och bygglagen beaktar särskilt värdefull kulturmiljö i den kommunala planeringen. I 2 kap 3§ anges att planering enligt PBL ska ske med hänsyn till bland annat kulturvärden. Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart eller karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekats ut. Som ett allmänintresse är kulturmiljöperspektivet en central och ibland avgörande aspekt för lämpligheten i att bebygga ett markområde. Särskild hänsyn ska alltid tas till kulturvärdena på platsen. Centralt i den kommunala planeringen är begreppet Särskilt värdefull, som kan gälla enskilda byggnader, bebyggelseområden och allmänna platser. Råd för definition av särskilt värdefull/byggnad/bebyggelse finns angivet Boverkets föreskrifter och råd (BFS 2016:6).

Översiktsplanens konsekvenser

Strängnäs kommun anger i översiktsplanen höga ambitioner för bevarandet av de kulturmiljövärden som finns, och visar på en hög medvetenhet om vilka förutsättningar som råder.

Till stora delar uttrycker planen att kulturmiljövärden ska betraktas som en resurs och skyddet av landskapsbildningen är en del av planens utvecklingsstrategi.

Kulturmiljön är ett erkänt värde för besöksnäringen och friluftslivet och särskilt framhävs Mälärsträndernas historiska värde för både kommunen och regionen.

Översiktsplanen har tydliga ställningstaganden som visar på hur frågorna om kulturmiljö och landskapsbild ska hanteras i alla viktiga skeden av planeringsprocessen, inte minst detaljplaneskedet. Tydliga ställningstaganden gör att planen potential som styrdokument i sakfrågorna är högt då det är tydligt vad som förväntas och till stor del vilka prioriteringar som ska göras.

Samtidigt är kommunen öppen med att vissa intressekonflikter kan komma att uppstå, inte minst i relation till vissa ställningstaganden kring energiförsörjning, energiproduktion och drivmedel där ökad andel solceller är en central del. Planen menar att intressekonflikter kan uppstå men är samtidigt tydligt i sin beskrivning att utgångspunkten bör vara att uppförandet av nya solceller ska gynnas för att fylla behovet av förnybar elproduktion. Energiproduktion på ett hållbart sätt bör kunna ses som ett allmänt intresse.

Översiktsplanen hänvisar till stor del till kommunens stadsbyggnads- och kulturmiljöprogram (hädanefter: SKP) som framgent skall vara kommunens styrande dokument vad gäller kulturmiljöfrågor. Dokumentet skall digitaliseras och ses över löpande och uppdateras vid behov.

I planen anges att kommunens SKP utgör en mer noggrann och detaljerad redovisning av kulturmiljöfrågor och hur kommunen ska hantera gränsdragningen mellan stadsutveckling och bevarandet av kulturmiljövärden.

Översiktsplanens översiktliga markanvändningskarta visar flera konflikter mellan kulturmiljövärden och önskad utveckling. Detta hänger i stor utsträckning ihop med att kommunen har flera stor geografiska områden utpekade som riksintressen, inte minst två stadsmiljöer. Det bedöms inte rimligt att en kommun som Strängnäs utan undantag kan undanta prövningar av ny bebyggelse inom områden av kulturhistoriskt värde, därför är bedömningen att de ställningstaganden som formulerats bygger på väl underbyggda avvägningar för den aktuella skalan. Exempelvis menar planen i sina riktlinjer att ny bebyggelse på landsbygden ska anpassas till och placeras inom eller i direkt anslutning till befintliga bebyggelsestrukturer, samt att ny bebyggelse ska anpassas till den traditionella sörmländska landsbygdsbebyggelsens karaktär. Detta visar på att kommunen på en strategisk nivå tar kulturmiljöfrågor på allvar vilket bedöms positivt.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små negativa och små positiva konsekvenser för aspekten bebyggelse, kulturmiljö och landskap. Bedömningen baseras bland annat på att det ofrånkomligen kommer uppstå intressekonflikter mellan bevarandet av värdefulla miljöer, men att planen formulerat tydliga riktlinjer och förhållningssätt för att hantera dessa intressekonflikter.

6.4 KLIMATPÅVERKAN

Utsläpp av växthusgaser till atmosfären ger upphov till negativ klimatpåverkan som påverkar hela vår planet. I plan- och bygglagen står att kommunen ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter i sin planering. All ny bebyggelse medför utsläpp av växthusgaser som påverkar klimatet. Hur omfattande utvecklingen är och var i kommunen den sker är viktiga faktorer att ta hänsyn till vid bedömningen av planens klimatpåverkan.

Nuläge och förutsättningar

2019 släppte Strängnäs kommun ut 130 504 ton koldioxidekvivalenter⁴. Majoriteten av växthusgasutsläppen kommer från transporter där persontransporterna står för den största andelen. Transporter utgör över 60 procent av de totala utsläppen inom kommunen, vilket är 2,3 ton per invånare och år. Motsvarande utsläppsnivå för medelsvensken ligger kring 1,5 ton. Den näst största sektorn är jordbruk följt av arbetsmaskiner. Med undantag från delar av jordbrukets utsläpp är koldioxid den dominerande växthusgasen.

Strängnäs kommun har en klimat- och energiplan som dels syftar till att uppfylla lagen om kommunal energiplanering, dels att kommunkoncernen ska uppfylla sina klimatmål. Planen är styrande för hela kommunkoncernen och bör vara vägledande för samtliga invånare och verksamhetsutövare i hela Strängnäs.

Kommunen är väl sammanbunden med grannkommunerna. Svealandsbanan går genom kommunen och har två stationer. Det finns även god busstrafik inom kommunen, det finns regionala linjer eller expressbusslinjer samt lokala linjer som kan delas upp i landsbygdslinjer respektive skolskjutslinjer.

Möjligheterna för cykling i Strängnäs är goda. Bebyggelsen är relativt väl samlad till kommunens tätorter vilka rymmer närmare 75 procent av Strängnäs kommuns befolkning. Totalt har 70 procent av invånarna mindre än fyra kilometer till närmaste tågstation. Kommunen har ett relativt väl utbyggt cykelnät bestående av cirka 50 km cykelbana. I de tre större tätorterna, Strängnäs, Mariefred och Åkers Styckebruk, finns separerade cykelbanor utmed nästan två tredjedelar av biltrafikens huvudnät.

⁴ Nationella emissionsdatabasen

Tätorterna har dock flera felande länkar, det vill säga sträckor som saknar cykelbana. Det innebär att cykelnätet på sina håll upplevs som osammanhängande och otydligt. Mellan kommunens tätorter saknas cykelbanor helt förutom mellan orterna Mariefred-Läggesta-Åkers styckebruk, med tågstationen vid Läggesta som en viktig målpunkt.

Energiförsörjning är även delvis en källa till växthusgaser. År 2017 var den totala energianvändningen i Strängnäs 1,02 TWh där de fossila bränslena stod för 32 procent, el för 43 procent, fjärrvärme för 14 procent och förnyelsebara bränslen för 11 procent. Hushållen och transportererna är de sektorer som använder mest energi följt av bygg- och industrisektorn.

Strängnäs kommun har med hjälp av SLU kartlagt nuläget för kolförråd och kolsänkor i skog och mark inom kommun. Karteringen visar att kommunens skog och mark är en större kolsänka och därmed ett högt kolförråd på 47,67 miljoner ton CO² samt årligt nettokoldixupupptag på -133 kiloton koldioxidekvivalenter per år. Det finns potential att återväta dränerade torvmarker för att öka kommunens mark att binda ytterligare koldioxid.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Klimatlagen trädde i kraft i svensk lag 1 januari 2018. Den binder regeringen vid att föra en politik för att Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045 ska vara noll. De svenska målen är satta mot bakgrund av de mål som EU satt till 2030. Unionens samlade utsläpp ska minska med 40 procent till detta år jämfört med 1990.

Sverige har satt etappmål för de delar av utsläppen som inte omfattas av utsläppshandeln. Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikesflyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

I Strängnäs klimat- och energiplan beskrivs kommunens mål för en minskad klimatpåverkan. Planen är vetenskapligt förankrad och ger riktning och stöd i klimatarbete. Planen hjälper till att skilja stort från smått, ger förståelse kring helheten och varje åtgärds bidrag samt tydliggör uppgiften och målen. Planen har två uttalade syften: dels att den uppfyller lagen om kommunal energiplanering, dels att kommunkoncernen ska uppfylla sina klimatmål. Planen är styrande för hela kommunkoncernen och bör vara vägledande för samtliga invånare och verksamhetsutövare i hela Strängnäs.

Planen har två kommunövergripande mål för Strängnäs som geografiskt område:

- Fossilfria transporter 2030
- Klimatneutralitet 2040

För att strukturera arbetet har fem stora fokusområden identifierats. Under varje fokusområde har 3–4 satsningar tagits fram.

1) Hållbara transporter och resor

- Klimatsmart vardagsresande där fler väljer att gå, cykla och åka kollektivt
- Accelererad omställning till energieffektiva och fossilfria fordon
- Effektiva och fossilfria varustransporter
- Klimatvänliga möten och semestrar

2) Klimatsmart mat

- Minskat matsvinn
- Mer växtbaserat på tallriken
- Främja klimatsmart lantbruk

3) Hållbar konsumtion

- Minskade men bättre inköp

- Hållbar delning av saker och ytor
- Förläng livet på saker och återanvändning
- Hållbara finanser

4) Energi- och resurseffektiv bebyggelse och markanvändning

- Ny bebyggelse som är energi- och resurseffektiv
- Renovering och omställning av befintlig bebyggelse
- Markanvändning med ökad kolinlagring
- Samhällsplaneringsprocess med klimatfokus

5) Lokal förnybar energiförsörjning

- Fossilfri och resurseffektiv uppvärmning
- Lokal förnybar elproduktion
- Fossilfria drivmedel och distribution
- Förnybar och resurseffektiv kyla

Översiktsplanens konsekvenser

Energianvändningen i Sverige har minskat något under de senaste åren. Naturvårdsverket konstaterar dock i uppföljningen av det nationella miljömålet begränsad klimatpåverkan, att målet inte kommer att nås med befintliga och beslutade styrmedel. Halterna av växthusgaser i atmosfären ökar. För att hålla den globala temperaturökningen så långt under två grader som möjligt och minska risken för farlig klimatpåverkan behöver de globala utsläppen på sikt nå ned kring noll. För att klara denna stora omställning krävs både samhällsförändringar och teknikutveckling. I Sverige fortsätter de klimatpåverkande utsläppen att minska. Däremot är utsläppen som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder totalt sett oförändrade. En av de största utmaningarna står transporterna för. Under de senaste åren har utsläppen från vägtrafik enligt Naturvårdsverket minskat något. Effektivare fordon och framför allt en ökad användning av biodrivmedel är de viktigaste förklaringarna. För att skapa en fossiloberoende fordonsflotta till år 2030 behöver dock styrmedel och åtgärder skärpas.

Enligt översiktsplanen ska all planering och utveckling i Strängnäs kommun ske inom planetens gränser och i linje med internationella, nationella och regionala mål. Detta innebär att ta hänsyn till ekologiska förutsättningar, som exempelvis klimatsystemens stabilitet, luft-, land- och vattenkvalitet, landanvändning och jorderosion, biodiversitet och ekosystemtjänster. Det innebär att alla ska arbeta aktivt för att minska användningen av icke förnyelsebara naturresurser, förhindra spridning av föroreningar, kontinuerligt minska och effektivisera energianvändningen och öka andelen förnybar energi samt bevara den biologiska mångfalden och ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga.

All planläggning som leder till ny bebyggelse medför utsläpp av växthusgaser. I Strängnäs kommun planeras utbyggnad av ett flertal av kommunens orter. Behov av fordonsdrivmedel kan minskas genom att gång, cykel och kollektivtrafik prioriteras. Planen har flertalet fokusområden, varav två kopplar till klimatpåverkan. Planen ska skapa förutsättningar för minskad miljöbelastning och förbättrad hantering av klimatförändringar samt bidra till ett hållbart vardagsresande där fler väljer att gå, cykla och åka kollektivt.

Utvecklingsstrategins grundläggande ställningstagande är att tillväxten ska formas utifrån en klimatsmart struktur. Utvecklingen koncentreras därför kring stationsnära lägen (inom 5 kilometers avstånd). Befolkningskoncentrationer på längre avstånd än 3 kilometer från järnvägsstation kräver särskilda satsningar på kollektiva anslutningsmöjligheter eller för andra hållbara transporter för att motverka en ökning av motorburen trafik. Majoriteten av utvecklingen planeras i Strängnäs stad (50 procent), 30 procent av utvecklingen planeras ske i Läggesta/Marielund, Mariefred och Åkers styckebruk, 10 procent i Stallarholmen och resterande utveckling, 10 procent, sker på landsbygden. Utvecklingen på landsbygden ska ske på de ställen och på sådant sätt som stöttar förutsättningarna

för att kunna tillgodose behovet av service och hållbara transporter. För att möjliggöra för en hållbar utveckling som beaktar olika samhällsintressen även på landsbygden, så pekar utvecklingsstrategin ut landsbygdsnoder (Härad, Vansö-Lundby och Länna) där tillväxt bedöms kunna samordnas och prövas för att undvika allt för storskalig spridd bebyggelse.

Översiktsplanen har flertalet riktlinjer som har ambitioner att minska kommunens klimatpåverkan. Bland annat lyfts det att all ny bebyggelse lokaliseras till redan ianspråktaga platser och i närheten till redan byggd infrastruktur, som har goda kopplingar till service och kollektivtrafik med hög turtäthet. Detta är positivt ur klimatsynpunkt eftersom det minskar behovet av transporter.

En övervägande del, cirka 60 procent, av kommunens klimatpåverkande utsläpp kommer från transportsektorn. För att möjliggöra en långsiktigt hållbar trafiklösning har kommunen producerat en trafikstrategi som anger mål och riktlinjer för hur framtida transportsystem ska bemöta förväntad befolkningstillväxt och därmed ökad trafik utan oacceptabel påverkan på miljön. Utgångspunkten i strategin är att andelen transporter i "egen bil" ska reduceras till förmån för transporter till fots, cykel eller med kollektivtrafiken. Strategin innehåller även en prioritetsordning av trafikslag som ska användas för behovsanpassning vid planering och utformning av gatumiljöer vid ny- och ombyggnationer, gångtrafik, cykeltrafik, kollektivtrafik och biltrafik.

Planen har ett antal riktlinjer som behandlar transporter. Bland annat ska framkomligheten för gång, cykel och kollektivtrafik prioriteras på alla övriga kommunala gator och vägar. Vid framtagande av detaljplaner ska den prioriteringsordning mellan trafikslagen som nämns i trafikstrategin följas. Vidare får en utformning av den fysiska miljön som innebär att biltrafiken prioriteras framför gång-, cykel- eller kollektivtrafiken endast ske om en sammantaget bättre hållbarhetslösning kan uppnås. Detta kräver dock en tydlig motivering.

Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägsnät för att användningen av cykel ska öka. Fungerande gång- och cykeltrafik ska prioriteras före biltrafikens behov. Kommunens cykelplan från 2017 utgör ett led i arbetet att stärka cykelns position i trafiksystemet och bidrar till att Strängnäs kommun blir en mer cykelvänlig kommun. För att snabba på och visa en tydlig viljeinriktning pekar planen ut de viktigaste strategiska stråken och sambanden för GC-trafikens utbyggnad. Det lyfts även att "felande länkar" och stråk som binder samman GC-nätet inom en tätort ska prioriteras vid investeringar i GC-nätet. Det finns dock ingen prioritetsordning för att åtgärda dessa.

Som ett ytterligare steg i att få fler invånare att åka kollektivt ska kommunen verka för bättre helhetslösningar vid transportkombinationer där cykel används i samband med resor med tåg och buss. De utpekade strategiska kommunikationsstråken är viktiga för busstrafiken och ska beaktas vid all planering så att dess funktioner inte försvinner. Planen pekar inte ut några strategiska punkter för potentiella bytespunkter för transportkombinationer.

Översiktsplanen lyfter på ett övergripande sätt var det finns behov av bättre kollektiv trafik. Bland annat pekar planen ut områden där det finns särskilda goda anslutningsmöjligheter till stationslägen" samt "viktiga sambandslänkar" som indirekt visar vart behoven finns för att satsa på kollektivtrafik. Vidare pekas även "befintliga och eventuella framtida förbindelsestråk" ut. Översiktsplanen saknar resonemang och detaljerad vägledning.

En fungerande laddinfrastruktur är viktig för att fler invånare ska använda elbil i stället för fossilbränslebil. Enligt planen ska kommunen stödja och bidra till en utveckling av den publika laddinfrastrukturen. Gripsholms slott, Bruksvallen i Åkers Styckebruk och Läggesta station föreslås i ett första skede som lämpliga platser för att etablera laddinfrastruktur. Vidare ska även andra lokaliseringar uppmuntras. Planen lyfter även att man vid ny- och ombyggnation av områden ska förbereda för laddinfrastruktur med tomrör och markarbeten för att förenkla framtida etableringar.

Pendlarparkeringar är en viktig förutsättning för det kollektiva resandet. För Strängnäs blir detta mycket viktigt då närmare hälften av den arbetsföra befolkning som bor i kommunen arbetar i annan kommun. Översiktsplanen lyfter att man ska verka för att skapa lämpliga bytespunkter i landsbygderna för kollektivtrafiken men det pekas inte ut några platser för detta.

Strängnäs kommun har de senaste decennierna fått ett allt attraktivare läge för lokalisering av lager- och logistikanläggningar vilket i sin tur leder till betydande varutransporter. Översiktsplanen saknar resonemang kring detta samt var det bäst lämpar sig för utveckling av verksamheter, men det finns i de separata FÖP:arna. Översiktsplanen medför att det sker en del verksamhetsutveckling i utkanten av orterna då ledigmark inom tätorterna är begränsad, vilket bidrar till en utglesning av orten samt ökat bilberoende. De logistikparker som pekas ut ligger dock i anslutning till befintliga motor- och järnvägar, vilket underlättar transporterna till och från områdena, detta kan ha en begränsande påverkan på klimatet.

Utbyggnad av infrastruktur och bebyggelse bidrar även till klimatpåverkan under byggskedet, exempelvis vid framställning av material och transporter från och till bygget. Enligt planens riktlinjer kopplat till klimatpåverkan bör den tillkommande bebyggelsen sträva efter att kunna utgå ifrån kommunens koldioxidbudget och klimatpositivitet ska eftersträvas. Detta kan göras genom att verka för en ökad användning av återanvänt material och andra val av material så som trä före betong. Det är positivt att dessa perspektiv lyfts i översiktsplanen, planen ger dock svag vägledning för hur detta ska genomföras i den efterföljande planeringen. Vidare lyfts det att klimatdeklarationer ska användas proaktivt med målet att synliggöra och på sikt minska klimatpåverkan för ny bebyggelse så långt det är möjligt utifrån varje projekts syfte. Att använda livscykelperspektiv vid uppförandet av nya byggnader är dock ett lagkrav sedan 1 januari år 2022 i och med det nya kravet på klimatdeklaration vid uppförandet av byggnader.

Kommunen har gjort en kartläggning av kolsänkor och kolförråd befintliga kolsänkor och kolförråd bevaras och värnas i största möjligaste mån. Översiktsplanen medger dock att viss del av utvecklingen kommer ske på skogsmark, vilket är mark som idag fungerar som kolsänka. Enligt kommunens kartläggning sker dock utvecklingen på mark inom de lägre klasserna för kolförråd. Kommunen lyfter i planen att det finns vissa marktyper som bör värnas om lite extra för att bevara kommunens kolförråd, exempelvis minerogen, trädklädd mark utanför våtmark. Våtmarker fungerar som kolsänka och planen lyfter att våtmarker ska restaureras. Det lyfts bland annat att det är fördelaktigt att återväta dikade organogena marker, marker som har höga halter organiskt material, då dessa marker annars tenderar att släppa ut större mängder växthusgaser. Det bedöms som positivt att översiktsplanen pekar ut flera platser som är lämpliga för våtmarksåtgärder.

Kommunen ska under kommande år utreda och utse lämpliga områden för solenergi och vindkraft för att underlätta för lokalt producerad förnyad energi. Det fortsatta arbetet med vindkraft och solenergi ska ske i tematiska fördjupningar för att kunna beakta alla detaljer som krävs. Detta arbete bedöms ske under 2023–2025. Det bedöms som positivt att detta ska göras, men eftersom det i planen inte pekas ut några ytor är det svårt att inkludera detta i den slutliga bedömningen.

Jordbrukssektorn, som är den näst största utsläppskällan i kommunen, hanteras inte med avseende på klimatpåverkan i översiktsplanen.

Strängnäs kommun har en ambitiös klimat- och energiplan som bland annat har ett delmål (1.1) som säger att den totala mängden körda mil ska kulminera senast 2022. För att uppfylla detta mål krävs det att resandet med cykel, bil och kollektivtrafik måste öka. Med anledning av de resonemang som förts ovan i avsnitt 6.4 (kring bebyggelse på landsbygd, pendlarparkeringar samt kollektivtrafik som samtliga bedöms vara centrala funktioner för att lyckas med en omställning) bedöms inte planen föra tillräckligt tydliga resonemang kring denna fråga. Därför bedöms inte planen bidra till klimat- och energiplanens måluppfyllelse fullt ut. Med tydligare resonemang kring ovan kan styrningen och måluppfyllelsen utifrån klimat- och energiplanen öka. Samtidigt finns en svårighet mellan att uppnå

målet om att antalet körda mil inte ska öka samtidigt som en stor befolkningsökning skett och bedöms fortsatt ske i kommunen inom tätorter såväl som på landsbygden längre ifrån kollektivtrafik. Med fler invånare ökar sannolikheten för att antalet körda mil ökar. På sikt skulle detta kunna kompenseras genom mer hållbara drivmedel för privata transporter, men det går inte att bedöma i dagsläget.

Översiktsplanen för ett resonemang kring kommunens nuvarande utsläpp, men skulle tydligare kunna lyfta fram utmaningar som följer av en ökad befolkningsmängd och nybyggnation. Det är positivt att Strängnäs kommuns ambition för minskad klimatpåverkan är i linje med Sveriges internationella åtaganden. Översiktsplanen speglar dock inte till fullo klimatfrågans dignitet och den omställning i samhällets alla system som måste till om nationella och internationella mål ska nås. Planen bedöms medföra ökade utsläpp genom ett ökat byggande samt byggande på skogsmark som i viss omfattning kan verka som kolsänka. Enligt kommunens kartläggning sker dock utvecklingen på mark inom de lägre klasserna för kolförråd, vilket är positivt. Koncentration av bebyggelse i strategiska lägen samt åtgärder för att öka andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik kan mildra de negativa konsekvenserna till viss del. Det är positivt att planens ambition är att en större andel av resorna görs med kollektivtrafik, gång och cykel. Planen är dock fortsatt positiv till fortsatt bebyggelseutveckling på landsbygden vilket innebär att flera områden fortsatt bedöms ha ett högt bilanvändande i vardagen. En befolkningsökning omkring 10 procent på landsbygden kommer leda till att bilberoendet i närtid på landsbygden fortsatt kommer vara högt och innebär svårigheter att uppnå klimat- och energiplanens mål. Sammantaget bedöms den planerade utvecklingen innebära ökad klimatpåverkan och små till måttliga negativa konsekvenser för klimatet i jämförelse med nuläget.

7. SOCIALA KONSEKVENSER

7.1 HÄLSA OCH LIVSMILJÖ

Vid planläggning ska områden och bostäder planeras så att de bildar en god livsmiljö samt främjar en god hälsa för människor som lever och verkar inom området. Två aspekter som påverkar hälsan är buller och luftkvalitet.

Buller definieras som oönskat ljud och bedömningen av vad som är buller är således individuell. I Sverige utgör trafikbuller den vanligaste källan till bullerstörningar. Även verksamheter eller andra aktiviteter kan ge upphov till störningar. Buller påverkar människors hälsa och välbefinnande och kan orsaka sömnstörningar och öka risken för att drabbas av exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes.

Luftföroreningar kan ge både korttids- och långtidseffekter. Med korttidseffekter avses effekten av en kortvarig hög exponering vilket kan öka risken för hjärt-kärlsjukdomar samt astma och andra lungsjukdomar. Med långtidseffekter avses effekten av att dagligen utsättas för partiklar vilket kan bidra till uppkomst av sjukdomar som exempelvis cancer.

Det finns inga lägsta tröskelnivåer identifierade för hälsorisker från luftföroreningar, vilket innebär att effekter kan uppstå redan vid låga föroreningshalter. Alla sänkningar av föroreningshalter är således positiva ur hälsosynpunkt. Med luftföroreningar avses sådana ämnen och föroreningar som är skadliga för människors hälsa, naturen eller kulturmiljön. I detta avsnitt behandlas i första hand kvävedioxid (NO_x) och partiklar (PM10) eftersom miljö kvalitetsnormerna för dessa är svårast att klara.

7.1.1 Luftkvalitet

Nuläge och förutsättningar

Luften i Strängnäs påverkas både av lokala utsläppskällor och av långväga föroreningar som transporteras dit. Vägtrafiken utgör enskilt största lokala källan till luftföroreningar.

De luftföroreningar som är vanligast i tätorter är kväveoxider (NO₂) och partiklar (PM₁₀). I stadsmiljö orsakas dessa föroreningar oftast av utsläpp från vägtrafiken.

Sammanfattningsvis är halterna av föroreningarna NO₂ och PM₁₀ låga inom kommunen, men högre i närheten av E20. Årsmedelvärdet längs med E4an är 10–28 mikrogram per kubikmeter. Strängnäs uppfyller miljökvalitetsnormerna för PM₁₀ i hela kommunen. Normvärdet som ska klaras för PM₁₀ är 40 mikrogram per kubikmeter. Miljökvalitetsmålet är 15 mikrogram per kubikmeter, vilket överskrids i delar av kommunen. Halterna är även för NO₂ högst längs med E4. Halterna är mellan 10–25 mikrogram per kubikmeter. Strängnäs uppfyller miljökvalitetsnormerna för NO₂ i hela kommunen. Normvärdet som ska klaras för kväveoxid är 40 mikrogram per kubikmeter och miljökvalitetsmålet är 20 mikrogram per kubikmeter. Miljökvalitetsmålet överskrids i delar av kommunen.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljökvalitetsnormer, MKN, för luft är antingen så kallade gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas, eller så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas. De flesta miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet är gränsvärden som ska följas och som inte får överskridas. Detta gäller till exempel partiklar och kväveoxider. I gatumiljö ska normen vara uppfylld vid trottoarerna.

År 2021 tog WHO (Världshälsoorganisationen) fram riktlinjer på att det årliga medelvärdet för PM_{2,5}-koncentrationen utomhus inte bör överstiga 5 µg/m³ och att det årliga medelvärdet för kvävedioxid inte överstiger 10 µg/m³. Riktlinjerna är rekommendationer till medlemsstaterna och inte juridiskt bindande, men ger ett viktigt underlag för arbetet med att minska luftföroreningarna och samtidigt ta itu med klimattförändringarna.

Översiktsplanens konsekvenser

Utbyggnad enligt planen kan medföra ökad biltrafik inom kommunen och speciellt i vissa orter, vilket medför ökade luftföroreningshalter. Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägsnät för att användningen av cykel ska öka samt att även se över hur kollektivtrafiken kan öka inom kommunen. Fungerande gång- cykel- och kollektivtrafik ska prioriteras före biltrafikens behov. Kommunens cykelplan från 2017 utgör ett led i arbetet att stärka cykelns position i trafiksystemet och bidrar till att Strängnäs kommun blir en mer cykelvänlig kommun. För att snabba på och visa en tydlig viljeinriktning pekar planen ut de viktigaste strategiska stråken och sambanden för GC-trafikens utbyggnad. Det bedöms som positivt.

Översiktsplanen har ett avsnitt som behandlar luftkvalitet och lyfter att påverkan på luftkvalitet främst uppstår i större tätorter och beror av utsläpp från trafik, men även genom eldning i exempelvis braskaminer. Enligt planens riktlinjer ska man vid behov utreda förutsättningar och påverkan inför ny bebyggelse. Vidare lyfts det att åtgärder ska vidtas vid behov. I områden där det är risk att MKN inte nås ska det finnas tillräckligt underlag så att det är möjligt att bedöma påverkan på luftkvalitet och konsekvenser för människors hälsa.

Det kommer även ske en förtätning av vissa orter vilket kan påverka luftkvaliteten negativt, exempelvis i Strängnäs tätort. Planen för ett resonemang kring att det i samband med förtätning är extra viktigt att utreda luftkvaliteten så att en hälsosam och god bebyggd miljö säkerställs, vilket bedöms som positivt. Översiktsplanen tar hänsyn till extra känsliga grupper (exempelvis barn och äldre) genom att belysa att extra hänsyn ska tas vid detaljplanering i områden där de kan stadigvarande vistas och sämre

luftkvalitet bedöms finnas. Vidare lyfts att en lägsta nivå ska vara att uppfylla ovan gränsvärden men målsättningen är att uppnå betydligt högre luftkvalitet.

De föreslagna verksamhetsområdena kan leda till påverkan på luftkvaliteten. Hur stor påverkan blir beror i slutändan på vilken typ av verksamhet som tillkommer.

Teknisk utveckling av fordonen tillsammans med högre andel elbilar och förändrade fordonsbränslen medför successivt minskade avgasutsläpp, bland annat av kvävedioxid. Detta gäller dock inte för partiklar, PM10, som framför allt uppstår av det vägslitage som trafiken medför, och i synnerhet om bilar med dubbdäck kör på torrt väglag. Den tekniska utvecklingen medför sannolikt att kvävedioxidhalterna blir lägre år 2050 jämfört med idag. Utvecklingen av partikelhalter är mer osäker.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för människors hälsa orsakat av luftkvalitet sett till hela kommunen. Bedömningen baseras främst på att det är en landsbygdskommun som till största del har god luftkvalitet i dagsläget och att den utveckling som planen medger inte bedöms försämra denna. Det finns risk att ytterligare förtätning och ökad trafikering inom vissa redan tätbebyggda områden kan medföra att luftkvaliteten påverkas lokalt, med förhöjda halter. Planens eventuella påverkan på miljö kvalitetsnormerna kan inte bedömas eftersom den framtida trafikökningen inte är beräknad, samt att utformningen av tillkommande utvecklingsområden inte heller är fastslagen.

7.1.2 Buller

Nuläge och förutsättningar

Kommunen saknar en övergripande bullerkartläggning men har generellt en god ljudmiljö. Det är främst längs de stora väg- och järnvägarna som en problematisk bullersituation kan uppstå idag. Genom Strängnäs kommun passerar både E20, riksväg 55 och Svealandsbanan. Inom kommunen finns även Härads övningsfält som kan orsaka störande buller. Det finns även en viss upplevd bullerproblematik vid nyproducerade bostäder som byggts i anslutning till in/utfarterna till Strängnäs stad samt längs ett par gator inne i centrum.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Enligt rådande förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216) bör buller från spårtrafik och vägar inte överskrida 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad, och 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden. För bostadsbyggnader om högst 35 kvadratmeter är riktvärdet för ekvivalentnivån vid fasad i stället 65 dBA (regler om maxvärde saknas). Reglerna tillämpas vid ny bebyggelse, nya detaljplaner och bygglov. Vid åtgärder på järnvägar eller andra spåranläggningar avser riktvärdet för buller utomhus 55 dB(A) ekvivalentnivå vid uteplats och 60 dB(A) ekvivalentnivå i bostadsområdet i övrigt.

I kommunen finns flertalet områden där buller i stort sett är frånvarande och som därför blivit klassade som ostörda.

Översiktsplanens konsekvenser

Då befolkningen i Strängnäs kommun antas öka i framtiden, kommer sannolikt även trafiken, och med den även bullerpåverkan att öka. Den framtida trafikökningen från de utpekade utvecklingsområdena är inte beräknad. Bebyggelse som föreslås nära trafikerade vägar kan leda till bullerexponerade bostäder. Åtgärder bedöms kunna genomföras och säkerställas i kommande detaljplaner, varför ingen negativ påverkan bedöms uppstå.

För att upprätthålla en god ljudmiljö i kommunen enligt planen krävs åtgärder, både vid platser som idag är bullerutsatta samt vid nybyggnation i områden med risk för höga nivåer av buller.

Översiktsplanen lyfter att mångfunktionella åtgärder, som även kan bidra med andra värden, ska

eftersträvas för att möjliggöra synergieffekter för exempelvis upplevelsevärden och ekologi. Exempel på detta som lyfts av planen är att lämna utrymme och grönyta mellan huskropp och gata och placera uteplatser mot innergård och inte mot trafikerade gator.

Översiktsplanens ställningstagande kopplat till buller lyfter att parker och grönområden ska skyddas mot buller och större tysta natur- och parkområden ska särskilt värnas samt att en god ljudmiljö på allmänna platser ska eftersträvas. Aktiviteter och etableringar som innebär störande buller bör lokaliseras till redan bullerpåverkade områden. Vidare lyfter planen att en god ljudmiljö ska säkerställas vid all nybyggnation, detta genom att säkerställa att tillräckligt underlag för att göra en bedömning av påverkan finns samt att relevanta åtgärder vidtas så att en god ljudmiljö uppnås.

Planen lyfter att det krävs åtgärder i befintliga miljöer med det saknas åtgärdsförslag/ställningstaganden kring det. Översiktsplanen har tydliga rekommendationer om vilka bullernivåer som ska följas i kommunen, både generellt och för känsliga grupper så som exempelvis barn.

De föreslagna verksamhetsområdena kan leda till viss ökad bullerpåverkan. Hur stor påverkan blir beror i slutändan på vilken typ av verksamhet som tillkommer. Påverkan från enskilda störande verksamheter kan regleras genom miljötillstånd.

Översiktsplanen medför ingen bebyggelseutveckling inom några tysta områden, det sker dock utveckling i utkanten av några. För att minimera påverkan på dessa områden finns det ställningstaganden, vilket bedöms som positivt.

Som utgångspunkt vid lokalisering av nya bebyggelseområden, har kommunen bland annat prioriterat lägen i nära anslutning till kollektivtrafik. Genom att stärka möjligheterna till att åka kollektivt samt öka möjligheten för att gå eller cykla, kan påverkan från kortare bilresor inom kommunen minska. Dock beror potentialen av att minska biltrafiken påverkan bland annat på hur transportbehovet, kollektivtrafiken och elektrifieringen av fordonsflottan, samt dess infrastruktur, utvecklas. Hur trafikmängderna bedöms utvecklas fram till år 2050 är inte känt.

Översiktsplanen för ett resonemang kring eventuella målkonflikter. Bland annat lyfts att en framtida potential målkonflikt att beakta är Svealandsbanans direkta närhet i stadskärnan samt den potentiella trafikökningen i Södra Strängnäs om Gorsingeberget vidareutvecklas. Vid dessa platser ska kommunen vara uppmärksam på om åtgärder behöver sättas in för att uppnå en god ljudmiljö i bostadsmiljöerna.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för aspekten buller. Bedömningen baseras främst på att Strängnäs kommun utgör en landsbygdskommun och att den utveckling som planen medger inte bedöms försämra bullersituationen. Det bedöms dock finnas en risk för att negativa konsekvenser uppstår lokalt i vissa delar av kommunen där det exempelvis planeras för förtätning. Planens eventuella påverkan på miljökvalitetsnormerna kan inte bedömas eftersom den framtida trafikökningen från de utpekade utvecklingsområdena inte är beräknad samt att mer precis lokalisering av bebyggelse och utformning av gaturummet inte heller är fastslagen.

7.2 TRYGGHET OCH TILLGÄNGLIGHET

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som skapar tryggare samhällen och platser, samt hur tillgänglighet behandlas i översiktsplanen.

Tillgänglighet utifrån ett socialt perspektiv handlar om att människors vardagliga rutiner och aktiviteter blir utgångspunkt i planeringen. För att det praktiska vardagslivet ska fungera måste det vara lätt att nå, och röra sig mellan, olika målpunkter i vardagen. Det handlar exempelvis om tillgången till olika färdmedelsalternativ, lokalisering och utformning av service och offentliga miljöer. Eftersom människor är olika och har olika förutsättningar måste tillgänglighet och trygghet ses både ur ett individuellt och relationellt perspektiv. Funktionsvariation, olika åldrar, kön, socioekonomiska förhållanden med mera som påverkar individers upplevelse av trygghet och rörelsemöjligheter måste beaktas i planeringen. Aspekter som inkluderas är tillgång till trygga offentliga rum, trygga kopplingar och stråk och tillgänglighetsanpassningar i samhället i stort.

Nuläge och förutsättningar

I Strängnäs kommun finns i dagsläget en relativt god tillgång till sportanläggningar och rekreationsspår, majoriteten är dock belägna i eller i närheten av Strängnäs tätort. Kommunen består av flera olika delar med olika förutsättningar och värden. Varje plats har egna styrkor, behov och utmaningar och det är därför viktigt att planeringen värnar om den lokala platsidentiteten.

Stora områden som är opåverkade ska enligt 3 kap 2 § miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka deras karaktär. Inom Strängnäs kommun finns det flera områden som bedöms som stora opåverkade områden. Områdena återfinns primärt längs Mälarens strandlinjer, söder om Strängnäs samt vid Åkers Styckebruk kring Åkers Bergslag.

I Strängnäs kommun bedrivs arbetet med att förebygga brott och öka tryggheten på flera ställen inom förvaltningen. Den fysiska miljön och samhällsplaneringen fyller en viktig roll som möjliggörare att integrera ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv i kommunens städer, stadsdelar, bostadsområden etcetera.

Enligt den nationella trygghetsundersökningen uppgav 30 procent av befolkningen (16–84 år) i kommunen att de är mycket/ganska otrygga eller avstår från att gå ut på grund av otrygghet⁵. I nuläget saknas underlag som tydliggör hur den upplevda otryggheten varierar mellan olika stadsdelar och vad otryggheten beror på i kommunen.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Bedömningen av trygghet består i att titta på om särskilt otrygga platser identifierats och hur dessa omhändertas eller åtgärdas genom planen. Bedömningen tittar även på om viktiga stråk och kopplingar lyfts i förhållande till trygghetsskapande insatser och målpunkter. Planen bedöms också utifrån hur tillgänglighetsanpassningar inkluderas i den planerade utvecklingen.

Enligt målet för funktionshinderspolicen ska den fysiska planeringen bidra till att bygga städer och samhällen utifrån principen om universell utformning. Städer och stadsmiljöer ska utformas så att det i största möjliga mån kan användas av alla.

Förslaget bedöms även utifrån Folkhälsomål med fokus på mål 5 (Boende och närmiljö) samt globala målen med fokus på mål 5 (Jämställdhet), 10 (Minskad ojämlikhet), 11 (Hållbara städer och samhällen) och 16 (Fredliga och inkluderande samhällen).

Översiktsplanens konsekvenser

Den nya översiktsplanen innehåller en tydlig definition av trygghet och dess koppling till fysisk planering. All form av fysisk utformning i Strängnäs kommun, oavsett om det gäller boendemiljöer, offentliga miljöer eller infrastruktur ska utgå ifrån att skapa trygga och säkra platser. Detta exempelvis genom att skapa överblickbarhet, orienterbarhet och planera för befolkade utemiljöer och offentliga rum. I tätorterna är målet att skapa en levande och trygg miljö, med människor i rörelse större delen av

⁵ <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-06-21-nationella-trygghetsundersokningen---resultat-pa-kommunal-niva.html>

dygnet. Medan det på landsbygden i större utsträckning kan handla om att säkerställa säkra gång- och cykelvägar till service och skolor.

Enligt översiktsplanen ska den mer detaljerade utformningen av allmänna platser utgå ifrån situationell trygghetspromotion och stiftelsens Tryggare Sveriges handbok *Botryggt2030 – handboken för planering av säkra och trygga livsmiljöer*.

Kommunen har höga ambitioner kopplat till trygghet och det finns många tydliga riktlinjer samt att det fångas upp i planens första del på ett konkret och tydligt sätt, vilket är positivt. Bland annat säger planen att offentliga platser i kommunen ska utformas så att god sikt möjliggörs från olika rörelsestråk och vistelseytor, med god belsningsnivå och ljuskällor som inte bländar. Offentliga platser ska planeras och förbättras på ett öppet och överblickbart sätt med bra siktlinjer för en naturlig uppsikt. Vidare ska en blandad bebyggelse eftersträvas med bostäder, offentliga rum och kommersiella verksamheter så att den offentliga miljön är befolkad av människor oavsett årstid under större delar av dygnet, samt erbjuder bekväma vistelsemiljöer.

Det lyfts även att nya planerade områden och förtätningsprojekt ska integreras med omkringliggande områden genom att gångstråk och infrastruktur mellan områden kopplas samman. En främjad orienterbarhet ska stärkas genom att tydliga stråk anläggs. En sammanhängande utformning är en viktig utgångspunkt där inga isolerade ytor ska skapas för att undvika barriärer. En balanserad densitet ska eftersträvas för att nya områden och offentliga miljöer får en mänsklig skala mellan byggnader och öppnar ytor. Det är viktigt för att undvika isolerade platser såväl som att beakta barnperspektivet.

Översiktsplanen lyfter att gång- och cykelvägar ska upplevas säkra, trygga, belysta och inbjudande av kommunens alla invånare. För att stärka tryggheten och orienterbarheten ska rörelsestråk så långt som möjligt förläggas i nära anslutning till befolkade platser såsom bostäder, verksamheter och bilvägar. Det lyfts även att vegetation längs viktiga gång- och cykelvägar bör hållas nere för att öka tryggheten.

Planen lyfter ett antal platser inom kommunen där man bör genomföra trygghetsskapande åtgärder, vilket bedöms som positivt. Tillsammans med de ställningstaganden som finns kopplat till trygghet bedöms planen bidra till ökad trygghet i kommunen.

Det är viktigt att tillgänglighetsfrågan får hög prioritet, vid efterföljande planering bör tillgänglighetsperspektivet ingå i samtliga steg i plan- och byggprocessen. Enligt översiktsplanen ska man utgå från principen om universell utformning stadsplanering och utformning inom både befintliga och nya områden. En universellt utformad miljö utgår från den mänskliga mångfalden och är oftast till nytta för alla. Vidare lyfts bland annat att kommunala service- och rekreationsanläggningar skall utformas med tanke på tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning. Det saknas underlag på om det finns vissa områden som har behov av förbättringar kopplat till tillgänglighet.

Planen saknar ett helhetsgrepp kring tillgänglighet för olika grupper (ålder, kön, socioekonomi osv.). Det finns vissa skrivelser som ändå bedöms bidra till en god planering med avseende på tillgänglighet för olika grupper. Bland annat nämner planen att tätortsnära skog ska skötas med hänsyn till rekreation och friluftsliv samt ekosystemtjänster och biologisk mångfald för att öka tillgängligheten av närnatur. Vidare nämns att rekreationsanläggningar ska i så stor utsträckning som möjligt placeras med närhet till hållplatser för kollektivtrafiken och med god tillgänglighet via gång- och cykelvägar. Lokalisering av samhällsservice behöver ske till platser som har en god tillgänglighet till en större mängd människor.

Olika gruppers behov och efterfrågan kopplat till bostäder lyfts i planen, vilket bedöms som positivt. Kopplat till andra målområden, så som exempelvis service och fritidsaktiviteter, saknas ett resonemang kring olika gruppers behov.

Enligt översiktsplanen ska kommunen arbeta för att det ska bli ett bättre serviceutbud på landsbygden. Det lyfts även att ett sätt att stötta etableringen av service och skapa förutsättningar för verksamheter och levande landsbygder är att studera förutsättningarna för att etablera servicepunkter eller lokala arbetshubbar för att skapa naturliga samlingsplatser på landsbygden. Förslag på dessa pekas dock inte ut.

Planen lyfter att vid alla åtgärder som rör barn och unga ska deras bästa prioriteras och vara vägledande. Vidare lyfts att när kommunen planerar för framtida samhällsservice och för livsmiljöer i stort behöver barn och ungas perspektiv alltid beaktas i tidigt skede och där barnets bästa prioriteras.

För att öka både trygghet och tillgänglighet behöver man inkludera både befintliga och nya miljöer. Att på olika sätt involvera kommuninvånare och nyttja deras unika lokalkunskap bedöms vara en mycket bra metod för att öka trygghet och trivsel i kommunen. Att bjuda in till delaktighet kan även skapa ett engagemang hos lokalinvånare som stärker den lokala identiteten och känslan av tillhörighet till sin hemort. Sammantaget bedöms Översiktsplanen medföra små till måttliga positiva konsekvenser för aspekten trygghet och tillgänglighet. Planen har goda intentioner kopplat till trygghet och lyfter ett antal platser som är i behov av trygghetsskapande åtgärder. Kopplat till tillgänglighet bedöms planen ha vissa bra riktlinjer, men sett till helheten saknas ett helhetsgrepp och planen ger inte särskilt mycket styrning.

7.3 HÅLLBART VARDAGSLIV OCH LEVANDE SAMHÄLLEN

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som skapar goda förutsättningar för ett fungerande vardagsliv och levande samhällen. Det handlar till mångt och mycket om en god tillgång till kommersiell och offentlig service, arbetsplatser, områden för rekreation och platser som ger möjlighet till en meningsfull fritid. Det måste också vara lätt att nå, och att röra sig mellan, olika målpunkter i vardagen för att vardagslivet ska fungera. Aspekter som inkluderas är bland annat tillgång till viktiga målpunkter i vardagen, kommunal service, närhet och tillgång till park- och rekreativa miljöer samt tillgång till kollektivtrafik.

Nuläge och förutsättningar

Enligt SCB:s definition finns sju tätorter i kommunen, Strängnäs stad, Stallarholmen, Mariefred, Åkers styckebruk, Länna, Härad och Vansö. 80 procent av kommunens befolkning bor i någon av tätorterna.

Samhällsservicen i kommunen är i stort koncentrerad till de fyra större orterna Strängnäs, Mariefred, Stallarholmen och Åkers styckebruk. Det finns kommunala för- och grundskolor i Strängnäs, Mariefred, Stallarholmen och Åkers styckebruk. Det finns fyra vårdcentraler varav tre i Strängnäs stad och en i Mariefred. Två av centralerna i Strängnäs stad drivs i privat regi och de övriga av landstinget. Distriktssköterskemottagningar finns i Stallarholmen och Åkers styckebruk. Utöver detta finns även ett antal privata praktiker/kliniker fördelade över kommunen. Bibliotek finns i Strängnäs stad i Kulturhuset Multeum, samt i Mariefreds rådhus. I Stallarholmen och Åkers styckebruk finns kommunalsbibliotek som även fungerar som skolbibliotek.

Kommunen driver även ett antal motions-, sport- och idrottsanläggningar. Simhall finns i Strängnäs stad och Åkers Styckebruk. I kommunen finns även ett rikt utbud av friluftaktiviteter. Exempelvis Sörmlandsleden, naturområden och fiske.

Kollektivtrafiken i Strängnäs kommun är som för övriga kommuner i Sörmland i betydande grad uppbyggd kring skolans behov samt för Strängnäs utifrån arbetspendling mot Södertälje/ Stockholm och Eskilstuna. Svealandsbanan (Arboga-Eskilstuna-Stockholm) har inom Strängnäs kommun tågstopp vid Strängnäs Resecentrum samt Läggesta/Marielund. Mälartåg erbjuder en stor mängd

avgångar till och från kommunen. Det finns även relativt god busstrafik inom kommunen, det finns regionala linjer eller expressbusslinjer (linjenummer 700 och uppåt mot Eskilstuna, Södertälje och Enköping/Uppsala) samt lokala linjer som kan delas upp i landsbygdslinjer (300-linjer) respektive skolskjutslinjer (600-linjer).

Kommunen har ett relativt väl utbyggt cykelnät bestående av cirka 50 kilometer cykelbana. I de tre större tätorterna, Strängnäs, Mariefred och Åkers Styckebruk, finns separerade cykelbanor utmed nästan två tredjedelar av biltrafikens huvudnät.

I Strängnäs kommun finns i dagsläget en relativt god tillgång till grönområden, sportanläggningar och rekreationsspår. Det finns över lag god tillgång till naturområden i hela kommunen. Tätortsnära natur är kartlagt i kommunens grönplaner. Kommunen består av flera olika delar med olika förutsättningar och värden. Varje plats har egna styrkor, behov och utmaningar och det är därför viktigt att planeringen värnar om den lokala platsidentiteten.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Som grund för bedömningen av *Hållbart vardagsliv och levande samhällen* inkluderas bland annat aspekter som målpunkter i vardagen som skolor, förskolor och grönområden i förhållande till hållbara resealternativ och bostäder, både sett det till befintliga beståndet och i förhållande till vad som planeras samt vilka utmaningar som översiktsplanen lyfter i nulägesbeskrivningen. Mer konkret analyseras planen utifrån om till exempel Boverkets rekommendationer för tillgänglighet till bostadsnära natur efterföljs och inkluderas, Boverkets riktlinjer i *Planera för rörelse!* och *Friyta för lek och utevistelse för förskolor och skolor* samt hur väl förslaget förväntas bidra till PBL 1 kap 1 § och 2 kap. 3 § p 2. Även Folkhälsomål med fokus på mål 5 samt globala målen med fokus på mål 2, 4, 5, 10 och 11 inkluderas i bedömningen.

Översiktsplanens konsekvenser

I flera av de strategier som presenteras i översiktsplanens utvecklingsinriktning lyfts viktiga prioriteringar som har bäring på människors vardagsliv. Enligt avsnittet som behandlar hållbarhet ska alla oberoende av förutsättningar ha samma möjligheter att kunna ta del av kulturella aktiviteter, nyttja kommunens olika funktioner och bidra till utformningen av samhället. Vid utveckling av Strängnäs mark- och vattenområden ska jämlikhet- och jämställdhetsperspektiv, integrations- och delaktighetsfrågor och barnperspektiv utredas och integreras. Kommunens fysiska strukturer har stor inverkan på den sociala hållbarheten och behöver analyseras för att sätta in åtgärder och exempelvis kunna minska barriäreffekter och socioekonomiska klyftor.

I kommunens utvecklingsstrategi finns flertalet fokusområden som berör hållbart vardagsliv och levande samhällen. Bland annat *Hållbart vardagsresande där fler väljer att gå, cykla och åka kollektivt*, *Forma variationsrika livsmiljöer där möten främjas* och *Bidra till en bättre folkhälsa genom samhällsplaneringen*. Översiktsplanen innehåller även ett flertal ställningstaganden som berör den aktuella aspekten.

Planen lyfter att det i kommunens fysiska planering är viktigt att utgå ifrån människors vardag och de geografiska "rum" inom vilka människor enkelt ska kunna få ihop sina livspussel och lätt ta sig mellan olika målpunkter i vardagen. Detta möjliggörs genom en strävan av nå målpunkter inom en kort inom 15 minuter.

Översiktsplanen medger att majoriteten av utvecklingen kommer ske i de större tätorterna. Drygt 10 procent av utvecklingen planeras ske på landsbygden. Utvecklingen på landsbygden ska ske på de ställen och på sådant sätt som stöttar förutsättningarna för att kunna tillgodose behovet av service och hållbara transporter. För att möjliggöra för en hållbar utveckling som beaktar olika samhällsintressen även på landsbygden, så pekar utvecklingsstrategin ut landsbygdsnoder (Härad, Vansö-Lundby och

Länna) där tillväxt bedöms kunna samordnas och prövas för att undvika allt för storskalig spridd bebyggelse.

Planen lyfter att genom att utgå ifrån de olika samhällenas platsspecifika förutsättningar, egenskaper, kvalitéer och resurser och bygga vidare på befintliga strukturer kan ett bättre underlag för kulturella och kommersiella verksamheter genereras. Även satsningar på miljövänliga transportsätt kan möjliggöras utifrån befintlig infrastruktur, vilket i sig ofta ses som väsentliga samhällsintressen.

Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägsnät. Viktiga strategiska stråk och samband pekas ut i planen. Vidare lyfts även att "felande länkar" och stråk som binder samman GC-nätet inom en tätort ska prioriteras vid investeringar i GC-nätet. Dessa pekas dock inte ut.

Med en ökande befolkning så ökar behovet av samhällsservice i form av exempelvis barnomsorg, skolor, sjukvård, idrottsanläggningar såväl som andra mötesplatser. Kommunen har gjort en kartläggning av samhällsservice som visar att högst koncentration och bäst utbud av grundläggande samhällsservice finns i kommunens större tätorter. Utanför de större tätorterna har de flesta långt till närmsta service, inte minst till livsmedelsbutiker. Det är i princip uteslutande de som bor i kommunens större tätorter, och i områdena närmst tätorterna, som har gång- eller cykelavstånd till grundläggande samhällsservice. Ett av de mer tätbefolkade områdena som har dålig tillgång till service inom gångavstånd är Abborrberget. Boende på Abborrberget har dock mycket god tillgång till skolor och kan nå all service i centrala Strängnäs så länge tillgängligheten över Tosteröbron är god. Översiktsplanen lyfter lämpliga platser för riktade satsningar på samhällsservice samt att man i nya utvecklingsområden ska prioritera utveckling av nya mötesplatser.

Vidare lyfts det att kommunen med hjälp av en långsiktig lokalplanering ska säkerställa att behov av mark för utbildnings- och omsorgsfunktioner tillgodoses vid arbeten med fördjupningar av översiktsplanen och större programområden/detaljplaner.

Planen styr utvecklingen på landsbygden till landsbygdsnoder och stråk, vilket är positivt eftersom det medför ett viktigt instrument som kan kunna möjliggöra för ytterligare service på landsbygden då en befolkningsökning i landsbygdsnodernas omland kan bidra till underlag för utökad service i dessa.

Gröna ytor inom och intill bebyggelseområden är mycket viktigt för invånarnas livskvalitet och för folkhälsan i allmänhet. Dessa ytor behandlas i kommunens grönplaner. Som tidigare nämnts lyfter planen att kommunens grönplaner ska revideras framöver med målsättning om att tillgängliggöra dess kartor i digitalt format och minska antalet strategiska dokument samt att de kommer att förtydliga och peka ut viktiga tätortsnära grönområden och allmänt tillgänglig grönyta. Det bedöms som positivt men det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt det kommande strategiska underlaget kommer att fungera som underlag för den kommande planeringen. Översiktsplanen lyfter ett antal riktlinjer som ska eftersträvas inom kommunen, bland annat lyfts att 3-30-300-regeln ska eftersträvas. Några ställningstaganden som finns under riktlinjer för storlek, närhet och nåbarhet stämmer inte överens med det som nämns i Grönplan del A. Vid översynen av grönplanerna är det viktigt att de synkar med översiktsplanen.

Översiktsplanen har flertalet riktlinjer som behandlar rekreation. Bland annat ska tätortsnära skog skötas med hänsyn till rekreation och friluftsliv samt ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Vidare ska kommunen verka för ett mångsidigt utbud av rekreationsmöjligheter där former som uppmuntrar till aktivitet och rörelse prioriteras. Rekreationsanläggningar ska i så stor utsträckning som möjligt placeras med närhet till hållplatser för kollektivtrafiken och med god tillgänglighet via gång- och cykelvägar. Möjliga platser för stadsodling ska utredas framöver. Vidare lyfts att kommunen bör göra en översyn för vad som krävs för att skapa förutsättningar för odlingsgrupper där det finns intresse. Odling kan bidra till ökad gemenskap och bättre folkhälsa. Det kan berika stadsmiljön och kan vara ett

sätt att skapa trevliga och trygga offentliga miljöer. Stadsodling kan även gynna biologisk mångfald och ger ökad förståelse för ekologiska processer.

Enligt planen ska strandskyddsområden som är viktiga för rekreation och friluftsliv säkras så att dessa hålls tillgängliga i samband med fysisk planering och bygglovsbeslut. Detta kan göras genom att exempelvis möjliggöra för zoner vid strandlinjen där allemansrätten synliggörs och säkras och i prövningsprocessen som enligt lagstiftningen även beaktar tillgänglighet.

I översiktsplanens del 1 nämns att Boverkets allmänna råd för friytor och goda utemiljöer ska följas. I översiktsplanens del 2 fångas detta upp genom att det lyfts att kommunen ska följa dessa allmänna råd och särskilt utgå ifrån barnperspektivet och övriga folkhälsoaspekter vid utformning. Kommunen ska även sträva efter att vidareutveckla egna riktlinjer för friytor kommande år.

Planen lyfter att mötesplatser och målpunkter är viktiga i bostadskvarter och i kommunens tätorter. Vidare lyfts det att kommunen ska sträva efter att platser för samhällsservice kan fungera som mötesplatser för en stadsdel, ort eller landsbygd. Kommunen ska även verka för ett utökat samarbete mellan kommunens förvaltningsdelar, samt mellan kommunen och föreningar, organisationer och externa myndigheter/aktörer som erbjuder samhällsservice eller som vill driva andra typer av verksamheter för att tillsammans möjliggöra bättre service i de utpekade landsbygdsnoderna.

Enligt planen ska kommunen bedriva en samhällsplanering som väger in kulturplanering, för att säkerställa att det kulturella perspektivet bidrar i utvecklingen av staden och landsbygderna. Vidare lyfts att det ska finnas förutsättningar för kulturlivet i alla kommundelar även om mycket aktiviteter och utbud är förlagt till de största tätorterna. Det saknas resonemang kring om och var kulturanläggningar behöver/ska utvecklas.

Översiktsplanen lyfter att utformning av offentliga miljöer och utomhusmiljöer är viktiga eftersom de bidrar till olika former av fysisk aktivitet. I planens ställningstagande kopplat till samhällsservice nämns det att kommunen ska bedriva en hälsofrämjande planering genom att utgå ifrån verktyget "rörelsefaktor" i den fysiska planeringen och utformning av offentliga platser. Med fler antalet boende i kommunen kan det komma att finnas ett behov av flera fritidsanläggningar. Planen lyfter att ett nytt sport- och idrottscenter i Larslunda håller på att byggas. Utöver det finns inget resonemang om det finns behov av fler fritidsanläggningar i framtiden eller om behovet bedöms vara tillfredsställt i planen.

Översiktsplanen medger utveckling i flertalet områden som utgör riksintresse för friluftslivet och/eller det rörliga friluftslivet. Inom riksintresse för friluftsliv rör det sig om utveckling i Åkers styckebruk, Vadholm och Ringsö. Riksintresset utgör inget hinder för småskalig exploatering som byggnation av enstaka hus och etablering av mindre verksamheter. Utvecklingen som sker inom riksintresset bedöms inte påverka riksintresset negativt. Riksintresse för det rörliga friluftslivet rör sig om större delen av norra kommunen. Bestämmelserna gäller dock inte utveckling av befintliga tätorter eller anläggningar som krävs för det lokala näringslivet. Enligt planen ska turismens och friluftslivets intressen beaktas särskilt vid prövning av tillkommande exploateringsåtgärder. Utvecklingen som sker inom riksintresset bedöms inte påverka riksintresset negativt.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små till måttligt positiva konsekvenser med avseende på hållbart vardagsliv och levande samhällen.

7.4 INKLUDERING OCH SOCIAL SAMMANHÅLLNING

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som tar hänsyn till olika områdens värden och identitet men också om planen bidrar till att överbrygga barriärer, kopplar samman olika områden och strävar efter en sammanhållen och inkluderande kommun. Aspekter som inkluderas är bland annat barriärer, bebyggelsestruktur och lokalisering av mötesplatser.

Nuläge och förutsättningar

Strängnäs kommun är stor med sin totala landyta på 739 km² och har relativt stora avstånd mellan de större tätorterna. Storleken och utbredningen av lands- och glesbygd innebär en utmaning för rörligheten, framför allt vad gäller kollektivtrafik.

Kommunens centrala läge i Mälardalen och närhet till både europaväg och järnväg ger bra möjligheter för kommuninvånare att enkelt ta sig fram med både bil och tåg. Kommunen är också tack vare sin närhet till bland annat Stockholm en attraktiv boendeort.

Eftersom kommunen utgörs av många öar fungerar vattnet som en barriär. Broar är viktiga för att koppla samman öarna med fastlandet.

Gångtrafiknäten i kommunens olika tätorter har varierad utbyggnadsgrad. I de större tätorterna Strängnäs stad och Mariefred är gångtrafiknätet välutbyggt. I Åkers styckebruk och Stallarholmen finns gångbanor till bland annat skolan. Merlänna, Häråd och Vansö har begränsad utbyggnad av gångbanor. Mellan tätorterna saknas gångbanor helt.

Cykelnät är relativt bra utbyggt och består av cirka 50 kilometer cykelbana. I de tre större tätorterna, Strängnäs, Mariefred och Åkers Styckebruk, finns separerade cykelbanor utmed nästan två tredjedelar av biltrafikens huvudnät. Tätorterna har dock flera felande länkar, det vill säga sträckor som saknar cykelbana. Det innebär att cykelnätet på sina håll upplevs som osammanhängande och otydligt. Mellan kommunens tätorter saknas cykelbanor helt förutom mellan orterna Mariefred-Läggesta-Åkers styckebruk.

Kommunens fördelaktiga läge med både Europaväg och järnväg förenklar företagets transporter, och en närhet till Arlanda ger goda möjligheter till förbindelser med Sverige och världen.

Det finns ett behov av att kontinuerligt utveckla regionala bussförbindelser över kommungränserna särskilt i öst-västlig riktning mot Södertälje/Stockholm respektive Eskilstuna, men även i nordsydlig riktning mot Enköping/Uppsala respektive Flen/Katrineholm.

Strängnäs kommun hade vid årsskiftet 2021 38 129 invånare⁶, varav 15 689 är bosatta i kommunens centralort Strängnäs. Fyra femtedelar av befolkningen i kommunen bor i tätort och en femtedel bor på landsbygden.

Enligt SCB:S statistik så fanns det i 2021 sammanlagt 17 279 lägenheter i Strängnäs kommun. En lägenhet i detta sammanhang är att likställa med en bostad för ett hushåll. En villa är alltså även en lägenhet i detta fall. I denna siffra ingår dock även 3 308 taxerade fritidshus där ingen inskriven befolkning finns, vilket antyder att de är temporära boenden. De 17 279 bostäderna fördelar sig på 7 824 lägenheter i flerfamiljshus och 8 746 lägenheter i småhus. Till småhus räknas villor, rad- och kedjehus. Vidare fanns det 8 145 äganderätter och 6 171 hyresrätter samt 2 963 bostadsrätter.

Enligt Segregationsbarometern⁷ har kommunen ett ojämlikhetsindex på 26,0 vilket är lägre än för både Stockholms (45.0) och Uppsala län (38.0) som är bland de mest segregerade länen i landet. Ojämlikhetsindexet är ett mått på skillnader i bosättningsmönster mellan olika socioekonomiska grupper och mäter graden av segregation. Ojämlikhetsindexet är ett mått på ojämlikhet som i Segregationsbarometern betyder att olika socioekonomiska grupper är fördelade så att exempelvis vissa inkomstgrupper är överrepresenterade i vissa områden och underrepresenterade i andra. Indexet löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Ju högre indexvärde, desto mer segregerad är kommunen.

⁶ Befolkningsmängd Strängnäs kommun <https://www.strangnas.se/kommun-och-politik/kommunfakta/befolkningsmangd-strangnas-kommun>

⁷ <https://segregationsbarometern.demos.se/kommun/strangnas/>

Det finns ett område som klassas som område med socioekonomiska utmaningar, Strängnäs stadsskog⁸. Åkers styckebruk och Strängnäs tätort är klassade som socioekonomiska blandade områden. 5,1 procent av befolkningen i kommunen bor i områden med socioekonomiska utmaningar, 22,8 procent av befolkningen i bor i socioekonomiskt blandade områden, 72,2 procent av befolkningen bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar och 3,7 procent bor i områden med mycket goda socioekonomiska förhållanden.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Som grund för bedömningen av *Inkludering och social sammanhållning* ingår bland annat aspekter som om olika områdens behov synliggörs, barriärer och kopplingar i förhållande till tillkommande bebyggelse analyseras, och om hur områden knyts ihop eller inte. Skapas nya barriärer och överbyggas befintliga? Hur ser tillgången till olika typer av bostäder ut i kommunen i stort och inom olika områden? Planeras det för en variation med hänsyn till den specifika platsens behov och utmaningar? Vidare analyseras hur och om olika typer av områden och olika grupper i samhället beskrivs utifrån dess förutsättningar och behov. Mer konkret bedöms planen även utifrån hur väl förslaget förväntas bidra till PBL 1 kap 1 § och 2 kap. 3 § p 2, Folkhälsomål med fokus på mål 5 samt globala målen med fokus på mål 10 och mål 11.

Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplanen har en tydlig definition av vad social hållbarhet innebär specifikt för Strängnäs kommun. Ambitionen är att till stor del att ta vara på de värden som finns idag, bland annat vad gäller kommunens unika värden och identitet som Mälarkommun, vilket genomsyrar delar av planens utvecklingsstrategi.

All utveckling inom kommunen ska bygga på integration, delaktighet samt integrering och utredning av barnperspektiv. Planen anger att respekt för sociala strukturer och hänsyn till olika hushålls skiftande förutsättningar och efterfrågan är viktiga frågor, bland annat genom att tydligt lyfta särskilt utsatta gruppers bostadsbehov och värna om en mångfald i bostadsbyggandet inom hela kommunen. Detta skapar utrymme för att människor med olika socioekonomisk och kulturell bakgrund kan mötas i vardagen vilket bedöms gynna kommunens sociala sammanhållning, framför allt på lång sikt.

Översiktsplanen indikerar att Strängnäs kommun vill vara en inkluderande och välkomnande kommun som ska erbjuda offentliga rum med konst, arkitektur och kultur. Kommunen riktar fokus på synergier mellan exempelvis plats- och destinationsutveckling och tillgängliggörande av vardagsnära naturområden, vilket gynnar såväl folkhälsan som att det skapar en tydlig identitet som kommuninvånare kan känna en stolthet över. Samtidigt som planen vill tillskapa nya mötesplatser i den byggda miljön ges även det oplanerade utpekade utrymme med avsikt att kommuninvånare själva ska få möjlighet att forma sin omgivning. Det är svårt att läsa sig till var någonstans inom kommunen som det största behovet av nya mötesplatser finns.

Översiktsplanen uttrycker en avsikt att vara inkluderande, bland annat genom ambitionen att barn och unga ska involveras i planeringsprocessen samt att förändringar i den fysiska miljön som påverkar människor behöver analyseras kontinuerligt utifrån ett integrations-, jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv.

Kommunen strävas efter att uppnå en sammanhållen utveckling av hela kommunen för både tätort såväl som på landsbygden genom att koppla samman landsbygdsnoder till huvudsakliga utvecklingsnoder. Om detta utförs väl finns goda förutsättningar att motverka sociala och fysiska barriärer inom den byggda miljön.

⁸ <https://segregationsbarometern.delmos.se/kommun/strangnas/>

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra positiva konsekvenser för aspekten inkludering och social sammanhållning. Planen har goda ambitioner som har potential att bidra till en positiv utveckling.

7.5 RISK OCH KLIMATANPASSNING

Risk och säkerhet inom samhällsplanering är ett allmängiltigt begrepp som kan avse en lång rad händelser med mycket varierande allvarlighetsgrad. Begreppet risk avser i detta sammanhang, kombinationen av sannolikheten för en händelse och dess konsekvenser. Individrisken är sannolikheten att omkomma för en person som kontinuerligt vistas på en specifik plats, exempelvis på ett visst avstånd från en transportled.

Framtidens klimat kommer att skilja sig från dagens. Bland annat förutses ökade nederbördsmängder samt höjda medeltemperaturer. Värmeböljor och kraftig nederbörd bedöms inträffa allt oftare. Såväl nuvarande som tillkommande bostäder och infrastruktur behöver anpassas till klimatförändringens effekter.

Skred sker när en sammanhängande jordmassa kommer i rörelse. Skred förekommer i silt- och lerjordar. Skred kan även inträffa i siltiga eller leriga moräner om moränen är vattenmättad. Vid ett ras rör sig block, stenar, grus- och sandpartiklar fritt. Ras sker i bergväggar, grus- och sandbranter. Den gemensamma nämnaren är att både skred och ras kan inträffa utan förvarning. Den naturliga erosionsprocessen anpassar branter och slänter till ett jämviktsläge. Små förändringar av denna jämvikt kan utlösa skred eller ras. Landhöjningen, klimatet och människans ingrepp i naturen förändrar markens stabilitet. Under årens lopp kan därför säker mark bli osäker. Alla dessa typer av risker måste hanteras i planeringen.

Nuläge och förutsättningar

I Strängnäs är E20 och väg 55 primära transportleder för farligt gods. Det kan även förekomma transporter av farligt gods på Svelandsbanan, även om det inte är ett primärt stråk för godstrafik på järnväg. Då kommunen har en kuststräcka och angränsar till farleder finns även en risk för oljeutsläpp i vatten. Vid planläggning i närheten av farligt godsleder behöver stor hänsyn tas till frågor som säkerhetsavstånd och evakueringsmöjligheter.

SMHI:s klimatanalys för Södermanlands län visar att årsmedelnederbörden och förekomsten av kraftiga regn och skyfall kommer att öka med 15–25 procent mot slutet av århundradet. Analysen visar även att årsmedeltemperaturen kommer att öka med 3–5 grader mot slutet av århundradet. Fler och längre värmeböljor kan ge konsekvenser för en stor del av befolkningen, särskilt för äldre personer. Den fysiska planeringen erbjuder möjligheter till en långsiktig och förebyggande klimatanpassning av bebyggelse och infrastruktur. Samhällsviktiga funktioner som sjukhus, vårdhem, skolor och övergripande infrastruktur är extra viktiga att skydda inför risker som härrör från ett ändrat klimat. VA/avfallsanläggningar, el/telenätanläggningar samt industrier med stor miljöpåverkan är också viktiga att skydda mot översvämning, ras och skred.

Kommunen har tagit fram en dagvatten- och skyfallsutredning för hela kommunen. flera scenarion med olika vattendjup, vattenflöden och flödesriktningar har tagits fram. Scenarierna utgår ifrån en klimatkfaktor på 1,3 och kan utläsas med 100-årsregn, 200-årsregn, 500-årsregn samt ett fiktivt scenario kallat "Gävleregnet" som motsvarar de extrema mängder som drabbade Gävle kommun för ett par år sedan. I karteringen identifierades ett flertal lågpunkter, såväl som större flödesvägar. Den branta topografin i stora delar av kommunen medför att vatten snabbt leds undan, främst till Mälaren. Generellt är det liten skillnad i översvämningsutbredning mellan alla fyra scenarion vilket indikerar att lågpunkterna i området redan fyllts upp till brädden vid åtminstone ett 100-års regn. Kommunens äldre

dagvattenledningar som dimensionerats utifrån äldre funktionskrav och standarder, tillsammans med äldre bostadsbebyggelse och befintliga vägar som inte höjdsatts för att klara framtida skyfall innebär förhöjda risker vid skyfall i de områden som redan är byggda.

De flesta tätorter i Strängnäs har en hög andel grönska och en relativt gles bebyggelse vilket innebär att det generellt är en låg risk för värmeöar. Mindre områden inne i centrala Strängnäs och Mariefred har dock identifierats som potentiella riskområden.

Det finns en del markföroreningar inom kommunen. Förorenade områden finns speciellt i kommunens tätorter Strängnäs, Mariefred, Stallarholmen och Åkers styckebruk. De vanligaste områdena med föroreningar i mark är främst gamla och nya industriområden samt gamla bensinstationer och nedlagda kommunala soptippar i anslutning till tätorterna. De flesta av kommunens hamnområden, samt gamla båt- och uppläggningsplatser är mer eller mindre förorenade, av bland annat TBT, koppar och zink. Kända förorenade områden runt Mariefred är Hedlandet där det har beviljats statligt bidrag för sanering. Fastigheten Gripsholm 1:9 och delar av Gripsholms slott är förorenade och här är det aktuellt att ansöka om statligt bidrag för senare sanering. Visholmen i Strängnäs stad är ett annat känt förorenat område.

Längs med stränderna runt Mälaren finns förekomster av sulfathaltig lera/jord. I marken gör leran ingen skada men kommer leran i kontakt med syre oxiderar den och kan sänka pH i marken vilket kan ha negativ inverkan på kvalitén i omgivande vattenförekomster och vattendrag.

I kommunen finns det ett flertal miljöfarliga verksamheter enligt 9 kap. miljöbalken. Det finns ett tiotal B-verksamheter (större tillståndspliktiga verksamheter), ett 40-tal C-verksamheter (anmälningsspliktiga) och ett 60-tal U-verksamheter (små miljöfarliga verksamheter, till exempel mindre bensinstationer och biltvättar med mera). De större verksamheterna består exempelvis av läkemedelsindustri, avloppsreningsverk, träindustri, fjärrvärmeverk samt gjuterier.

Enligt befintlig radonriskkartering från SGI 1989 finns vissa områden inom kommunen som har förhöjd risk för radon. Kartan är dock mycket generell och höga radonhalter kan förekomma även i områden som klassats som både låg- och normalriskområden.

I Strängnäs finns ett antal områden som bedöms kunna påverkas av ras och skred. Främst är det områden kring Åkers styckebruk och Pipartorp men det finns även områden kring Länna bruk och Magsjön samt på öarna i Mälaren. Det är generellt inte lämpligt att placera byggnader i områden som riskerar påverkas av ras och skred.

Södermanlands län har generellt en låg risk för erosion kring vägar och järnvägar, vilket antas gälla även för Strängnäs kommun. Stränderna inom Strängnäs kommun, både Mälarens och mindre sjöars stränder, har varierande risk att utsättas för erosion, allt från låg till hög risk.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Längs transportleder finns rekommenderade säkerhetsavstånd på mellan 25 och 40 meter beroende på vilken typ av transporter som tillåts. Vid icke stadigvarande vistelse kan i vissa fall ett skyddsavstånd om 10–25 meter från närmaste spår tillämpas.

Enligt plan- och bygglagen 2 kap 5 § ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering.

Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplanen avser att anpassa bebyggelsen och infrastrukturen i Strängnäs kommun till ett framtida klimat som är varmare, blötare, torrare och har större säsongvariationer, och därmed skapa ett mer robust samhälle. Klimatanpassning innebär att minimera sårbarheten och förebygga skador som orsakas av ett förändrat klimat avseende skyfall, höjda havsnivåer, höga temperaturer, erosion och skred. Inom Strängnäs kommun bedöms de viktigaste klimatanpassningsfrågorna på kort sikt i

planeringskedet vara att möta risken för översvämning från primärt skyfall och sekundärt höga vattennivåer i Mälaren. Framtida havsnivåhöjningar, med inträngning av saltvatten i Mälaren, riskerar också att påverka dricksvattenförsörjningen i kommunen.

Planen har ett gediget avsnitt om generell klimatanpassning, men även specifika avsnitt om bland annat översvämningar och värmeböljor. Enligt planen ska all bebyggelse och infrastruktur i Strängnäs anpassas till effekterna av ett förändrat klimat. Samhällsviktig bebyggelse och infrastruktur bör lokaliseras, utformas och dimensioneras med hänsyn till ett värsta klimatscenario, och annan bebyggelse och infrastruktur ska anpassas till det scenario som anses lämpligt för dess syfte. Det poängteras att mångfunktionella lösningar ska premieras i arbetet med klimatanpassning. Det bedöms som positivt och det kan även ge andra värden som stärkt biologisk mångfald och sociala värden.

Det lyfts att en kommunövergripande klimat- och sårbarhetsanalys för att identifiera och analysera risker kopplat till klimatförändringar samt ge konkreta åtgärdsförslag som underlag till fortsatt planering ska tas fram. Det bedöms som positivt men det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt det kommande strategiska underlaget kommer att fungera som underlag för den kommande planeringen. Det vore därför önskvärt om översiktsplanen säger att all planering ska utgå från det kommande dokumentet. Det vore även önskvärt om översiktsplanen beslutade när dokumentet senast ska vara framtaget.

Utgångspunkten i kommunen är att ny bebyggelse inte ska ta skada av ett hundraårsregn eller förläggas där det är risk för översvämningar. Riskområden ska identifieras tidigt samt att förutsättningar för och plats för att ta hand om dagvatten i större skala ska skapas. Översiktsplanen hanterar risken för översvämning genom flertalet riktlinjer. Bland annat ska ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt placeras längs kusten över nivån 2,7 meter (RH2000) över Mälaren. Enstaka enklare byggnader av lägre värde bör placeras ovan nivån 1,5 meter (RH2000). Ny bebyggelse ska även lokaliseras så att den inte tar skada eller orsakar skada vid en översvämning från minst ett 100-års regn. Risken ska utredas och lämpliga skyddsåtgärder ska vidtas vid behov. Vidare nämner planen att samhällsviktiga verksamheter ska ges en högre säkerhetsnivå och planeras så att funktionen kan upprätthållas vid översvämning.

Översiktsplanen lyfter att de framöver ska kartlägga om samhällsviktiga verksamheter riskeras påverkas vid översvämningar. Samt att multifunktionella ytor som tillfälligt kan översvämmas av skyfall ska eftersträvas i stadsmiljön.

I mark- och vattenanvändningskartan finns flera grönområden som även i framtiden kommer bestå av icke hårdgjorda ytor. Kartan pekar dock inte ut några anläggningar för hantering av dagvatten i bebyggd miljö och det riskerar därmed att finnas en otydlighet kring vilka områden som särskilt ska prioriteras i kommande planering.

Enligt översiktsplanen ska negativa effekter av höga temperaturer motverkas genom åtgärder så som ökad grönska, gröna tak och en restriktiv hållning till hårdgjorda ytor. Klimatanpassningsåtgärder ska genomföras i den fysiska miljön så att risker för värmeöar minimeras i befintliga och framtida kvarter. I nya bebyggelseområden ska framtida utveckling och förändring av omkringliggande grönområden tas i beaktande vid utvärdering av områdets risk för värmeöar. Vidare ska skogsområden invid bebyggda områden samt vid skolor, förskolor, äldreboende och vårdplatser särskilt värnas då de bidrar till ett bra lokalklimat. Skolor, förskolor, äldreboenden och vårdplatser ska placeras i områden där risken för värmeöar och höga temperaturer är låg. Åtgärder ska vidtas för att minska risken ytterligare så att riskgrupper har tillgång till skugga eller svala miljöer.

Riskerna för ras och skred hanteras genom att ny bebyggelse i första hand lokaliseras utanför ras- och skredkänsliga områden. Vid exploatering inom riskområden ska geotekniska utredningar alltid genomföras för att säkerställa god markstabilitet. Ny bebyggelse får endast tillåtas inom områden med

risk för ras och skred om geotekniska utredningar kan säkerställa att säkerhetsåtgärder kan genomföras så att en acceptabel risknivå uppnås.

Vid ny bebyggelse i områden med risk för erosion ska erosion inklusive klimatförändringens effekter ingå i upphandling av geotekniska utredningar. De geotekniska utredningarna bör även peka ut lämpliga åtgärder som kan minska risken för erosion, vilka därefter säkerställs vid planarbete och projektering.

Översiktsplanen lyfter att den fysiska planeringen ska verka för åtgärder som minskar utsattheten för radon bland annat genom noggrann avvägd lokalisering av ny- och kompletteringsbebyggelse och genom byggbestämmelser. Kompletterande radonundersökningar ska genomföras vid exploatering eller utredningar vid detaljplanläggning i högriskområden och eventuella högriskområden. Vidare ska åtgärder genomföras för att säkerställa en hälsosam boendemiljö och att gällande gränsvärden för radon i inomhusluft inte överskrids.

Riskerna kopplat till elektromagnetiska fält hanteras genom ett antal riktlinjer i planen. Bland annat ska områden där människor har stadigvarande vistelse lokaliseras så att magnetfält från kraftledningar och transformatorstationer innebär minimal risk för skador på människors hälsa. Områden där grupper med extra känslighet vistas, som exempelvis, skolor, förskolor och andra lokaler där barn och unga vistas ska extra försiktighetsmått vidtas för att undvika negativ hälsopåverkan. Vidare ska nya kraftledningar och elektriska anläggningar utformas så att exponering för magnetfält begränsas.

I Strängnäs kommun finns flertalet miljöfarliga verksamheter som kan påverka människors hälsa. Översiktsplanen bedöms hantera dessa på ett bra sätt och lyfter att där det finns risk för störningar från miljöfarliga verksamheter ska särskilda riskutredningar och riskreducerande åtgärder genomföras. Vidare ska man vid planering och lokalisering av ny bebyggelse beakta och ta hänsyn till befintliga och planerade miljöfarliga verksamheter och störningar från dessa. Relevanta åtgärder ska vidtas så att en acceptabel risknivå nås. Nya miljöfarliga verksamheter får inte etableras där risk för klimatrelaterade effekter som exempelvis översvämning är stor.

Översiktsplanen för ett resonemang kring att djurhållning är ett självklart inslag i Strängnäs landskap och det bland annat bidrar till att göra det levande och öppet. Samtidigt lyfts de potentiella olägenheterna som kommer av djurhållning. Planen hanterar dessa risker genom att ha en riktlinje som poängterar att kommunen alltid vid och invid djurhållning ska säkerställa en hälsosam miljö avseende lukt och allergener utifrån tillämpning av myndigheters gällande riktlinjer och råd.

Flertalet av kommunens utvecklingsområden är lokaliserade i anslutning till primära och eller sekundära transportleder för farligt gods. Kommunen ska verka för att riskerna kopplat till farligt gods ska beaktas tidigt i planeringen samt att sakkunnig från räddningstjänsten ska bjudas in till samråd i ett tidigt skede. Översiktsplanen lyfter även olika avstånd och vad som får tillåtas inom dessa.

Vid en förändrad markanvändning behöver hänsyn tas till potentiella föroreningar inom området. Flertalet av de utvecklingsområden som föreslås i planen är lokaliserade på skogs- eller jordbruksmark, vilket medför att risken för konflikt med markföroreningar är begränsad. Det finns dock vissa utvecklingsområden i eller i nära anslutning till förorenad mark där hänsyn behöver tas. Planen lyfter att man i områden med misstanke om föroreningar ska genomföra undersökningar och vidta åtgärder för att säkerställa markens lämplighet. I områden där det finns risk för sulfidjord/lera är det viktigt att utreda förekomst samt om det kan utgöra en risk för hälsa eller miljö. Enligt planen ska det vid risk för föroreningar av sur sulfatjord genomföras erforderliga utredningar samt åtgärder vidtas för att undvika negativ påverkan på hälsa och miljö.

Effekter kopplade till klimatförändringar kan även öka risken för spridningar av olika utsläpp till mark, luft eller vatten. Exempelvis kan risken för utsläpp öka om miljöfarliga verksamheter som hanterar kemikalier översvämmas. För att minska risken för detta är det viktigt att utreda var dessa risker

sammanfaller samt vidta klimatanpassningsåtgärder, som att exempelvis anlägga dammar och översvämningssytor intill verksamheten dit vattenflöden kan ledas.

Översiktsplanen uppmärksammar ett antal risker som behöver hanteras i den planerade utvecklingen i kommunen. Det handlar bland annat om klimatrelaterade risker som ras, skred, översvämning vid skyfall, värmeböljor och förorenad mark. Viss utveckling sker inom områden som har en eller flera risker dock har planen tagit ett helhetsgrepp kring potentiella risker och hanterar dem på ett bra sätt. Det finns generella riktlinjer som understryker att risker ska hanteras tidigt i planeringen, men det finns även fördjupade riktlinjer som exempelvis konkretiserar var och hur man ska hantera en specifik risk. Sammantaget bedöms översiktsplanen uppnå acceptabla risknivåer.

8. EKONOMISKA KONSEKVENSER

8.1 HUSHÅLLNING MED MARK, VATTEN OCH DEN FYSISKA MILJÖN I ÖVRIGT

Vad som är god hushållning med mark och vatten baseras bland annat på miljöbalkens hushållningsbestämmelser. Där anges att företräde ska ges åt sådan markanvändning som medför en hushållning som är god ur allmän synpunkt. Bestämmelserna omfattar bland annat markområden som har värde eller betydelse för jord- och skogsbruk samt utvinning av värdefulla ämnen och material.

Hushållning med mark- och vatten samt den fysiska miljön i övrigt är ett av de perspektiv som ska uppmärksammas enligt miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar. Naturresurser är de råvaror som vi människor kan nyttja från naturen. Dessa resurser kan vara ändliga eller förnyelsebara. Det är dock alltid viktigt att de nyttjas på ett effektivt och miljöanpassat sätt så att de kan nyttjas även av framtida generationer.

Nuläge och förutsättningar

Odlingsbar mark är en begränsad resurs som kan ge livsmedel, energi och/eller foder. Om jordbruksmarken förvaltas väl kan den generera resurser i tusentals år framöver. I Sverige minskar arealen jordbruksmark successivt varje år⁹.

Jordbruksmarken i kommunen har sakta krympt de senaste trettio åren, från knappt 18 000 hektar till drygt 15 300 hektar. Andelen mark i träda har i sin tur minskat något de senaste åren från 1663 hektar året 2014 till 1517 hektar för året 2021. Antalet jordbruksföretag inom kommunen har från 1981 till 2020 minskat från 283 till 198. En annan trend under åren 2009–2011 är att den ekologiskt odlade jordbruksmarkens yta har ökat med 60 procent, från 622 hektar till 998 hektar. Kommunen har tagit fram en jordbruksmarksanalys som ska användas vid lokaliseringar och bedömningar av olika samhällsintressen, för att undvika omotiverade ingrepp på jordbruksmark och undvika den bästa jordbruksmarken. Analysen är tänkt att utgöra en del i bedömningen kring vilket samhällsintresse som väger tyngst i samband med detaljplaneprocessen men också vid bedömningar av förhandsbesked och bygglov.

Skogsarealen i Strängnäs kommun uppgår till sammanlagt cirka 48 000 hektar, varav den produktiva skogen utgör cirka 80 procent av den totala arealen. Den produktiva skogsarealen upptar cirka 55 procent av kommunens totala landyta. Det motsvarar ungefär samma andelstal som landet i stort.

⁹ Jordbruksmarkens värden. Jordbruksverket, 2020 samt <https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varde>

Mälaren har av Fiskeriverket (numera Havs- och vattenmyndigheten) i sin helhet utsetts som riksintresseområde för fiskerinäringen. I skriften Områden av riksintresse för yrkesfisket (2006:1) anges att alla insjöar som hyser minst två yrkesverksamma fiskare bör klassas som riksintressen. De vattenområden som anses utgöra riksintressen är fångstplatser med omfattande fiskeaktivitet samt lek- och uppväxtområden för kommersiellt viktiga arter. Då det saknas information i tillräcklig grad angående fångstplatser i de stora insjöarna måste hela vattenområdet (i det här fallet Mälaren) anses vara ett riksintresse.

Materialutvinningen i kommunen är idag begränsad till uttag av ballastmaterial i form av naturgrus och bergkrossmaterial. Naturgrus används även som komponent till betongindustrin inom kommunen. Uttag av naturgrus sker företrädesvis vid täkter kring Grundbro söder om Strängnäs stad. Markområdet är en del av Strängnäsåsen som är en isälvsavlagring (rullstensås) som sträcker sig från Strängnäs stad ner till nedre Marvikarna. Utvinning av naturgrus från landets större grusåsbildningar är dock inte acceptabelt i längden då åsarna i de flesta fall utgör mycket goda resurstillgångar i och med dess grundvattenbärande kapaciteter.

Ungefär 80 procent av kommunens drygt 36 000 invånare får sin dricksvattenförsörjning tillgodosedd via det allmänna dricksvattenledningsnätet som tar sitt vatten från Mälaren. Det finns flera potentiella hot mot Mälaren som dricksvattentäkt. Dessa är bland annat utsläpp av kemikalier och avfall från båt- och fartygstrafik, samt på längre sikt saltvatteninträning och andra konsekvenser av klimatförändringarna.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljöbalkens bestämmelser om hushållning med mark och vatten ska tillämpas i planeringen. Enligt 2 kap 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

I 3 kap. 4 § miljöbalken sägs att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Det är således jord- och skogsbruksnäringen som är av nationellt intresse, inte enbart marken. Skogsmark ska så långt som möjligt skyddas från åtgärder som försvårar rationellt skogsbruk.

Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplanen belyser att jordbruk, skogsbruk, fiskerinäringen och materialutvinning är viktiga och ska kunna utvecklas. Jordbruksmark ska särskilt värnas för att bland annat bibehålla dess produktionsförmåga. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

För att hushålla med mark och bevara jordbruksmarken för en långsiktig livsmedelsförsörjning är Strängnäs kommuns målsättning att lösa bebyggelsen på landsbygden på ett mer ordnat sätt genom utpekade landsbygdsnoder. Detta för att undvika allt för spridd bebyggelse. Enligt planen bör den främsta tillkommande bebyggelse på landsbygden som utgångspunkt lokaliseras i anslutning till utpekade landsbygdsnoder och längs utpekade sambandslänkar.

Enligt planen ska kommunen vara restriktiv mot annan markanvändning på brukningsvärd jordbruksmark än den för jordbruksändamål. Den bästa jordbruksmarken ska så långt som möjligt undantas från exploatering. Även inom områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och rörligt friluftsliv, samt inom de delar av Åkers bergslag som angivits för turism och friluftsliv, ska kommunen ha en restriktiv hållning till ny bebyggelse.

Huvudinriktningen för planeringen inom kommunen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter. För att möta tillväxten och en bred efterfrågan av både nya bostadsområden och verksamhetsområden kommer viss jordbruksmark behöva utredas för annan markanvändning. Enligt planen bör det enbart ske i utvecklingsnoder i enlighet med utvecklingsstrategin och fördjupade översiktsplaner. Utanför dessa noder och stråk ska kommunen vara restriktiv mot tillkommande bebyggelseutveckling på jordbruksmark då dessa oftast inte kan bedömas vara av väsentligt samhällsintresse.

De flesta av kommunens utpekade utvecklingsnoder, som består av respektive större tätort, omfattas av fördjupade översiktsplaner. Inom de utpekade utvecklingsnoderna finns ungefär 25 procent av den totala jordbruksmarken, medan övriga 70 procent hamnar utanför utpekade utvecklingsnoder. Landsbygdsnoderna rymmer i sin tur cirka 5 procent av jordbruksmarkerna. Detta innebär att en stor majoritet av kommunens jordbruksmark har ett naturligt skydd genom att inte vara utpekad för utveckling och därmed styrs av riktlinjerna och kraven i översiktsplanens avsnitt om landsbygderna. Det är för övriga 29 procent av jordbruksmarken som intressekonflikter kan uppstå, mellan att antingen bevara brukningsvärd jordbruksmark, eller att främja andra väsentliga samhällsintressen. Det är dock viktigt att notera att av de dessa 29 procent är det endast ett fåtal områden som det planeras utveckling inom (ungefär 6 procent).

När det bedöms finnas ett behov av exploatering på jordbruksmark ska alltid en lokaliseringstudering genomföras som utreder alternativa placeringar. Lokaliseringen på jordbruksmark prövas i flera skeden under planprocessen för att verkligen säkra att den bebyggelse som är mest motiverad möjliggörs på jordbruksmark. Planen beskriver detta på ett utförligt och tydligt sätt. Eventuella intrång i åker- och betesmark utanför kommunens utvecklingsnoder får inte ske om det försämrar förutsättningarna för rationella produktionsenheter eller om det gör att den mest produktiva marken övergår till annan markanvändning.

I planen finns generella krav och riktlinjer för ny bebyggelse på landsbygden, och där står bland annat att ny bebyggelse inte negativt får påverka ett rationellt bedrivande av skogs- och jordbruk. Exempelvis bör inte byggnader möjliggöras på produktionsvärd jordbruksmark, förutom i enstaka fall om det krävs för markens brukande. Vidare lyfts att tillkommande fastigheter och bebyggelse i landsbygderna ska anpassas till och placeras inom eller i direkt anslutning till befintliga bebyggelsestrukturer, samt undvika placering på jordbruksmark. Kommunens jordbruksmarksanalys bedöms som ett bra underlag som minimerar den negativa påverkan på kommunens jordbruksmark.

Omvandling av jordbruksmark för bebyggelse är inte endast en fråga om markanvändningens lämplighet (som den beskrivs i PBL). För att bygga bort jordbruksmark måste kommunen även visa i vilken mån det finns väsentliga samhällsintressen som endast kan tillgodoses genom omvandlingen (enligt reglering i miljöbalken¹⁰). Översiktsplanen beskriver till viss del de väsentliga samhällsintressen som finns vid inanspråktagande av jordbruksmark, men till viss del skjuts detta till kommande skeden.

Omvandling av jordbruksmark till exploaterat område omfattas vanligen av 12 kap. 6 § miljöbalken och ska därmed anmälas till Länsstyrelsen för samråd. Kommunen lyfter att det kan leda till att mark som pekats ut i planen inte kan möjliggöras om inte efterföljande utredningar kan motivera och lyfta fram vikten av just den lokaliseringen.

Skogsmark är precis som jordbruksmark av nationell betydelse vilket innebär att mark som har betydelse för skogsnäringen och som hyser förutsättningar för rationell drift ska skyddas mot åtgärder som påverkar brukandet. Enligt planen ska kommunen verka för att skogsmark påverkas i så liten grad som möjligt vid tätorternas utbyggnad. Förtätningar av befintliga bebyggelseområden behöver

¹⁰ Miljöbalken 3 kap, 4 §: Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

däremot fortsatt kunna prioriteras. I den fortsatta planeringsprocessen behöver de intressekonflikter som kan uppstå inom utpekade utvecklingsområden för tätorterna bemötas i tidigt skede. Översiktsplanen medför ianspråktagande av skogsmark på flertalet ställen, både inom mindre och större områden.

Den utveckling som planen medför bedöms inte påverka fiskerinäringen eller riksintresset för fiskerinäringen i negativ omfattning.

För att nå en god hushållning med naturresurser bör återanvändning av befintliga utvunna resurser möjliggöras och underlättas innan outnyttjade tas i anspråk. Därav lyfts det av planen att kommunen bör inventera och utse möjliga områden för mellanlagring av schaktmassor och rivningsmaterial. Vidare lyfts att uttag av naturgrus normalt ej ska tillåtas från naturgrusåsar. Undantag kan göras för befintliga täkter, för husbehovstäckter och för utvinning som krävs för produkter där ersättningsmaterial inte är möjligt. Absolut förbud bör dock råda vid de avsnitt av grusåsarna som identifierats ha de bästa förutsättningarna för vattenuttag enligt SGU:s inventering, som finns med i kartan för avsnittet om vatten. Slutligen poängterar planen att om större behov uppkommer i framtiden av materialförsörjning inom kommunen, bör detta ske med bergkross och bergmaterial i stället för naturgrusmaterial.

För att säkerställa ett framtida vattenuttag med god kvalitet krävs det enligt planen att råvaran, det vill säga vattenmagasinet, är skyddat från föroreningar ur ett flergenerationsperspektiv. Översiktsplanen lyfter pågående arbete med ett nytt vattenskyddsområde (Gorsinge) med syfte att kunna täcka kommunens behov av dricksvattenförsörjning vid leveransavbrott från Norsborgs vattenverk.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små negativa konsekvenser för hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön. Planen medför irreversibla ianspråktaganden av både skogsmark och till viss del jordbruksmark. På det stora hela är det en liten andel av skogs- och jordbruksmarken som påverkas av bebyggelse, men det kan ha stor påverkan på lokala värden. Översiktsplanen har även vägledning som mildrar de negativa effekterna av den exploatering som sker på jord- och skogsbruksmark. Huvudinriktningen för planeringen inom kommunen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter, vilket minimerar behovet av att ianspråkta jungfrulig mark. Kommunen har på ett tydligt sätt beskrivit hur processen med ianspråktagande av jordbruksmark ska gå till och motiverar på ett övergripande sätt det väsentliga samhällsintresset. Det finns bra övergripande intentioner och ställningstaganden kopplat till hushållning med vatten, det saknas dock riktlinjer och tillräcklig vägledning för hur detta ska säkerställas.

8.2 KOMMUNAL EKONOMI

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som tar hänsyn till en kommunal ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning.

Nuläge och förutsättningar

Enligt kommunens årsredovisning för 2021 är det ekonomiska utfallet starkt. Kommunkoncernen redovisar ett positivt resultat med 246 miljoner kronor vilket är en ökning med 35 miljoner kronor jämfört med 2020 och bättre än budgeterat. Sett över en femårsperiod har kommunkoncernens finansiella ställning stärkts vilket bland annat reflekteras i förbättrad soliditet. Det beror på förbättrad konjunktur, högre befolkningstillväxt och högre skatteintäkter, men även de senaste årens aktiva ekonomistyrning med stöd av den långsiktiga ekonomiska planen har enligt kommunen bidragit.

På lång sikt är dock den demografiska utvecklingen med hög befolkningstillväxt och gradvis förändrad åldersstruktur en faktor som riskerar att påverka kommunens ekonomi negativt enligt kommunens egen bedömning. Strängnäs kommun har haft en positiv befolkningsökning de senaste åren. Mellan

åren 2018–2021 var befolkningsökningen i Strängnäs kommun den åttonde högsta i landet med 6,6 procent. Kommunen prognostiserar för en fortsatt befolkningsökning under de kommande åren och fram till 2030 bedöms att befolkningen ökar med 2,18 procent i genomsnitt per år, om inga stora förändringar sker på grund av rådande konjunkturläge. Samtidigt förväntas andelen yngre och äldre öka i relation till den arbetsföra befolkningen vilket bedöms försämra den demografiska försörjningskvoten. Befolkningsstrukturen i Strängnäs kommun skiljer sig i vissa mått från rikets. Andelen av de allra yngsta individerna är något lägre i Strängnäs än i riket, medan andelen i skol- och gymnasieåldern är något högre. Strängnäs har dock färre personer i åldern 20–34 år, relativt rikets nivå. Frånsett de allra äldsta har Strängnäs högre andelar än riket vid ålder om runt 45 år och däröver.

Sammantaget påverkar detta skatteintäkterna samtidigt som behovet av investeringar ökar som en effekt av ökad efterfrågan på välfärd som skola och äldreomsorg. Den viktigaste intäkten, precis som i alla andra kommuner, är kommunalskatten som utgör cirka 80 procent av kommunens intäkter. Dessa intäkter påverkas av befolkningsförändringen och skatteunderlagets utveckling. Kommunens största kostnader utgörs av löner för främst de huvudsakliga verksamheterna, skola, vård och omsorg. Utöver detta påverkas kommunen direkt eller indirekt av lokalhyror, ränteläge, energipriser med mera.

Hela kommunkoncernen står därför inför en höjd investeringsnivå samtidigt som resurserna måste hanteras ansvarsfullt. Strängnäs har därför i likhet med många andra växande kommuner stora utmaningar framöver avseende finansiering och genomförande av de investeringar som krävs för att möta de ökade behoven. Kommunens investeringsnivå fram till 2025 beräknas därför bli högre jämfört med åren innan vilket förväntas påverka både soliditeten och självfinansieringsgraden negativt. Kommunen beräknar att soliditeten sjunker till 28 procent 2025 vilket är en försämring med 5,8 procentenheter från 2022 men fortfarande högre än kommunens riktlinjer på 25 procent 2030. För att soliditeten ska vara kvar i nivå med riktlinjerna krävs att kommunens långsiktiga resultatnivå uppgår till som lägst två procent av skatteintäkterna, goda resultat i bolagen och en fortsatt mycket aktiv investeringsplanering.

På grund av investeringarna under de närmaste åren förväntas även självfinansieringsgraden för kommunens egna investeringar minska och uppgå till 48 procent 2025 enligt kommunens bedömning. Det kan jämföras med 2016 då självfinansieringsgraden var 100 procent. De senaste årens goda resultat innebär att investeringarna tillfälligt kan finansieras genom nyttjande av tidigare års överskott, men det förutsätter fortsatt budgetdisciplin och aktiv ekonomistyrning.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

De så kallade Flerårsplanerna är Strängnäs kommuns främsta styrdokument för att uppnå Kommunallagens (11 kap. 1 §) krav på att kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. När flerårsplanen har fastställts går styrningen vidare till de politiska nämnderna som har uppdraget att i verksamhetsplaner redovisa sina mål och sin ekonomi. Därefter tar samtliga kontor inom förvaltningen vid och redogör förväntningarna för sin organisation. Uppföljningen av flerårsplanen görs kontinuerligt genom månadsrapporter, delårsrapporter och årsredovisning.

Kravet på god ekonomisk hushållning har i Strängnäs kommun tolkats och formulerats i tre centrala och övergripande mål:

- *Ekonomisk hushållning handlar om att styra ekonomin både i ett kortare och ett längre tidsperspektiv. Om kostnaderna i ett längre perspektiv överstiger intäkterna innebär det att kommande generationer får betala för denna överkonsumtion.*
- *Kommunallagen innefattar även krav på att resurserna i verksamheten används till rätt saker och att de utnyttjas på ett effektivt sätt. Därför ska även för verksamheten anges mål och riktlinjer som är av betydelse för god ekonomisk hushållning. God ekonomisk hushållning i*

Strängnäs kommun innebär att kommunen och dess bolag ska ha en stabil ekonomi för att kunna möta nedgångar och kriser i samhällsekonomin.

- *God ekonomisk hushållning innebär att såväl finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås.*

För att dessa mål om god ekonomisk hushållning ska kunna uppnås har kommunen tagit fram ett antal kriterier, och ett viktigt kriterium är att soliditeten över en längre period utvecklas i positiv riktning. Kommunfullmäktige beslutade i augusti 2019 att kommunkoncernens soliditet 2030 ska vara 25 procent. Genom detta kan kommunen öka sitt finansiella handlingsutrymme för framtiden. Kommunen har bedömt att målet 25 procent kommer att uppnås redan 2022, men för att soliditeten ska behållas krävs att kommunen har en långsiktig resultatnivå på lägst två procent av skatteintäkterna.

Ett annat viktigt kriterium är självfinansieringsgraden där kommunen har ett mål på 100 procent. Kommunens inriktning är att investeringarna ska ha en hög självfinansieringsgrad så att kommunen inte ska behöva ta lån. På grund av den demografiska utvecklingen och behovet av investeringar bedömer kommunen att de närmaste åren kommer att vara utmanande. För att kunna uppnå god ekonomisk hushållning är det därför viktigt att kommunkoncernen vårdar effekterna av högkonjunkturen och de ökade skatteintäkterna genom att arbeta med långsiktig ekonomisk planering och en aktiv ekonomistyrning. Kommunen påtalar också i de så kallade flerårsplanerna och i årsredovisningarna att nettokostnadsutvecklingen behöver ligga i nivå med förväntad skatteintäktsutveckling.

Översiktsplanens konsekvenser

I översiktsplanen framgår att kommunen ska verka för en långsiktig befolkningstillväxt på 1,5 procent per år, vilket ger möjlighet att förena de investeringar och åtgärder som behövs med en hållbar utveckling. Befolkningstillväxten leder till ökade behov av samhällsservice i form av barnomsorg, skolor, sjukvård, idrottsanläggningar och mötesplatser och enligt planen kommer investeringsbehovet på medellång sikt (till 2030) vara relativt omfattande. Själva plandokumentet är i sig inte tillräckligt som underlag för att göra en bedömning av planförslagets långsiktiga kommunalekonomiska konsekvenser, kommunens övriga underlag vägs också in.

Precis som framgår av planen kan de stora och mer komplicerade projekten innebära höga kostnader för kommunen, som till exempel dimensioneringen av dagvattensystemen, vilket i förlängningen riskerar att försämra kommunens ambitioner att upprätthålla god ekonomisk hushållning vilket i Strängnäs kommun bland annat innebär en hög självfinansieringsgrad, en soliditet på lägst 25 procent och att det långsiktiga resultatet uppgår till lägst 2 procent av skatteintäkterna. Redan nu förväntas investeringsnivån bli högre fram till 2025 jämfört med åren innan vilket påverkar både soliditeten och självfinansieringsgraden negativt.

Å andra sidan förefaller kommunens utgångspunkt vara att utvecklingen hålls samman mot en tätare och mer sammanhållen stad med utgångspunkt i befintliga strukturer med tätorter och starka sambandslänkar. Utvecklingsstrategin är att fortsätta stärka utvecklingen runt kommunens järnvägsstationer i Strängnäs stad och Läggesta/Marielund med Mariefred och Åkers styckebruk. Det bidrar till att utbyggnaden av tätorterna kan ske inom en 3–5 kilometer zon runt stationslägen och genom kompletteringsbebyggelse inom befintliga bebyggelsestrukturer. Det möjliggör hållbar tillväxt, med nyttjande av befintliga samhällsinvesteringar i bland annat service och anläggningar samt hållbara färdssätt, där cykel och kollektivtrafik utgör merparten av resorna mot stationslägena för vidare pendlingsresor. Det stärker också möjligheten att fler på ett enkelt och kostnadseffektivt sätt kan nås av hållbara transporter, skolbussar eller ruttplanerad hemtjänst och färdtjänstresor samt att mer storskaliga VA-tjänster via befintliga VA-stråk kan nyttjas. Den strategin, det vill säga att utnyttja den befintliga bebyggelse- och infrastrukturen, stärker kommunens möjligheter att växa kommunalekonomiskt effektivt.

Översiktsplanen kommer också ställa krav på strategiska prioriteringar och en nyckelfaktor för det och kommunalekonomisk hållbar utveckling är att kommunen fortsätter att fortlöpande analysera den kommunala utvecklingen genom den långsiktiga ekonomiska planen (LEP) som innehåller flera långsiktiga ekonomiska aspekter inom en rad områden som finansiering av större investeringar, långsiktiga finansiella analyser (LFA) och en aktiv ekonomistyrning. Det förutsätter också att befolkningsprognoserna och de långsiktiga finansiella analyserna uppdateras kontinuerligt med relativt täta intervall och att de långsiktiga bedömningarna sträcker sig längre än till 2030.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra risk för små negativa konsekvenser inledningsvis för den kommunala ekonomin. Positiva konsekvenser kan dock förväntas på sikt till följd av markförsäljning och ökade skatteintäkter om det sker en befolkningsökning av personer i arbetsför ålder. Det finns dock en otydlighet om bebyggelseordning, prioriteringar och vilka investeringsbehov som finns i kommunen. Om befolkningen på sikt ökar kan översiktsplanen på längre sikt medföra positiva konsekvenser.

8.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NÄRINGSLIVET

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen tar hänsyn till och bidrar till ett rikt näringsliv i fråga om krav på service, lokaler och näringslivets behov i övrigt.

Nuläge och förutsättningar

Strängnäs kommuns näringsliv har under de senare årtiondena förändrats från att ha dominerats av bioteknik- och verkstadsindustri till att bestå av större delar logistiketableringar i form av centrallager. Vid sidan av de större företagen i kommunen finns även ett mångsidigt utbud av mellanstora och mindre verksamheter.

Större befintliga industriområden finns främst vid södra infarten till Strängnäs stad. I industriområdet Gorsingeskogen vid södra infarten mot E20 är stora logistikverksamheter dominerande, medan bilservice, byggarbete och företagen Skanska och Pfizer är betydande inslag i området Storängen längre norrut mot staden.

I Åkers styckebruk ligger de historiska bruken Åkers styckebruk, där det nu tillverkas valsar för stålindustrin. I samhället finns även sågverket Sandåsa Timber.

Lättare verksamheter, kontor och handel finns mer utspritt i kommunen men några kärnområden är gula rosornas företagsby, gamla regementsområdet och handel/kontor kring Trädgårdsgatan och Storgatan i Strängnäs stad. I Mariefred finns verksamheter i form av kontor, tjänsteföretag och handel främst i stadskärnan kring Rådhusorget och längs Storgatan. I Stallarholmen finns Gula Industrihuset som inrymmer ett antal mindre verksamheter.

Det centrala läget i Mälardalen gör att kommunen är en attraktiv boendeort med närhet till arbetsmarknader i Eskilstuna, Västerås och Stockholm. En stor andel av kommunens befolkning pendlar till arbeten och utbildningar i andra närliggande kommuner.

Medelinkomstnivån i kommunen är något högre än Sveriges genomsnitt. Arbetslösheten i kommunen 2021 var cirka 6,3 procent. Något lägre än rikets genomsnitt som är 7,0 procent.

I Svenskt Näringslivs årliga enkätstudie av företagsklimat ger företagarna i Strängnäs kommun betyget 3,90 i sammanfattande omdömen¹¹. Genomsnittsomdömet i Sverige är 3,43. Exempel på andra kommuners bedömningar inom regionen är Eskilstuna (3,35), Västerås (3,20) och Enköping (3,05).

¹¹ <https://www.foretagsklimat.se/strangnas> (2022)

Strängnäs kom på plats 25 av Sveriges 290 kommuner vilket är den näst bästa placeringen Strängnäs kommun fått under de drygt 10 år som undersökningen har genomförts.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

För att ”stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag” arbetar Strängnäs kommun utifrån flera olika planer och strategier. I syfte att förbättra tillväxten av arbetstillfällen har kommunen nyligen antagit den så kallade Etableringsplanen med utgångspunkt från kommunens konkurrensfördelar respektive utvecklingsområden.

Sedan tidigare finns även projektet Attraktionskraft som är Strängnäs kommuns strategi för ett bra företagsklimat som är tänkt att ta steget vidare med arbetet med att förbättra företagsklimatet för näringslivet. Målet är att utveckla mötet mellan näringslivet och kommunen, effektivisera myndighetsutövningen och samordna besöksnäringens aktörer. Strategin är uppdelad i fyra fokusområden: Attityder – Värdskap & bemötande, Matchning & kompetens, Affärsmässig kommun samt Dialog & möten. Varje område har ett tydligt syfte, mål och aktiviteter som utvecklas och tas fram över tid.

Det mellankommunala samarbetet Fyra Mälarstäder och planens utvecklingsstrategi är viktiga eftersom de sätter en gemensam riktning för kommunerna kring Mälaren.

Även Mälardalsrådets En Bättre Sits, som är det transportpolitiska samarbetet mellan de sju länen Stockholm, Uppsala, Västmanland, Örebro, Sörmland, Östergötland och Gotland, är viktigt. Arbetet koordineras av Mälardalsrådet, med Mälardalsrådets styrelse som formell ägare, uppdragsgivare och remissinstans. Parterna i En Bättre Sits arbetar tillsammans för en sammanhållen, hållbar region med infrastruktur och kollektivtrafik som underlättar människors vardag och stärker näringslivet.

Översiktsplanens konsekvenser

I översiktsplanen finns flera förslag som sannolikt stärker tillväxten och befintligt företagsklimat samtidigt som effekterna på miljön beaktas. Bland annat bör lokalisering av tillkommande verksamheter ske med beaktande av gods- och persontransporter. I planen framgår att verksamheter med stora behov av godstransporter i huvudsak ska lokaliseras i direkt anslutning till E20 och/eller järnvägen.

Arbetsstäta verksamheter (företag med många anställda) som inte är av störande karaktär, exempelvis kontor och andra tjänsteföretag, bör i huvudsak lokaliseras inom 1,5 kilometers avstånd från järnvägsstationer eller andra knutpunkter med mycket goda kollektiva anknäringar till järnvägsstationerna.

Handeln är en viktig del av stadskärnornas utbud och ska ges goda möjligheter att utvecklas. Målet för planeringen av kommunens detaljhandel är att alla invånare ska ha en god tillgänglighet till dagligvaruhandel, även mindre dagligvarubutiker och annan service, med ett minimum av belastning på miljön och tillgång till sällanköpshandel inom ett rimligt avstånd. Öppna gator som går igenom handelsområden skapar effektiva kundflöden. Kommunen har dock svårt att tidsbestämma möjliga etableringar och annan service och verksamheter eftersom ställningstaganden för handelsutvecklingen i olika områden utgår från förväntad tillväxttakt och exploateringsgrad för bostäder.

Fysiskt kan samverkan mellan befolkning och näringsliv stärkas genom kollektivtrafik, gång- och cykelvägar och digital infrastruktur mellan stad och land. Översiktsplanen lyfter också vikten av att utveckla vägnätet där bland annat Riksväg 55 mellan Strängnäs och Björndammen är viktigt som en regional länk för näringslivet och arbetsmarknaden. Andra objekt som nämns i Strängnäs är till exempel Enköpingsvägen (Väg 976) och Regementsgatan. Ett annat exempel är att kommunen ska verka för att Gorsingehamns användningsområde som hamn för gods kan fortsätta för att möjliggöra för framtidens transportbehov hos kommunens företag och näringsliv. Samt att möjliggöra för stickspår

för gods via Svealandsbanan vid Storängen såväl som potentiell koppling till Gorsingeberget via nuvarande Åkersspår.

Som nämndes ovan finns det flera förslag i planen som sannolikt kommer att stärka tillväxten och befintligt företagsklimat. Dessutom har kommunen utformat ett antal strategier inom ramen för "Etableringsplanen" och "Attraktionskraft för ett bättre företagsklimat". Prioriterade effekter av kommunens etableringsplan tillsammans med önskad förflyttning utifrån ett visionsarbete har tagits fram. Bland annat ska "utbildningsnivån höjas" genom att "säkra den framtida kompetensförsörjningen och skapa större möjligheter för kunskapsintensiva branscher att etablera sig" samt "prioritera mer kunskapsintensiva tjänsteföretag".

I översiktsplanen saknas dock konkreta förslag på hur förflyttningen ska gå till och hur målen i visionsarbetet ska realiseras. Därmed är det också svårt att göra djupare bedömningar av planens konsekvenser för näringslivet i närtid och på lång sikt. På grund av det går det inte heller att bedöma vilken typ av åtgärder som kommunen planerar realisera och vilka konsekvenser det får på näringslivet och kommunens ekonomi.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små till måttliga positiva konsekvenser för aspekten förutsättningar för näringslivet.

9. KUMULATIVA EFFEKTER

Kumulativa effekter uppstår när flera olika effekter samverkar med varandra. Det kan handla om att olika typer av effekter från en och samma verksamhet samverkar eller att effekter från olika verksamheter samverkar. Exempelvis kan både buller och luftföroreningar innebära hälsoeffekter. Ett annat exempel kan vara när en skyddsvärd naturmiljö påverkas både av utsläpp till vatten och av att markyta tas i anspråk.

Kumulativa effekter kan beskrivas som effekter som samverkar på olika sätt. De kan vara antingen additiva, synergistiska eller motverkande. En additiv effekt uppstår när två eller flera effekter tillsammans leder till en effekt som är lika stor som summan av de individuella effekterna. Detta kan exempelvis handla om ett grundvattenuttag ur en och samma grundvattenreservoar. Effekten av uttaget blir lika stort som summan av de båda uttagen.

En synergistisk effekt är en effekt där kombinationen blir större än summan av de enskilda aktiviteterna. Detta kan exempelvis vara ett utsläpp av både näring och varmvatten till ett vattendrag. Kombinationen av dessa orsakar en algbloomning och en minskad syrehalt som är större än den additiva effekten av var och en för sig.

9.1 KLIMAT

Kumulativa effekter avseende klimat beskriver översiktsplanens konsekvenser för klimatpåverkan i kommunen, exempelvis genom utsläpp av växthusgaser, samt hur översiktsplanen anpassar samhället till den oundvikliga påverkan som ett förändrat klimat för med sig, och som i grund botten beror på klimatpåverkan.

En tätare bebyggelse kan förstärka effekterna av höga temperaturer och värmeböljor, och samtidigt öka dagvattenflöden till följd av att tidigare genomsläppliga ytor delvis hårdgörs. Gröna ytor och buffertzoner, både i och utanför bebyggelsen, kan motverka dessa effekter genom att verka temperaturreglerande och dessutom omhänderta och rena dagvatten samt fördröja större vattenmängder vid skyfall. Grönområden motverkar också ras, skred och erosion.

Översiktsplanen har ambitionen om ett minskat transportbehov, främst genom att koncentrera invånarna till de större orterna i kommunen, där det redan finns en del samhällsservice, samt minskade utsläpp från de transporter som förekommer, bland annat genom att förbättra förutsättningar för utökad kollektivtrafik och gång- och cykel. Detta kan påverka infrastrukturen i stort, bostadsbebyggelse samt natur- och kulturområden.

9.2 MILJÖ

Med kumulativa effekter för begreppet miljö avses här hur planens sammantaget påverkar kommunens gröna och blåa områden, det vill säga områden som inte är ianspråktagna för mänskliga aktiviteter, samt dessa områdens tillstånd och kvaliteter.

Huvudinriktningen för planeringen inom kommunen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter. Enligt planen bör det enbart ske i utvecklingsnoder i enlighet med utvecklingsstrategin och fördjupade översiktsplaner. Utanför dessa noder och stråk ska kommunen vara mer restriktiv mot tillkommande bebyggelseutveckling på jordbruksmark då dessa oftast inte kan bedömas vara av väsentligt samhällsintresse. Där av utnyttjas markresurserna relativt effektivt och intrång i och ianspråktagande av natur- och grönområden begränsas. Å andra sidan innebär en del av utvecklingen att delar av gröna områden tas i anspråk och försvinner.

I kombination med klimatförändringen kan synergistiska effekter uppstå som rentav påverkar statusklassningen av berörda vattenförekomster. Detta till följd av högre temperaturer och mer avrinning som förstärker processer som styr övergödning. En växande befolkning med ökat transportbehov riskerar att ytterligare påverka både gröna och blåa områden negativt.

Ökat omhändertagande av både avloppsvatten och dagvatten förbättrar sannolikt tillståndet i vattenförekomsterna. Även om påverkanskällor försvinner i samband med att nya fastigheter anslutning till kommunalt VA kommer påverkan fortsättningsvis pågå från områden som inte anslutits, och som inte exploateras.

9.3 BEFOLKNING OCH HÄLSA

Förutsättningarna för god hälsa kan bland annat bero på vilka störningsmoment av olika slag som befolkningen utsätts för, samt hur tillgängligheten till rekreation, återhämtning och upplevelser ser ut.

Planen bedöms inte innebära någon risk för negativa konsekvenser till följd av klimatförändringar, så som översvämningar samt ras och skred. Bevarande och förstärkande av grönområden samverkar således med klimatanpassningar i samhällsplaneringen. Bostadsnära grönytor motverkar också till negativ påverkan från exempelvis trafik genom att rena luften och dämpa buller. I samband med ny bebyggelse och exploatering kommer markförorenningar att åtgärdas, vilket ytterligare minskar risken för negativ påverkan på människors hälsa.

10. ALTERNATIV

Bedömningarna i kapitel 6–8 har gjorts jämfört med nuläget. I detta kapitel beskrivs nollalternativet, det vill säga, miljöns sannolika utveckling om planen inte antas samt alternativa utformningar och avfärdade alternativ.

10.1 NOLLALTERNATIVET

Miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs benämns ofta som *nollalternativet*. För denna översiktsplan har bedömningen för nollalternativ gjorts mot ett framskrivet nuläge, dvs. en utveckling i

linje med den nu gällande översiktsplanen, med hänsyn tagen till de beslut som fattats sedan den antogs. Bedömningen är gjord utifrån samma horisontår som valts i miljöbedömningen, år 2040.

Plan- och bygglagen säger att alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan. Dess aktualitet och ambitioner om genomförande ska beslutas varje mandatperiod av kommunfullmäktige i en så kallad planeringsstrategi. Regeln är ny och ska tillämpas för första gången efter valet år 2022. Alla kommuner ska senast i september 2024 ha beslutat om sin första planeringsstrategi.

För Strängnäs översiktsplan, så utgörs nollalternativet av kommunens befintliga översiktsplan, ÖP 2014. Utan en aktuell översiktsplan fortskrider utvecklingen utan tillräcklig vägledning och styrning i övergripande prioriteringar och enskilda ärenden. Detta innebär att efterföljande detaljplanering såväl som bygglovshantering kan ta längre tid. Bostäder riskerar att inte placeras på lika strategiskt valda platser eftersom det saknas övergripande riktlinjer och ramverk för samhällsbyggnadsprocessen. I stället kommer marknadskrafterna att styra mer, vilket gör att bostäder fortsatt kommer byggas men i lägre takt.

En av de större skillnaderna mellan ÖP2014 och den uppdaterade översiktsplanen ÖP2040 är att den nya översiktsplanen innehåller en tydligare beskrivning och styrning utifrån utvecklingsstrategin. Utan dessa förtydliganden och en uppdaterad översiktsplan uppstår en situation där den planerade utvecklingen och dess fördelning inom kommunen kan ske mer spontant fördelat över hela kommunen, vilket leder till att den strategiska utgångspunkten som ska utgå ifrån en hållbar struktur riskerar förloras. Detta kan bland annat leda till ökat antal körda kilometer med bil från bostäder i mer perifera lägen, dyrare kostnader för samhällsservice och svårare att uppnå en ekonomisk hållbarhet på grund av ökade kostnader för färdtjänst, skolskjuts och dyrare infrastruktursatsningar. Utan en styrning till kommunens utvecklingsområden/bebyggelsekoncentrationer och förbättrade samband ökar även risken för att jungfrulig mark behöver tas i anspråk, vilket riskerar påverkan på kommunens grönsstruktur och jordbruksmark.

Den föreslagna inriktningen och hanteringen av infrastruktur, landsbygdsutvecklingen såväl som hanteringen av jordbruksmark är exempel på områden som inte bedöms få en förtydligad styrning med nollalternativet, vilket leder till att intressekonflikter kan uppstå i efterföljande skeden och får lösas i respektive enskilt fall utan en övergripande viljeinriktning och styrning.

Nollalternativet bedöms ge en vag och otydlig vägledning och medge en mer spridd bebyggelse än planen. Översiktsplanen bedöms ha tydligare riktlinjer och ge mer vägledning för de flesta aspekter, samt medföra en mer koncentrerad bebyggelse. Sammantaget bedöms de negativa effekterna och konsekvenserna vara större i nollalternativet jämfört med det nu aktuella planen.

10.2 AVFÄRDARDE ALTERNATIV

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt regelverket resonera kring alternativa utformningar samt avfärdade alternativ. Planen utgörs av ett förslag på rumslig struktur, mark- och vattenanvändning. Det är detta förslag som har konsekvensbeskrivits.

Ett klagörande av avfärdade alternativ bidrar till förståelsen av den föreslagna planens egenskaper och konsekvenser. Det är även viktigt att komma ihåg att planen är en uppdatering av nuvarande översiktsplan och inte ett framtagande av en helt ny översiktsplan.

I framtagandet av den nuvarande översiktsplanen, ÖP2014, gjordes avvägningar mellan olika intressen som ibland konkurrerar med varandra. Exempel på frågor som diskuterats är behovet av mindre kompletteringar intill befintliga bebyggelsestrukturer på olika håll i kommunen mot nyttan av att göra samlade större satsningar. En annan fråga har handlat om avvägningen mellan att utnyttja Strängnäs stads potential och att prioritera områden där marknadsförutsättningarna inte är fullt lika goda. Även fördelarna med att koppla samman olika delar av kommunen har vägts mot värdet av stora sammanhängande grönområden.

I planen används endast ett scenario, kallat framtidsscenario, till skillnad från ÖP2014 som hade flera scenarion. Detta för att den strategiska planeringen ska utgå och sträva mot endast ett mål och också underlätta framtida revideringar utifrån processen med en rullande översiktsplanering. Detta innebär att flertalet scenarion från ÖP2014 valts bort. Flera av de tidigare scenariona bedömdes inte längre vara aktuella att utgå ifrån eller att styra mot utifrån olika skäl. Syftet med de bortvalda alternativen är att skapa en översiktsplan som har en tydligare styrning. Vidare är även tanken i översiktsplanen att utgå ifrån ett scenario och utveckla eller förändra detta utifrån tänket med en rullande översiktsplaneprocess.

10.2.1 Tidigare förslag av ÖP 2040

Från samrådhandling till granskningshandling har inga större förändringar av planen gjorts. Kategorin "utredningsområden-verksamheter" har lagts till i mark-och vattenanvändningskartan, Gorsingeberget.

Mark- och vattenanvändningskartan har utöver detta även kompletterats med några lager som förtydligar exempelvis våtmarksområden, tätortsnära naturområden, vattenskyddsområden med mera. Utöver detta så har även flera ställningstaganden förtydligats kopplat till bland annat natur, vatten, kulturmiljö och mötesplatser. För att se samtliga genomförda ändringar se kommunens samrådsredogörelse.

Från granskningshandling till antagandehandling har inga större förändringar av planen gjorts. En del redaktionella ändringar har genomförts. Andra ändringar som har bäring på HKBN är bland annat att vattenkapitlet har uppdaterats med tydligare riktlinjer kopplat till MKN och att den nya vattenplanen antagits. För att se samtliga genomförda ändringar se kommunens särskilda utlåtande.

11. ÖVERSIKTSPLANEN OCH MILJÖKVALITETSMÅLEN

I detta kapitel görs en översiktlig bedömning av på vilket sätt planens genomförande bidrar till, eller motverkar, att de nationella miljö kvalitetsmålen nås. Bedömningen är översiktlig, men kan ändå tjäna som ett stöd i en diskussion om planens egenskaper och vilka delar som behöver vidareutvecklas i de följande faserna i översiktsplaneprocessen.

Det s.k. generationsmålet i den svenska miljöpolitiken är att "...till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser." Arbetet tar stöd i 16 miljö kvalitetsmål. Arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet utgör grunden för den nationella miljöpolitiken. Miljö kvalitetsmålen med preciseringar ska ge en långsiktig målbild för miljöarbetet och fungera som vägledning för hela samhällets miljöarbete, såväl myndigheters, länsstyrelser, kommuners som näringslivets och andra aktörers.

Av de 16 miljö kvalitetsmålen bedöms fyra inte vara relevanta för översiktsplanen, eftersom inriktningar samt föreslagen mark- och vattenanvändning bara i begränsad omfattning påverkar om målen nås, givet de preciseringar som finns. Dessa mål är: Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Hav i balans och levande kust och skärgård och Storslagen fjällmiljö.

För resterande tretton miljö kvalitetsmål görs nedan en bedömning av hur översiktsplanens genomförande påverkar möjligheterna att dessa ska kunna nås. Bedömningen redovisas i Tabell 1.

Bedömningen illustreras på följande sätt:

Planen bedöms bidra till måluppfyllelse.

Planen varken bidrar eller motverkar möjligheterna att nå målet.

Planen motverkar måluppfyllelse.

Tabell 1. Översiktsplanens bidrag till miljö kvalitetsmålen.

Miljö kvalitetsmål	Bedömning	Motivering
Begränsad klimatpåverkan		Planen bedöms medföra ökade utsläpp genom ett ökat byggande av såväl bostäder, lokaler och infrastruktur. Planens målsättningar ligger i linje med Sveriges internationella åtagande och såväl strategier som riktlinjer för efterföljande planering finns formulerade. Planen speglar dock inte till fullo klimatfrågans dignitet och den omställning i samhällets alla system som måste till om nationella och internationella mål ska nås. Planen bedöms motverka måluppfyllelse kopplat till begränsad klimatpåverkan.
Frisk luft		Planen bedöms varken motverka eller bidra till målet.
Gifrfri miljö		Planen lyfter att man i områden med misstanke om föroreningar ska genomföra undersökningar och att åtgärder ska vidtas för att säkerställa markens lämplighet. Viss utveckling sker i områden där det idag finns föroreningar vilket med rätt tillvägagångssätt kan leda till positiva konsekvenser. På sikt kan planen bidra till att uppnå målet om gifrfri miljö.
Ingen övergödning		Översiktsplanen tillsammans med de övriga strategiska dokumenten har en stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till kommunens blåstruktur och ger förslag på åtgärder. Att planen pekar ut lämpliga områden för våtmarksåtgärder bedöms som positivt. Planens åtgärder kopplat till ytvatten bedöms bidra till måluppfyllelse.
God bebyggd miljö		Planen innebär förbättringar jämfört med nuläget och bedöms därför bidra till måluppfyllelse.
Ett rikt växt- och djurliv		Enligt planens övergripande mål ska planeringen i Strängnäs ske på sådant sätt att den övergripande grönstrukturen och förutsättningar för biologisk mångfald stärks. Kommunen har tagit fram en kartläggning av kommunens grönstruktur och det är tydligt vilka områden som är värdefulla. Planen lyfter att bevarande av områden med höga värden för den biologiska mångfalden ska värderas högt inom kommunens planeringsarbete. Vidare lyfts att i samband med arbeten som syftar till att förändra markanvändningen ska tillämpliga inventeringar göras för att säkerställa att inga hotade djur eller växter påverkas på ett oacceptabelt sätt. Planen innebär dock att områden med höga naturvärden kan påverkas negativt men det bedöms finnas ställningstaganden som mildrar de negativa konsekvenserna. Planen bedöms sammantaget varken bidra eller motverka till målet.
Levande sjöar och vattendrag		Översiktsplanen tillsammans med de övriga strategiska dokumenten har en stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till kommunens blåstruktur och ger förslag på åtgärder. Att planen pekar ut lämpliga områden för

Miljö kvalitetsmål	Bedömning	Motivering
		våtmarksåtgärder bedöms som positivt. Planens åtgärder kopplat till ytvatten bedöms bidra till måluppfyllelse.
Grundvatten av god kvalitet		Översiktsplanen tillsammans med de övriga strategiska dokumenten har en stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till kommunens blåstruktur och ger förslag på åtgärder. Att planen pekar ut lämpliga områden för våtmarksåtgärder bedöms som positivt. Planens åtgärder kopplat till ytvatten bedöms bidra till måluppfyllelse.
Myllrande våtmarker		Våtmarkers värden och funktioner uppmärksammas kopplat till dess funktion som kolsänka. I planen beskrivs även att våtmarker ska restaureras och lämpliga platser pekas ut i karta. Planen bedöms bidra till målet.
Levande skogar		Planen visar viss medvetenhet kring skogens värden och är tydlig med att naturvärden i skogen bör bevaras och att tätortsnära skogar särskilt bör värnas. Översiktsplanen tillsammans med kommunen skogsbruksplan bedöms ge vägledning till hur dessa värden ska tas tillvara. Skogsmark tas i anspråk för bebyggelse. På det stora hela bedöms planen bidra till målet.
Ett rikt odlingslandskap		Planen visar viss medvetenhet kring de värden som finns i odlingslandskapet och är tydlig med att dessa värden ska värnas samt att jordbruksmarken ska fortsätta brukas. Kommunen har på ett tydligt sätt beskrivit hur processen med anspråkstagande av jordbruksmark ska gå till och motiverar på ett övergripande sätt det väsentliga samhällsintresset samt att de har ett bra och tydlig jordbruksmarksanalys som underlag. Viss jordbruksmark tas dock i anspråk för bebyggelse. Planen bedöms varken motverka eller bidra till målet.
Bara naturlig försurning		Påverkan sker främst genom kväveoxider från trafiken. Planen har en prioritetsordning av trafikslag och ambitionen är att kommunens framtida trafikökning ska ske inom hållbara transportmedel som kollektivtrafik eller gång och cykel. Planen medger dock utveckling på landsbygden där bilen antas fortsatt vara viktig. Planen bedöms varken motverka eller bidra till målet.

12. FORTSATT ARBETE

I arbetet med hållbarhetsbedömningen har behov och utvecklingsmöjligheter identifierats som framstår som viktiga att arbeta vidare i med den fortsatta planeringen, utifrån de övergripande målsättningar som finns för planeringen. Förslag på fortsatt eller fördjupat arbete beskrivs kortfattat nedan, utan inbördes ordning.

12.1 MILJÖFRÅGOR

- Kommunen bör vidare utreda och avsätta ytor för fördröjnings- och dagvattendammar i hela kommunen.
- Det kan med fördel tas fram lokala åtgärdsprogram för hur man ska stärka den gröna infrastrukturen och biologiska mångfalden i kommunen.
- Ta fram verktyg och vägledning för att mäta, värdera och följa upp tillståndet för biologisk mångfald och grön infrastruktur i kommunen.

- Se över möjligheten att skydda större sammanhängande natur och grönområden som är av vikt för biologisk mångfald. Säkerställ att dessa områden har fungerande ekologiska nätverk mellan sig. Jämför med EU:s mål om att 30 procent av naturen ska vara skyddad.
- Utred var i kommunen potentialen för överföring från bil till kollektivtrafik är hög, och hur det ska prioriteras i den kommande planeringen.
- Med den beslutade utvecklingen på landsbygden, bör en hållbar struktur eftersträvas i hög grad även utanför de större tätorterna. Alternativt bör kraftfulla åtgärder sättas in där förutsättningar finns för ett högt förflyttande av bilanvändandet till kollektivtrafik i och mellan tätorterna för de invånare som inte är beroende i lika hög grad av privat bilåkande. Det skulle kunna bidra till att det totala antalet körda mil kan minskas något, alternativt inte öka i lika hög skala samtidigt som kommunen växer med fler invånare.
- Kommunen bör ta fram riktlinjer och resonemang kring verksamhetsområdets klimatpåverkan inför kommande etableringar.
- Lämpliga platser för pendlarparkeringar bör utredas.

12.2 SOCIALA FRÅGOR

- Kommunen bör ta fram en övergripande bullerkartläggning som kan användas som underlag i framtida planering för att säkerställa en hälsosam och god bebyggd miljö. Underlaget kan redovisa bullerutsatta områden där ny bostadsbebyggelse bör undvikas. Samt även var och vilka åtgärder som det finns behov av i befintliga miljöer.
- Kommande översyn av kommunens grönplaner behöver synkas mot det övergripande ramverk som översiktsplanen beskriver.
- I kommunens arbete med EST (Effektiv samordning för trygghet) bör underlag och kartläggning av otrygga platser tas fram samt åtgärdsförslag.
- Ta fram underlag och kartlägg var det finns behov av åtgärder kopplat till tillgänglighet för kommunens samtliga grupper.

12.3 EKONOMISKA FRÅGOR

- Ta fram en ekonomisk genomförandeplan som studerar konsekvenserna av översiktsplanen och utvecklingsstrategin.
- Fortsätta att kontinuerligt ta fram konsekvensanalyser av den kommunala ekonomins utveckling på lång sikt utifrån scenarier med olika antaganden om demografi, sysselsättning, skatteunderlag samt investeringsbehov och hur det påverkar kommunens resultat- och balansräkning nedbrutet på kostnader, överskottsmål, självfinansieringsgrad och soliditet.
- Utveckla de finansiella analyserna genom att förlänga prognoshorisonten längre än 2030.
- En av nyckelfaktorerna för bra planeringsberedskap är befolkningsprognosen och därför uppmanas kommunen att kontinuerligt uppdatera befolkningsprognosen i syfte att minska risken för felbedömningar.
- Utforma konkreta förslag utifrån kommunens visionsarbete inom ramen för arbetet med Etableringsplanen i syfte att gå från ord till handling.

13. UPPFÖLJNING AV KONSEKVENSER

Enligt miljöbalkens sjätte kapitel 11§ finns bestämmelser om att de miljökonsekvenser som uppmärksammas i konsekvensbeskrivningen följs upp. Många av de konsekvenser av den nya översiktsplanen som identifierats i denna hållbarhetsbedömning är osäkra och övergripande. Detta

beror dels på den långa tidshorizonten som de bedöms mot, dels för att flera frågor endast bör och kan bedömas i sin helhet i kommande, mer detaljerade, planerings- och beslutsprocesser. Därför rekommenderas att ett uppföljningsprogram avseende planens konsekvenser bör upprättas och beslutas. Enligt lagkravet är det endast de betydande miljöaspekterna som ska följas upp. För att främja en hållbar utveckling rekommenderas dock att samtliga betydande konsekvenser som uppmärksammas i hållbarhetsbedömningens kapitel 6–8 ges plats i den kommande uppföljningen.

Uppföljningsprogrammet bör vara strukturerat så att omfattning, tillvägagångssätt och tidsutsträckning framgår tydligt. Vidare bör programmet även ange vilken förvaltning eller vilket kommunalt bolag som ansvarar för respektive moment i uppföljningen, hur dokumentationen ska göras och till vilken instans som avrapportering ska ske. Uppföljningen bör inte vara begränsad till tillståndsbeskrivningar och effekter, exempelvis luftkvalitet, resvanor och markanvändning. I stället bör uppföljningen även inkludera faktorer tidigare i orsakskedjan, exempelvis inflyttning, tillkommande bebyggelse samt beslut om kollektivtrafiksystemets utveckling. Därigenom säkerställer kommunen att en framförhållning upprätthålls och möjliggör samtidigt att nödvändiga åtgärder för att parera en negativ utveckling kan vidtas innan de negativa effekterna uppträtt.

För att säkerställa kostnadseffektivitet bör uppföljningen av översiktsplanens konsekvenser samordnas med annan pågående uppföljning i kommunen, framför allt uppföljningen av budgeten. Kommunens budget kan även kompletteras med ett separat kapitel tillägnat planens genomförande. Under detta kapitel kan resultatet av uppföljningen löpande redovisas.

14. REFERENSER

Boverket, karta över riksintressen

Grönplan del A (Antagen av kommunfullmäktige 2014-09-29)

Grönplan del B1 (Antagen av kommunfullmäktige 2009-10-26)

Grönplan del B2 (Antagen av kommunfullmäktige 2009-08-03)

Grönplan del B3 (Antagen av kommunfullmäktige 2015-11-30)

Jordbruksmarkens värden, Jordbruksverket, 2020.

Klimat- och energiplan för Strängnäs kommun (Antagen av kommunfullmäktige 2021-04-26)

Regional handlingsplan för gröinfrastruktur i Södermanlands län. Beslutad 2018-12-13.

Riksskogstaxeringen (hämtat 2021-12-14) <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/riksskogstaxeringen/>

Riktvärden för buller från väg- och spårtrafik vid befintliga bostäder. 2016 (rev. 2017), årn NV.08465–15, Naturvårdsverket.

Riskhantering i detaljplaneprocessen- riskpolicy för markanvändning intill transportleder för farligt gods. Länsstyrelserna Skånes län, Stockholms län och Västra Götalands län. September 2006.

Samrådsredogörelse Översiktsplan 2040, Strängnäs kommun

Skyddad natur, kartverktyg Naturvårdsverket.

SLB-analys, luftföroreningskartor (hämtat 2021-01-14) <https://www.slb.nu/slbanalys/luftfororeningskartor/>

Stadsbyggnads- och kulturmiljöprogram för Strängnäs kommun (2012)

Särskilt utlåtande, Översiktsplan 2040, Strängnäs kommun

Sörmlandskartan, Länsstyrelsen (hämtat 2023-01-18) <https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=7b933d2ea9084c4dab4bfe38dd87f7ec>

Trafikstrategi 2040 (Godkänd av PBN 2012 -11-06)

Utsläpp av luftföroreningar i Sverige – fördjupad trendanalys av historiska och framtida utsläpp av luftföroreningar. Rapport: 6915. Naturvårdsverket, 2020.

Vattenplan (Antagen av kommunfullmäktige 2018-09-24)

VISS, Vatteninformationssystem Sverige.

Översiktsplan 2014, Strängnäs kommun

VI ÄR WSP

WSP är en av världens ledande rådgivare och konsultbolag inom samhällsutveckling. Med cirka 50 000 medarbetare i över 40 länder samlar vi experter inom analys och teknik, för att framtidssäkra världen.

Tillsammans med våra kunder tar vi fram innovativa lösningar för en mänsklig, trygg och välfungerande morgondag. Så tar vi ansvar för framtiden.

wsp.com

WSP Sverige AB
Box 71
581 02 Linköping
Besök: S:t Larsgatan 3

T: +46 10 7225000
Org nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
wsp.com

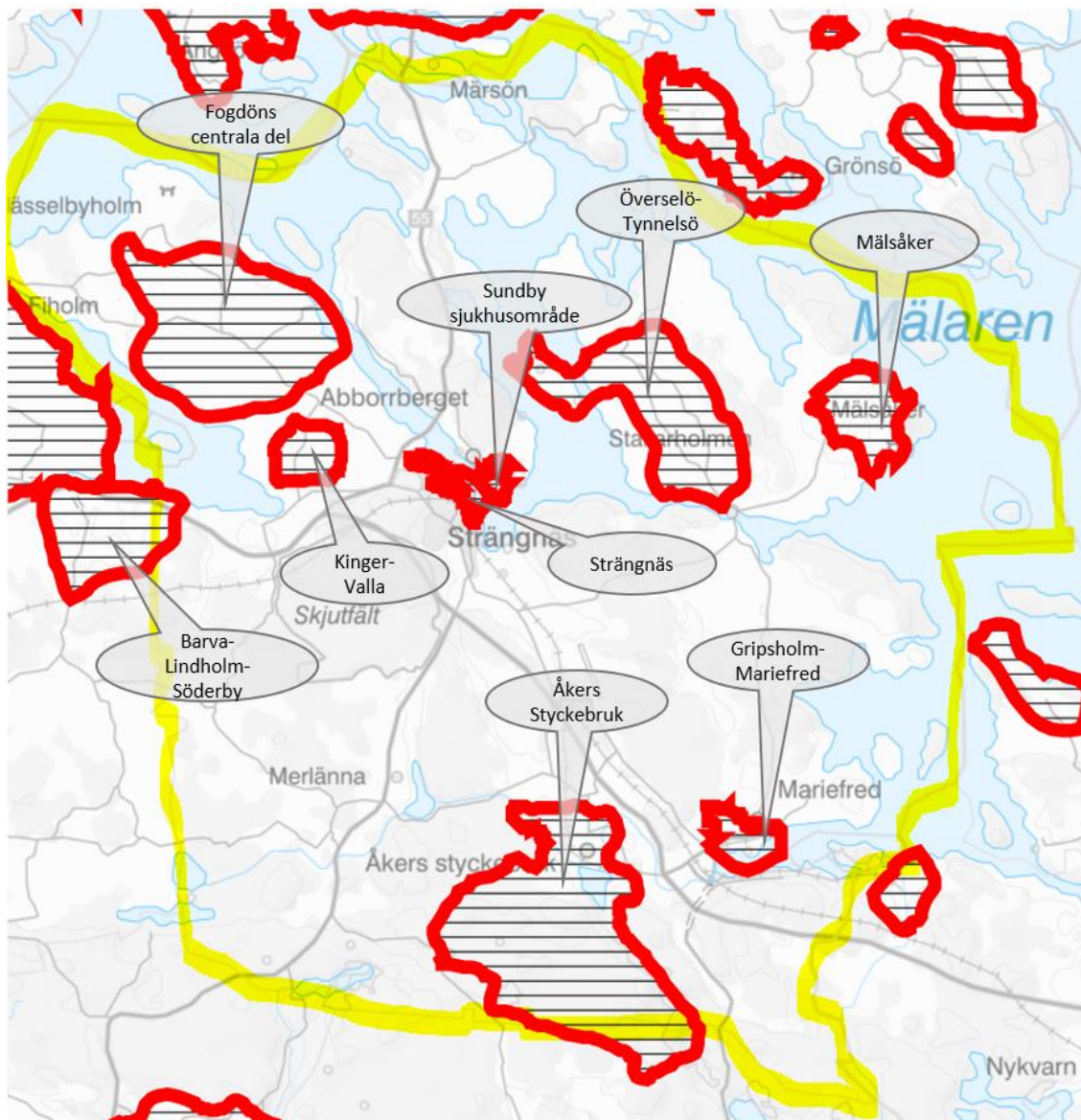

BILAGA 1. RIKSINTRESSEN OCH ANDRA OMRÅDESSKYDD

I detta avsnitt beskrivs riksintressen och andra skyddade områden inom kommunen som bedöms vara relevanta för hållbarhetsbedömningen.

Riksintresse kulturmiljövård

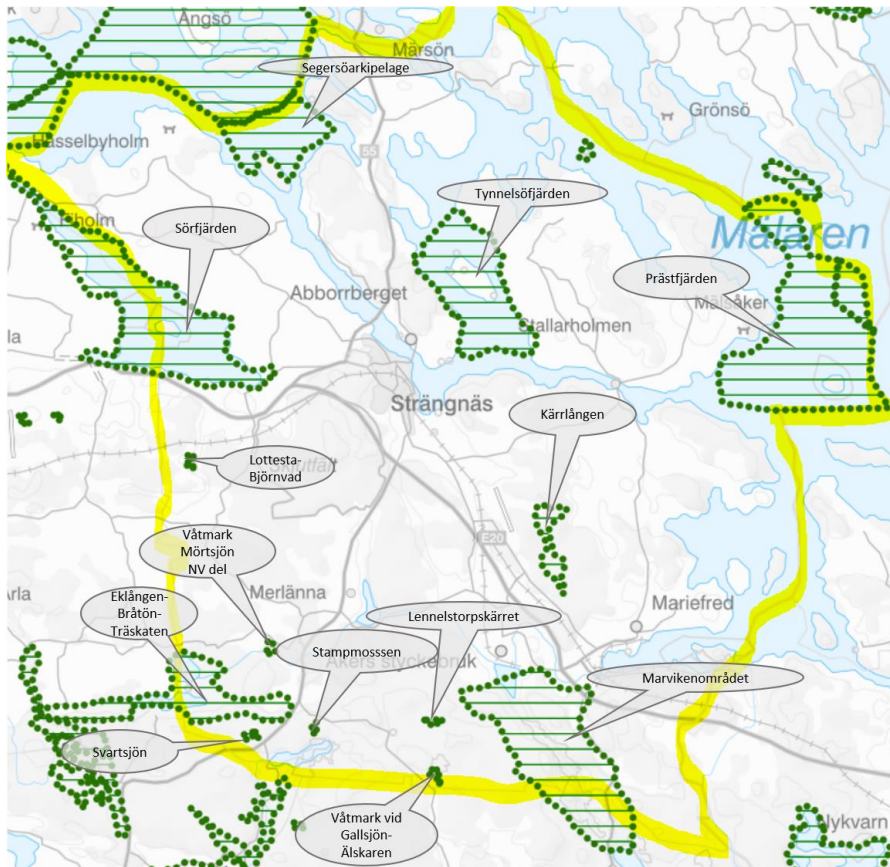
I Strängnäs kommun finns 9 områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. miljöbalken, se Figur 8.

Figur 8. Områden av riksintresse för kulturmiljövård i rött. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021

Riksintresse för Naturvård

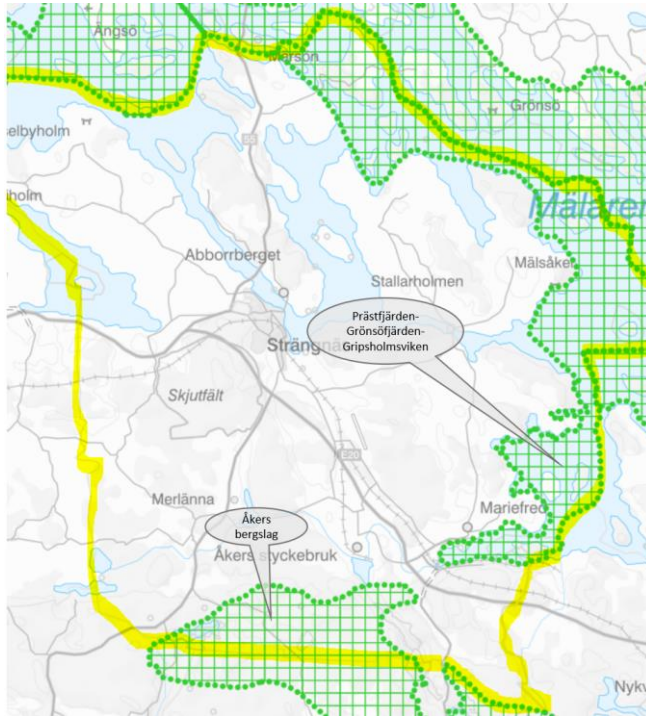
I Strängnäs kommun finns 13 områden av riksintresse för naturvården enligt 3 kap. miljöbalken, se Figur 9.

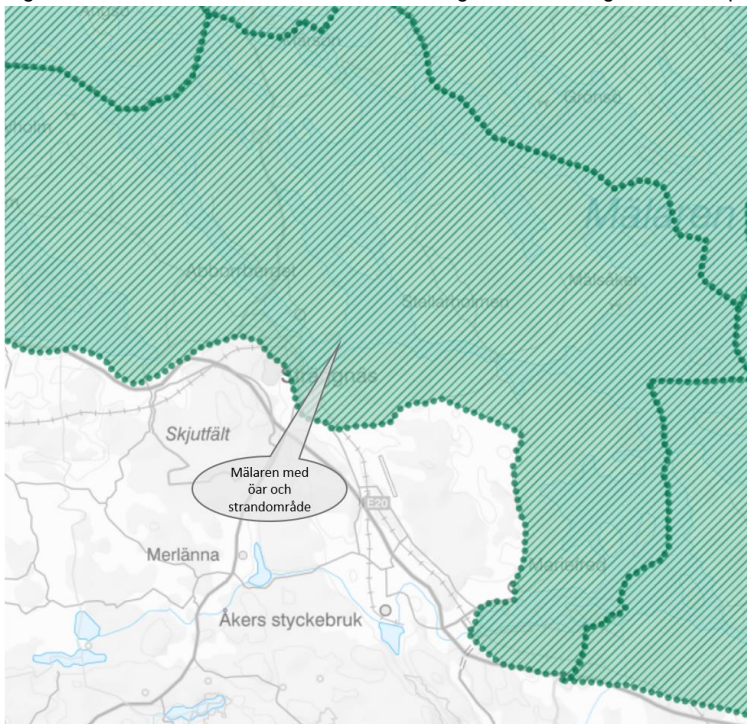
Figur 9. Områden av riksintresse för naturvård i grönt. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

Riksintresse för friluftslivet

Kommunen har två riksintressen för friluftslivet, Prästfjärden-Grönsöfjärden-Gripsholmsviken och Åkers bergslag, enligt 3 kap 6 § MB, se Figur 10. Det finns även ett område som utgörs av riksintresse för det rörliga friluftslivet och turismen, Mälaren med öar och strandområden, enligt 4 kap 2 § MB, se Figur 11.

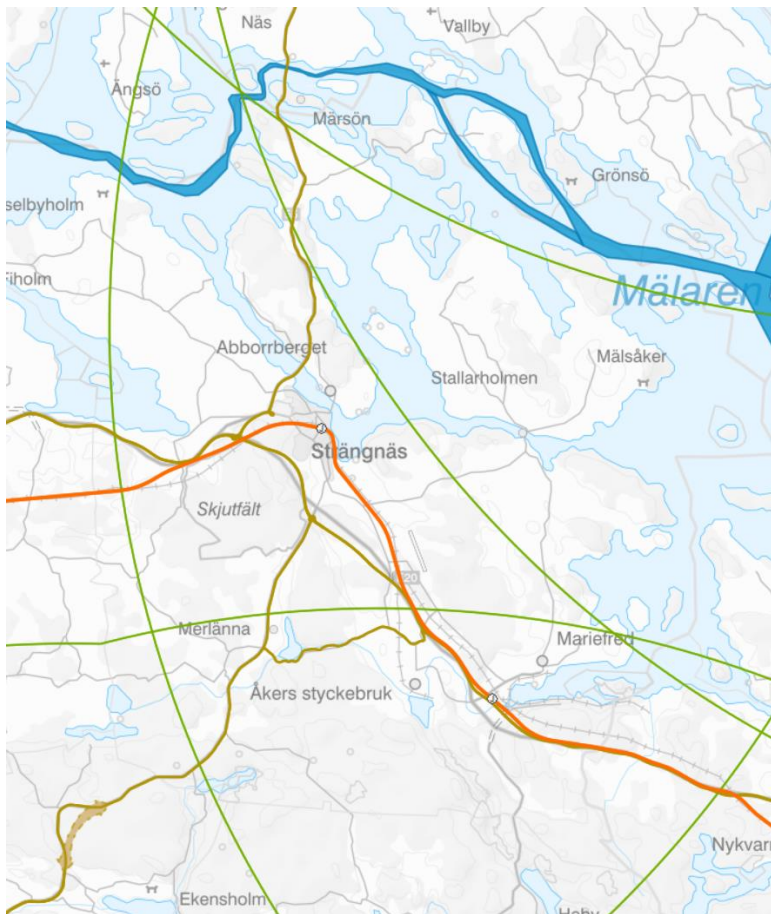
Figur 10. Områden av riksintresse för friluftsliv i grönt. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

Figur 11. Områden av riksintresse för det rörliga friluftslivet i grönt. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

Riksintresse för kommunikationer

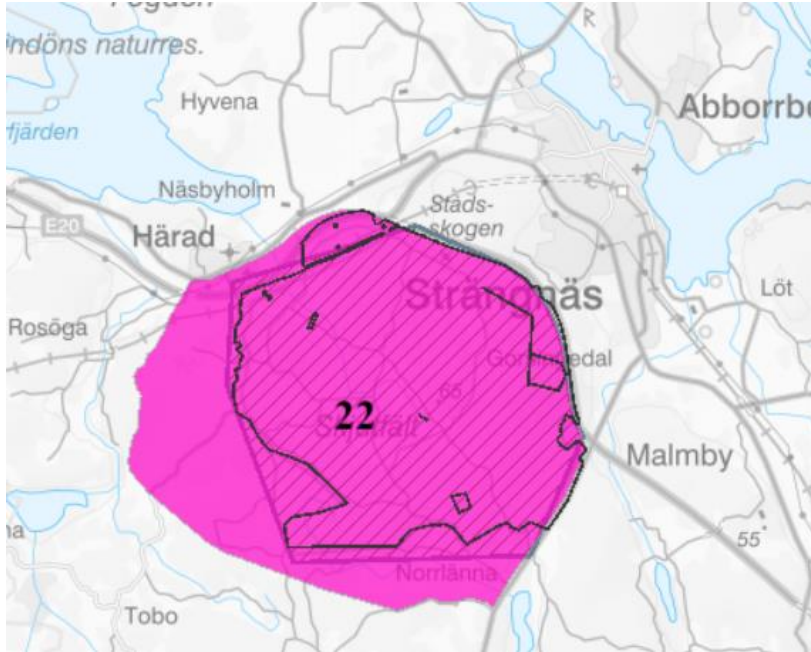
Trafikverket har pekat ut vissa vägar, järnvägar, hamnar, sjöfarter och flygplatser som utgör riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. miljöbalken, se Figur 12. De vägar som är av riksintresse är E20 och riksväg 55. Riksväg 910 har nyligen utretts i en remiss om att eventuellt få förändrad klassning och därmed ej längre vara aktuellt som riksintresse. Det slutgiltiga utfallet efter den remissen har ännu inte klargjorts av Trafikverket. Järnväg av riksintresse är Svealandsbanan. Det finns ett område strax utanför Strängnäs kust som är av riksintresse för sjöfarten, farled 901 och 902. Det finns även ett MSA-område (Minimum Sector Altitude) för Bromma, Arlanda, Skavsta och Uppsala flygplats.

Figur 12. Riksintressen för kommunikation inom kommunen. I brunt syns väg, orange järnväg, blått visar farleden och de gröna strecken MSA områden som är skyddsområde kring flygplatserna Bromma, Arlanda, Skavsta och Uppsala. Källa: Boverket, 2021.

Riksintresse för totalförsvaret

I Strängnäs kommun finns ett område utpekad av Försvarsmakten som influensområde riksintresse, riksintresse/område av betydelse och område med särskilt behov av hinderfrihet enligt 3 kap. miljöbalken, se Figur 13. Området är beläget i den sydvästra delen av tätorten Strängnäs.

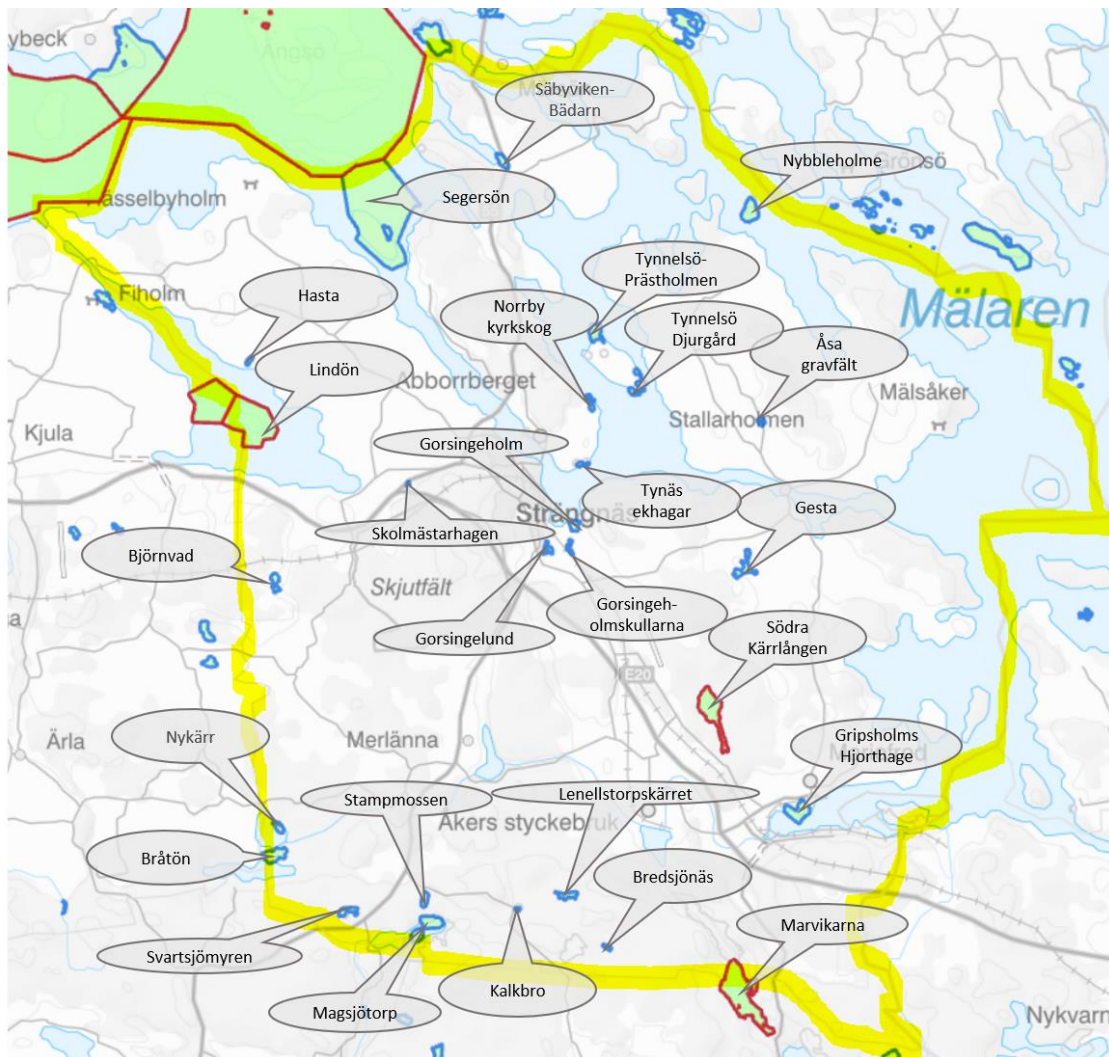
Figur 13. Riksintressen för totalförsvaret innanför svart linje. Rosa område är påverkansområde buller eller annan risk enligt MB 3 kap 9. Källa: Boverket, 2021.

Riksintresse för yrkesfiske

Hela Mälaren utgör riksintresse för yrkesfiske enligt 3 kap. miljöbalken.

Natura 2000

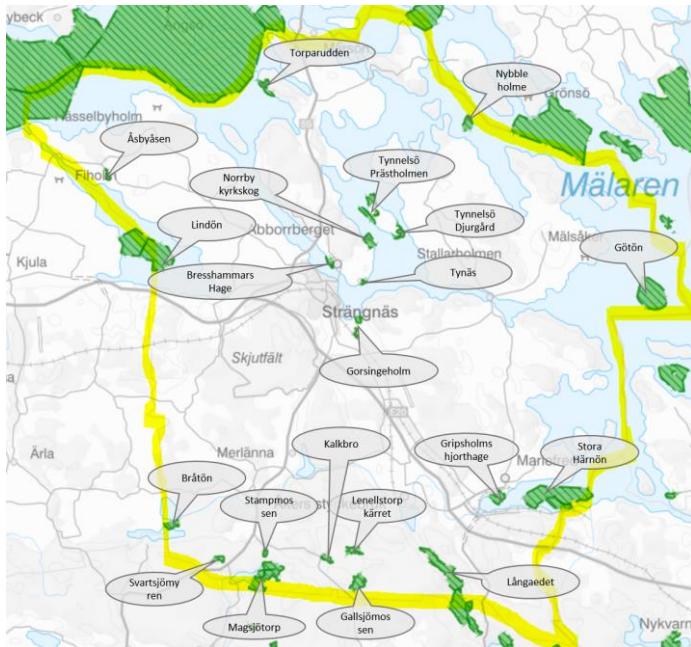
I Strängnäs kommun finns det 27 Natura 2000-områden, se Figur 14. De är skyddade enligt 4 kap. miljöbalken.

Figur 14. Natura 2000-områden inom Strängnäs kommun, blå områden är skyddade enligt art- och habitatdirektivet och röda områden enligt fågeldirektivet. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Boverket, 2021.

Naturresevat och tillträdesförbud

Det finns 21 naturresevat i kommunen, se Figur 15. Reservaten är utspridda i hela kommunen och varierar i storlek. Ett av reservaten, Bresshammars Hage, är kommunala reservat. Flera av områdena omfattas även av andra skydd som exempelvis riksintresse för naturvård och Natura 2000. Ett område söder om Åkers styckebruk omfattas av tillträdesförbud, se Figur 16. Tillträdesförbudet är tidsbestämt och infaller under en bestämd period varje år i syfte att bevara fågelfaunan.

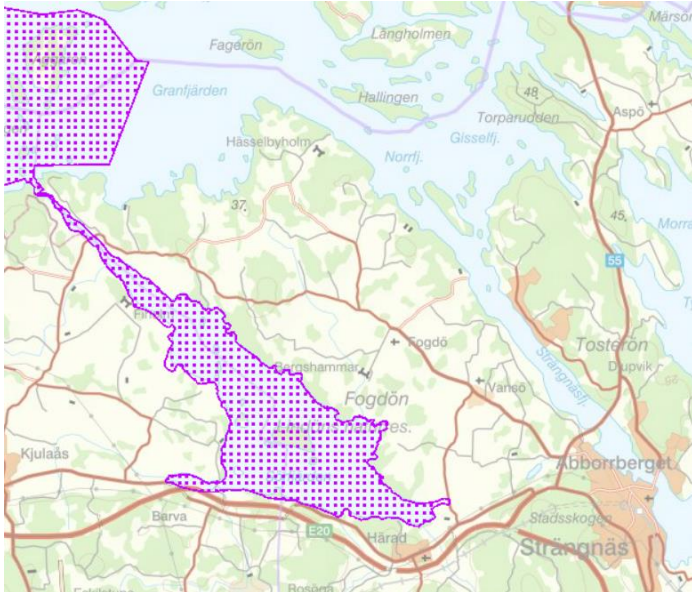
Figur 15. Naturresevat inom Strängnäs kommun markerade i grönt skrafferat. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

Figur 16. Områden som omfattas av tillträdesförbud är markerade i rött skrafferat. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

Ramsar områden

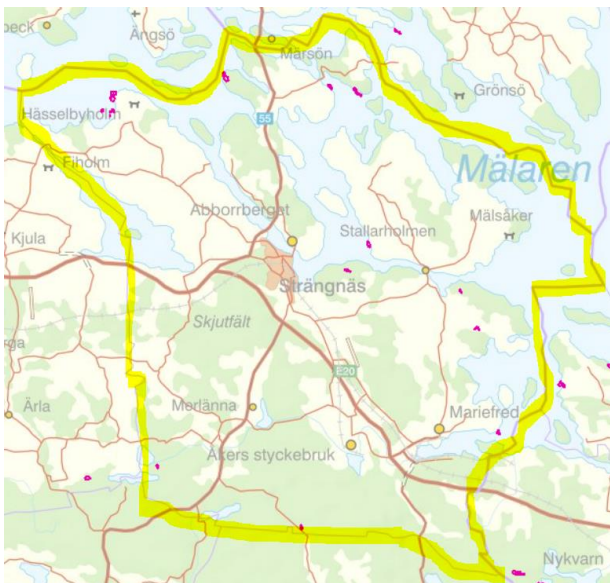
Asköviken-Sörfjärden är klassad som RAMSAR-område, vilket betyder att det är ett våtmarksområde som skyddas av våtmarkskonventionen, se Figur 17.

Figur 17. Områden som klassas som RAMSAR-område är markerat i lila. Källa: Naturvårdsverket, 2021

Naturvårdsavtal

I kommunen finns ett antal naturvårdsavtal (7 kap 3 § Jordabalken), se Figur 18. Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal mellan staten/kommunen och markägaren i syfte att bevara och utveckla ett områdes naturvärden. Det gäller ofta mark som kräver naturvårdsanpassad skötsel och är ett bra komplement till övriga skyddsformer.

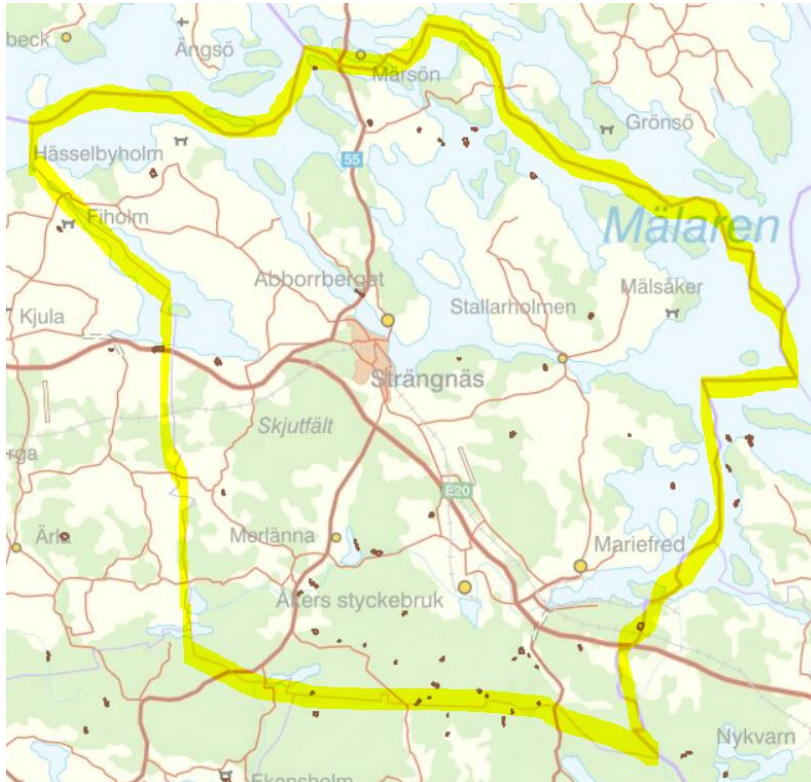
Figur 18. Områden som omfattas av naturvårdsavtal är markerade i rosa. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

Strandskydd

Det generella strandskyddet är 100 meter men längs med vissa delar av Mälaren är skyddet utvidgat till 300 meter.

Biotopskyddade naturmiljöer

I kommunen finns ett flertal skogliga biotopskyddade områden, se Figur 19.

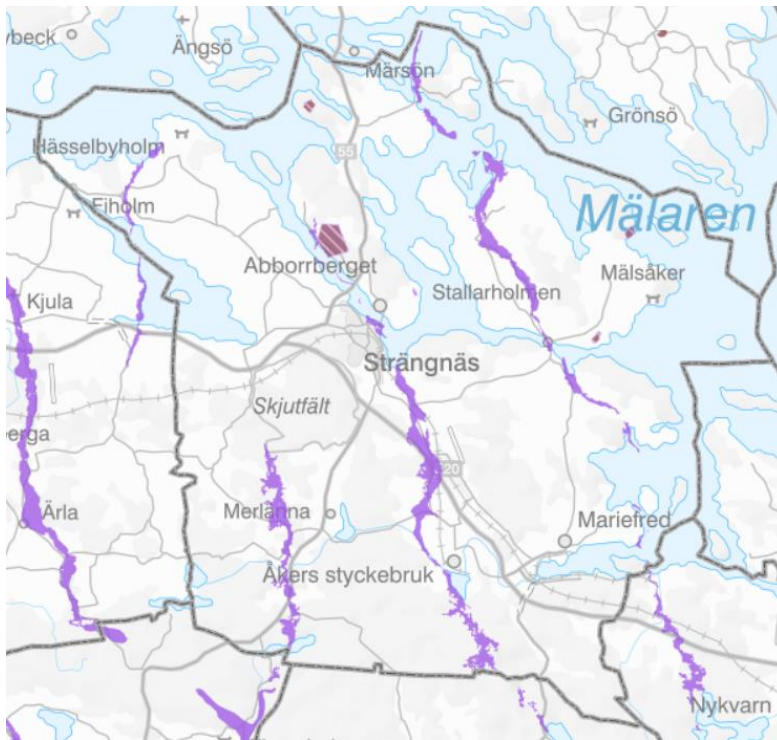
Figur 19. Skogliga biotopskyddade områden markerat i brunt. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

Vattenförekomster

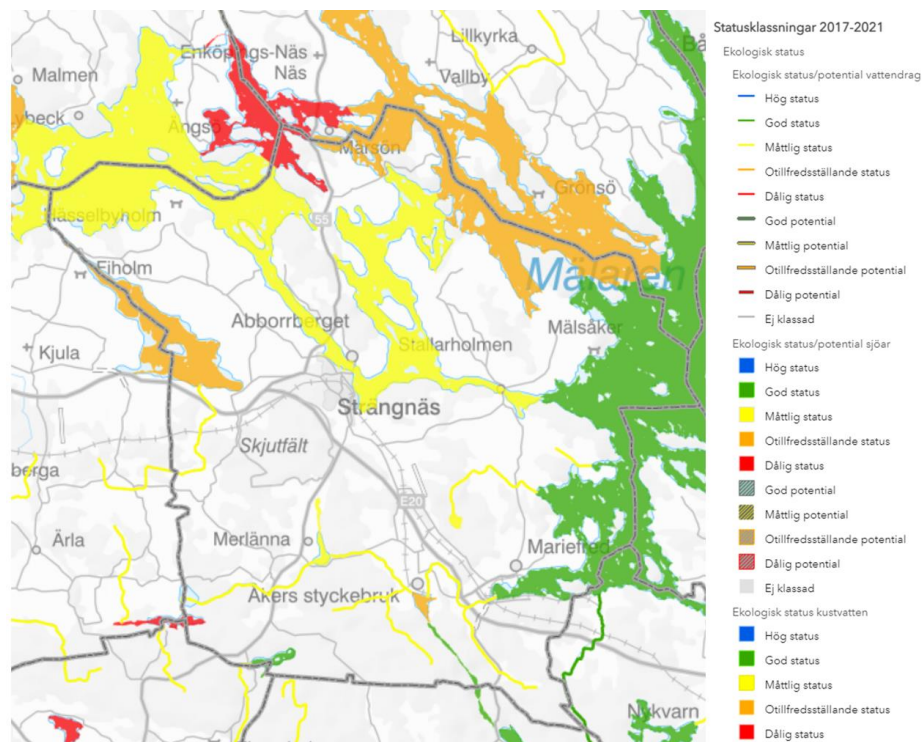
Det finns totalt 27 ytvattenförekomster och 40 grundvattenförekomster i Strängnäs kommun, se Figur 20 och Figur 21. Ytvattenförekomsterna utgörs av 16 sjöar och 11 vattendrag. Majoriteten av alla ytvattenförekomster har måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status, se Figur 22 och Figur 23. Samtliga av kommunens 40 grundvattenförekomster har god kemisk och kvantitativ status.

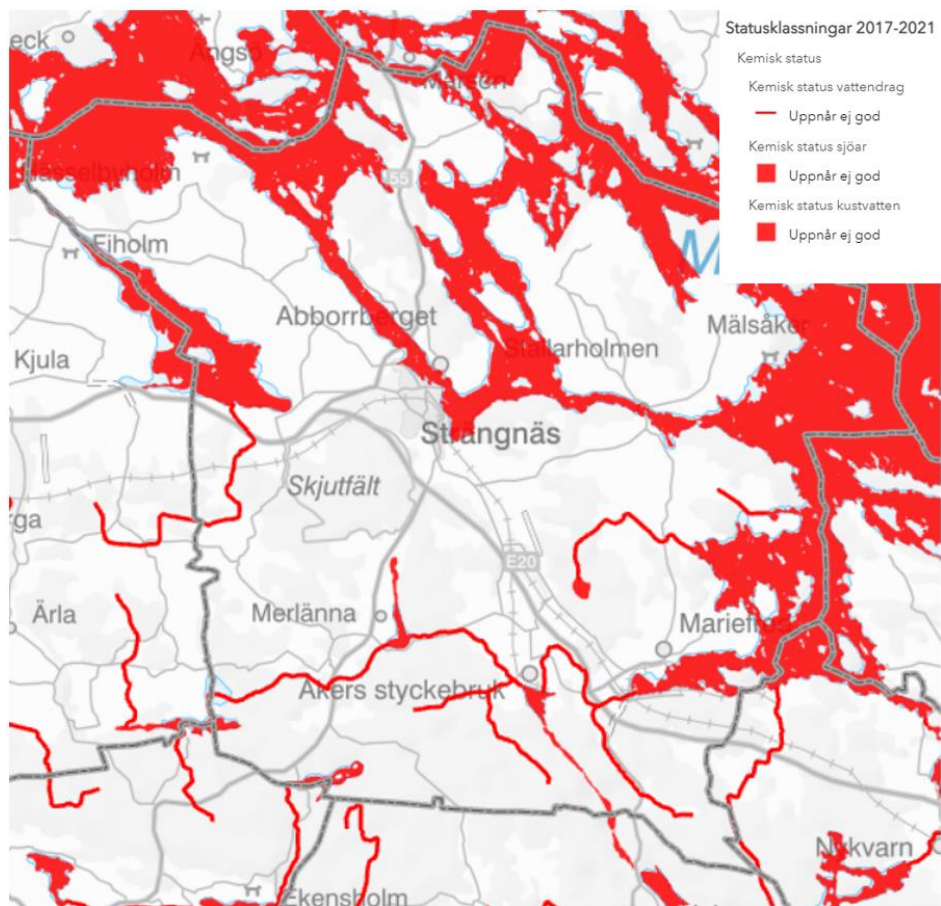
Figur 20. Ytvattenförekomster i Strängnäs kommun. Källa: VISS, 2021.

Figur 21. Grundvattenförekomster i Strängnäs kommun. Källa: VISS, 2021.

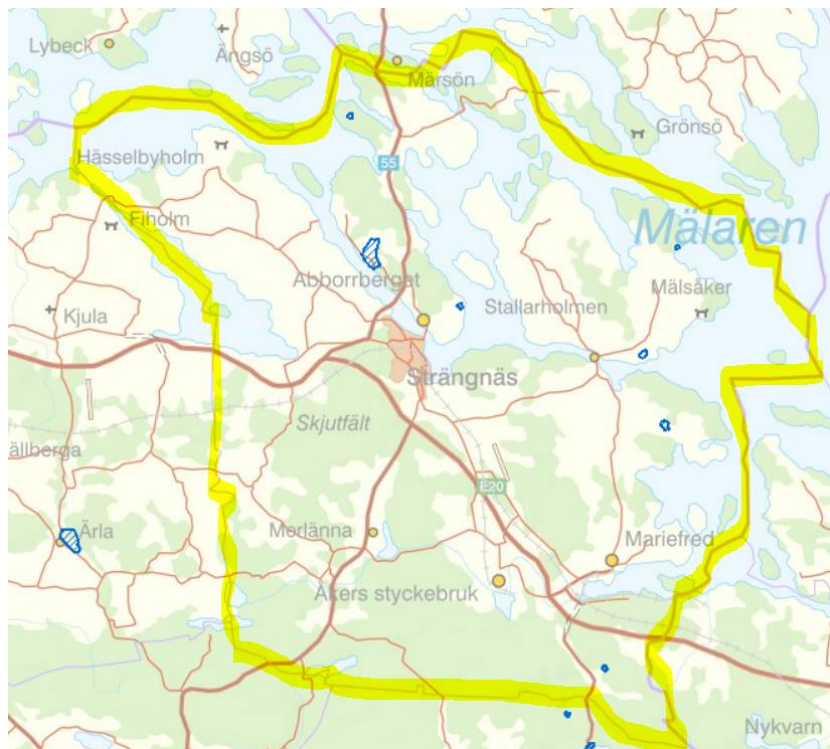
Figur 22. Ekologisk status för ytvattenförekomster i Strängnäs kommun. Källa: VISS, 2021.

Figur 23. Kemisk status för ytvattenförekomster i Strängnäs kommun. Källa: VISS, 2021.

Övrigt skyddat vatten

I hela kommunen råder det förbud mot markavvattning. Det finns även flera vattenskyddsområden, se Figur 24.

Figur 24. Vattenskyddsområden markerade i blått skrafferat. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.